Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Катедра української мови
імені проф. Івана Ковалика

ВОЄННА ТЕРМІНОЛЕКСИКА В ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАННЯХ (2022-2024 рр.) (ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ НА ВИБІР)

Магістерська робота
студентки VI курсу
українського відділення
філологічного факультету
Завальнюк Надії Юріївни

Науковий керівник – доц. Мосур О. С.

Львів – 2024

ЗМІСТ

ЗМІСТ 2
ВСТУП 3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВОЄННОЇ ТЕРМІНОЛЕКСИКИ 8
1.1. Стан дослідження воєнної лексики 8
1.2. Поняття терміна у системі воєнної лексики 17
1.3. Сленг на війні: мовознавчі погляди та комунікативна роль у соціумі ... 22
РОЗДІЛ 2. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВОЄННОЇ ТЕРМІНОЛЕКСИКИ 27
2.1. Лексико-семантичні особливості термінної лексики воєнного сьогодення 27
2.2. Лексико-семантичні ознаки воєнного сленгу 39
РОЗДІЛ 3. СТРУКТУРНО-СЛОВОТВІРНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЕКСИКИ ВІЙНИ 48
3.1. Структурний аналіз воєнної термінолексики 48
3.2. Словотвірний аналіз термінолексики воєнного сьогодення 53
ВИСНОВКИ 60
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ 64
ДОДАТКИ 70

ВСТУП

Мова – це відображення навколишньої дійсності. Будь-які навіть найменші зміни в суспільстві, політиці, економіці країни завжди відображаються в мові. Особливо гостро мова реагує на соціальний стрес – переживання критичних життєвих ситуацій. На сьогодні важко уявити більш критичної ситуації, ніж та, яку переживає весь український народ з початком повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р. Війна – це величезний соціальний стрес, що не міг не позначитись на мовній системі. Особливо чутливим до змін є лексичний рівень мови, тому не дивно, що активного вжитку набуває саме лексика війни.

Насамперед наголосимо, що в цій праці ми досліджуватимемо саме воєнну термінолексику, а не військову, отож потрібно розмежувати поняття *військовий* та *воєнний*. ***Військовий*** – той, що стосується війська, військовослужбовця. Тобто ***військовим*** може бути *аеродром, госпіталь, завод, керівник, корабель та ін*. ***Воєнний*** – той, що стосується війни, пов'язаний з нею. Наприклад, ***воєнний*** *закон, злочин, напад, період, режим, час та ін*. Паралельне вживання ***військовий*** і ***воєнний*** можливе з такими словами, як *блок, витрати, диктатура, допомога, зіткнення, історія, машина, мистецтво, наука, потреби, промисловість, союз, стратегія, тактика, теорія, трибунал, умови, цілі* тощо.

Отже, воєнна лексика – це «складна система, яка позначає всі сфери воєнного життя. Це є і власне військова термінологія на позначення видів зброї, воєнних операцій, стратегій і тактик воєнних дій, і професійна лексика (воєнний сленг, жаргон), і номени (власні назви на позначення волонтерських організацій, назви підрозділів воєнного спрямування)»[1]. Воєнна лексика нерозривно пов'язана з військовою термінологією. Військова термінологія – це сукупність всіх термінів, пов'язаних з військовою сферою життя, до того ж, не тільки з безпосередніми завданнями військових на службі, а й з побутом.

[1] Завальнюк Н. Ю. Термінолексика російсько-української війни 2022 р. (на матеріалі лексико-семантичної групи «Озброєння»: зб. статей за матеріалами II Всеукраїнської (НЕ)класичної студентської наукової інтернет-конференції «Мовно-літературний коворкінг» (21-22 листопада 2023 року), м Харків. Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2023. 211 с. С. 8.

Військова лексика неодноразово була об'єктом дослідження багатьох науковців. В історичному аспекті військову лексику досліджували С. Гриценко[1], Л. Мурашко[2], Л. Туровська[3], Л. Удовиченко[4], Я. Яремко[5][6], Н. Яценко[7] та ін. Велика кількість розвідок є й про військову термінологічну систему української мови. Військові терміни вивчали Ю. Лукіянчук[8], П. Мельник та М. Юрковська[9], В. Жалай, Т. Линник, Т. Миронюк, А. Пархоменко, І. Рахманова, Л. Рубашова[10] та ін. Дуже широко військову лексику досліджувала І. Литовченко. У монографії «Динамічні процеси у військовій лексиці української мови (назви зброї, амуніції, споруд)»[11] науковиця ґрунтовно описала специфіку лексико-семантичних груп «Назви зброї», «Назви амуніції», «Назви споруд», визначила основні типи системних зв'язків та вказала на екстралінгвальні детермінанти, що стимулюють розвиток військової лексики.

Маємо ще один дуже цікавий напрям дослідження цієї теми – це аналіз військової лексики у художніх творах. Цікавими здобутками такого напряму є розвідки О. Банзерук «Військова лексика в історичній прозі П. Куліша»[12], С. Гриценко «Тенденції розвитку лексико-семантичної групи, «Назви зброї та її частин» (на матеріалі українських писемних пам'яток XVI–XVII ст.)»[13],

---

[1] Гриценко С. П. Тенденції розвитку лексико-семантичної групи «назви зброї та її частин» (на матеріалі українських писемних пам'яток XVI–XVII ст.) Studia Linguistica : зб. наук. праць. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2012. Вип. 6. С. 345–367.

[2] Мурашко Л. В. Українська військова лексика в її історичному розвитку (військові звання та посади) : дис. канд. філол. наук. Київ, 1997. 164 с.

[3] Туровська Л. В. Військові звання та посади в Україні : історико-генетичний аспект вивчення української військової термінології. Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 160 с.

[4] Удовиченко Л. Г. Українська військова лексика: діахронія мовознавчих студій. Лінгвістичні дослідження : зб. наук. праць. Харків, 2020. Вип. 52. С. 81–90.

[5] Яремко Я. П. Нариси з історії української військової термінології : монографія. Дрогобич : Посвіт, 2013. 411 с.

[6] Яремко Я. П. Формування української військової термінології: автореф. дис. канд. філол. наук. Дрогобич, 1997. 16 с.

[7] Яценко Н. О. Основні етапи становлення української військової термінології. Українська мова, 2007. Вип. № 3. С. 74–79.

[8] Лукіянчук Ю. О. Способи класифікації військових термінів. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Філологічна, 2017. Вип. 66. С. 65–67.

[9] Мельник П. П., Юрковська М. М. Визначення поняття військової лексики та підходи до її вивчення. Вінниця, 2021. С. 137–141.

[10] Жалай В. Я. та ін. Новітні тенденції функціонування української військової терміносистеми. Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи: зб. наук. праць. Київ: НАН України, 2018. С. 5–43.

[11] Литовченко І.О. Динамічні процеси у військовій лексиці української мови (назви зброї, амуніції, споруд) : монографія; за ред. проф. Ж. В. Колоїз. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2016. 206 с.

[12] Банзерук О. В. Військова лексика в історичній прозі П. Куліша. Література та культура Полісся : зб. наук. праць. 2010. Вип. 59. С. 15–21.

[13] Гриценко С. П. Тенденції розвитку лексико-семантичної групи «Назви зброї та її частин» (на матеріалі українських писемних пам'яток XVI–XVII ст.) Studia Linguistica : зб. наук. праць. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2012. Вип. 6. С. 345–367.

З. Дубинець «Військова лексика в романі Р. Іваничука «Мальви»[1], О. Колган та К. Салахутдінової «Військові терміни як складова художніх засобів у творі О. Довженка «Повість полум'яних літ»[2], Н. Яценко «Військова лексика в історичних романах Ліни Костенко»[3] та ін. Важливим є те, що аналіз військової лексики у цих працях стосується творів історичної тематики.

Дослідження військової термінолексики більш сучасних художніх творів дещо менше розвинуте. Яскравим прикладом є розвідка К. Панасюк «Військова термінологія в романі Юрія Щербака «Зброя судного дня»[4].

Окремі групи військової лексики описували: О. Дробан[5], О. Красюк[6], К. Панасюк[7], В. Яковенко[8], Н. Яценко[9].

Щодо воєнної лексики, то важливим є виступ Є. Карпіловської[10] на конференції «Мовознавча комісія. Золота колекція», де науковиця висловила свої оригінальні та науково глибокі думки про інвентар слів, які формують воєнні реалії українців.

Не менш цінною для вивчення воєнної лексики є розвідка С. Гриценко «Мовні інновації російсько-української війни 2022 року»[11], де науковиця розглядає неологізми, що були утворені на означення понять, об'єктів, явищ та процесів російсько-української війни 2022 року. Мовознавиця наголошує на тому, що важливою складовою мовних новотворів є емоційно-психологічне

---

[1] Дубинець З. О. Військова лексика в романі Р. Іваничука "Мальви". Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна : Філологія. 2015. Вип. 73. С. 169–172.
[2] Колган О., Салахутдінова К. Військові терміни як складова художніх засобів у творі О. Довженка «Повість полум'яних літ». Наукові записки, 2018. Вип.164. С.184–189.
[3] Яценко Н. О. Військова лексика в історичних романах Ліни Костенко. Дивослово, 2000. Вип. № 3. С. 30–32.
[4] Панасюк К. Військова термінологія в романі Юрія Щербака "Зброя судного дня". Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Львів, 2018. Вип. № 890. С. 66–69.
[5] Дробан О. М. Будова та експлуатація 152 МІ самохідної гаубиці 2С3М : навч. посібн. Львів : Академія сухопутних військ, 2012. 225 с.
[6] Красюк О. П. Радіолокаційні станції ракетних військ і артилерії. Львів : Академія сухопутних військ, 2011. 159 с.
[7] Панасюк К. Сучасна українська ракетно-артилерійська термінологія: структурний аналіз. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Проблеми української термінології, 2016. 842. С. 141–145.
[8] Яковенко В. В. Ураження незаконних збройних формувань підрозділів ракетних військ і артилерії : навч. посібн. Львів : Академія сухопутних військ, 2013. 172 с.
[9] Яценко Н. О. Формування назв військового одягу в українській мові : монографія. Київ : ВД Дмитра Бураго, 2009. 179 с.
[10] Карпіловська Є. А. «Мовознавча комісія. Золота колекція». https://lpnu.ua/news/vykladach-katedry-um-vziala-uchast-u-lektsii-v-ramkakh-proiektu-movoznavcha-komisiia-zolota
[11] Гриценко С. Мовні інновації російсько-української війни 2022 року. Вісник київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика. № 2(32), 2022. С. 9 – 13.

підґрунтя, а самі інновації показують всі емоції, які українці відчувають до агресора та політичних керівників інших держав.

Вартою уваги є й книга «Перемагати українською. Про мову ненависті й любові» Ольги Дубчак. Книга поділена на дві великі частини, де перша – «Мова ненависті» – описує можливості української мови для «обзивання» ворога та як нам за допомогою мови можна розпізнати, де «свій», а де ворог. Друга частина – «Мова любові» – показує нам види українського озброєння з лінгвістичного погляду, також авторка закликає вивчати та розвивати своє, українське.

Ще одним вагомим внеском у розвиток термінолексики воєнного сьогодення є проєкт першої леді України Олени Зеленської, результатом якого є «Довідник безбар'єрності»[1]. Це так званий словник-провідник для всіх українців, що допомагає коректно комунікувати з людьми, які постраждали внаслідок повномасштабного вторгнення.

На жаль, наша країна ще досі перебуває у стані війни, ми гідно боремося за свою свободу, незалежність, з кожним днем збільшуючи лексичний склад мови словами, що стосуються війни. Воєнна термінолексика є маловивченою, але такою важливою сьогодні не тільки в Україні, а й далеко за її межами, що й зумовлює актуальність нашого дослідження. Також наше дослідження буде важливим для студентів військових спеціальностей, зокрема й студентів-іноземців, адже українські воїни вже отримують запрошення від країн світу на спільні навчання та для обміну досвідом.

Мета роботи: дослідити сучасну воєнну термінолексику, починаючи від повномасштабного вторгнення (лютий 2022 р.), в лексико-семантичному та структурно-словотвірному аспектах.

Досягнення цієї мети передбачає виконання таких **завдань**:

- окреслити стан і аспекти дослідження воєнної лексики (2022-2024 рр.) в українському мовознавстві;
- укласти реєстр воєнної термінолексики, зафіксованої у періодичних виданнях;
- покласифікувати зібраний фактаж на групи за значенням;

[1] Довідник безбар'єрності https://bf.in.ua/

– описати лексико-семантичні характеристики воєнної лексики;
– проаналізувати структурно-словотвірні особливості термінолексики війни.

Об’єкт дослідження – термінолексика воєнного сьогодення (2022 – донині).

Предмет дослідження – лексико-семантичні та структурно-словотвірні особливості воєнної термінолексики в сучасній українській мові.

Джерельна база – реєстр (додаток А, Б), укладений за матеріалами ЗМІ – «АрміяINFORM». Режим доступу: https://armyinform.com.ua/

Основним **методом** роботи є описовий. Також використано структурний метод, контекстний аналіз, елементи семантико-стилістичного та кількісного аналізу.

Відповідно до мети і завдань робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та джерел, додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВОЄННОЇ ТЕРМІНОЛЕКСИКИ

1.1. Стан дослідження воєнної лексики

Лексичний рівень української мови, як і будь-якої іншої, є найбільш рухомим, адже мова, як живий організм, гостро реагує на зміни в суспільстві, які передовсім відображаються саме на лексичному складі мови. На жаль, українці вже 10 років змушені захищати свої кордони, воюючи на східних теренах України, а з 24 лютого 2022 року активно боротися з повномасштабним наступом російської федерації. Така критична ситуація просто не могла не позначитися на мовному просторі України, тому зараз, як ніколи, активною стала саме воєнна лексика.

В українському інформаційному просторі на позначення лексики війни часто вживається термін «військова лексика» як тотожний, але, на нашу думку, ці терміни різняться між собою, адже про військову лексику можна говорити починаючи ще з 1990-х років, а про лексику війни говоримо з 2014. Тому вважаємо, що краще вживати термін «воєнна лексика», який чітко і ясно репрезентує лексику воєнного сьогодення.

Проте варто зауважити, що у цій праці беремо до уваги воєнну термінолексику від початку широкомасштабного вторгнення росії в Україну, адже в цей надскладний період, зважаючи на ситуацію, активізувалось вживання воєнної лексики у медіа, у побуті, у суспільстві загалом. Також значну роль відіграло й те, що за 8 років війни військова сфера дуже розвинулась, з'явились нові види озброєння, нові системи та підходи щодо ведення війни тощо.

Отже, воєнна лексика – це «складна система, яка позначає всі сфери воєнного життя. Це є і власне військова термінологія на позначення видів зброї, воєнних операцій, стратегій і тактик воєнних дій, і професійна лексика (воєнний сленг, жаргон), і номени (власні назви, на позначення волонтерських організацій, назви підрозділів воєнного спрямування)»[1].

[1] Завальнюк Н. Ю. Термінолексика російсько-української війни 2022 р. (на матеріалі лексико-семантичної групи «Озброєння»: зб. статей за матеріалами ІІ Всеукраїнської (НЕ)класичної студентської наукової інтернет-конференції «Мовно-літературний коворкінг» (21-22 листопада 2023 року), м Харків. Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2023. 211 с. С. 8.

Дослідженням військової лексики, невіддільною частиною якої є і воєнна, займалося багато вчених. З історичного погляду військову лексику розглядали С. Гриценко «Тенденції розвитку лексико-семантичної групи «назви зброї та її частин» (на матеріалі українських писемних пам'яток XVI–XVII ст.)»[1], Л. Мурашко «Українська військова лексика в її історичному розвитку (військові звання та посади)»[2], Л. Туровська «Військові звання та посади в Україні: історико-генетичний аспект вивчення української військової термінології»[3], Л. Удовиченко «Українська військова лексика: діахронія мовознавчих студій»[4], Я. Яремко «Нариси з історії української військової термінології»[5], Н. Яценко «Основні етапи становлення української військової термінології»[6] та ін.

Звернемо увагу на монографію Я. Яремко[7] більш детально. Науковець ґрунтовно аналізує українську військову лексику в її історичному розвитку. Він розбирає історичні корені становлення військової системи, особливості військової термінолексики давньоруської та козацької доби, широко розглядає українську військову термінологію XX ст. та тих, хто нею користувався. Особливим у праці є розділ «Проблема національної ідентичності в українській військовій термінології», який є своєрідним підсумком з дидактичним спрямуванням на читачів.

Л. Удовиченко[8] у своїй праці простежує шлях становлення української військової лексики від давньоруського періоду і аж до XXI ст. та виокремлює етапи розвитку військової лексики. Дослідниця говорить про те, що українська військова термінологічна система має велику наукову спадщину, яка ще вповні не досліджена та не осмислена.

---

[1] Гриценко С. П. Тенденції розвитку лексико-семантичної групи «назви зброї та її частин» (на матеріалі українських писемних пам'яток XVI– XVII ст.) Studia Linguistica : зб. наук. праць. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2012. Вип. 6. С. 345–367.

[2] Мурашко Л. В. Українська військова лексика в її історичному розвитку (військові звання та посади) : дис. канд. філол. наук. Київ, 1997. 164 с.

[3] Туровська Л. В. Військові звання та посади в Україні : історико-генетичний аспект вивчення української військової термінології. Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 160 с.

[4] Удовиченко Л. Г. Українська військова лексика: діахронія мовознавчих студій. Лінгвістичні дослідження : зб. наук. праць. Харків, 2020. Вип. 52. С. 81–90.

[5] Яремко Я. П. Нариси з історії української військової термінології : монографія. Дрогобич : Посвіт, 2013. 411 с.

[6] Яценко Н. О. Основні етапи становлення української військової термінології. Українська мова, 2007. Вип. № 3. С. 74–79.

[7] Яремко Я. П. Нариси з історії української військової термінології : монографія. Дрогобич : Посвіт, 2013. 411 с.

[8] Удовиченко Л. Г. Українська військова лексика: діахронія мовознавчих студій. Лінгвістичні дослідження : зб. наук. праць. Харків, 2020. Вип. 52. С. 81–90.

Важливою є праця С. Гриценко[1], в якій дослідниця комплексно розглядає найважливіші праці дослідження української військової терміносистеми починаючи з перших спроб аналізу військової лексики давньої спільнослов'янської мови і аж до кінця XIX ст., основну увагу приділяючи назвам зброї та її частин в українських писемних пам’ятках XVI–XVII ст. Мовознавиця визначає початок української військової терміносистеми ще з княжих часів, говорить про те, що військова лексика – складна система, що довго та нелегко проходила свій шлях становлення.

Науковиця виділяє тематичну групу лексики «військова справа», в межах якої виокремлює такі лексико-семантичні групи: військове маневрування; військова тактика і стратегія, військові дії; військові підрозділи та роди військ, тип військової служби; організація війська та його побутування; військове спорядження; назви зброї та її частин; військове командування та його діяльність; атрибути війська, військові регалії та символіка; воїн, зброєносець; військові трофеї; військово-транспортна техніка та її складові частини; полон, поранення, смерть як наслідок військових дій; назви оборонних, фортифікаційних споруд.

Як вже вище згадували найбільше уваги приділяє лексико-семантичній групі «назви зброї та її частин», в межах якої виділяє ще дві досить об’ємні групи: «назви вогнепальної зброї та її частин» і «назви холодної зброї та супровідних елементів», адже «рівень озброєння армії та військових утворень був найвагомішим показником розвитку будь-якої держави досліджуваного періоду»[2].

С. Гриценко звертає увагу на те, що військова терміносистема творилась за допомогою не тільки внутрішньомовних, а й позамовних факторів, адже суспільно-історичний контекст є дуже важливим під час дослідження військової лексики певного періоду.

---

[1] Гриценко С. П. Тенденції розвитку лексико-семантичної групи «назви зброї та її частин» (на матеріалі українських писемних пам’яток XVI–XVII ст.) Studia Linguistica : зб. наук. праць. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2012. Вип. 6. С. 345–367.

[2] Там само. С. 349.

Л. Мурашко[1] присвятила свою працю комплексному лінгвістичному та лінгвоісторичному аналізу військової термінології на матеріалі військових звань та посад. Вона детально розглядає основні етапи становлення української військової термінології, її відтворення в лексикографічних працях, звертає увагу на позамовні чинники, що впливають на її формування, і, власне, аналізує спільнослов'янські та іншомовні назви в системі військових звань та посад.

Дуже важливою у дослідженні української військової лексики є і монографія І. Литовченко «Динамічні процеси у військовій лексиці української мови (назви зброї, амуніції, споруд)»[2]. Передусім дослідниця розглядає різні принципи класифікації військової лексики та виділяє для себе найбільш відповідну, в основу якої покладено лексико-семантичний, деривaційний та функціональний критерії.

Мовознавиця детально аналізує військову лексику на позначення зброї та технічного оснащення за лексико-семантичним та структурним принципом, виділяючи три великі лексико-граматичні групи «Назви зброї», «Назви амуніції», «Назви споруд». Вона зауважує, що «українська військова лексика кожної групи має польову структуру, що відображає зв'язки між поняттями військової лексичної підсистеми та містить ядро й периферію»[3].

Також І. Литовченко говорить про деривaційні процеси у військовій лексиці, вказуючи на морфологічну деривацію як на один із основних способів збагачення військової лексики. Щодо структурного поділу військової лексики, то у досліджуваній системі домінують дво-, три- та деякі чотирикомпонентні словосполучення, а от багатокомпонентні моделі характеризуються невисокою активністю вживання.

Науковиця широко розглядає семантичні модифікації та шляхи поновлення української системи військової лексики, серед яких найпродуктивнішими вважає функціональну переорієнтацію військової лексики та запозичення як зі слов'янських, так і неслов'янських мов.

---

[1] Мурашко Л. В. Українська військова лексика в її історичному розвитку (військові звання та посади) : дис. канд. філол. наук. Київ, 1997. 164 с.
[2] Литовченко І.О. Динамічні процеси у військовій лексиці української мови (назви зброї, амуніції, споруд) : монографія; за ред. проф. Ж. В. Колоїз. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2016. 206 с.
[3] Там само. С. 122.

Важливим кроком у вивченні воєнної лексики є напрацювання Є. Карпіловської[1]. Мовознавиця взяла участь у конференції «Мовознавча комісія. Золота колекція», де досить широко та оригінально продемонструвала пласт слів, що позначають воєнні реалії українців. У доповіді на тему «Українська мова у вирі суспільних подій кінця XX – початку XXI століття: нові ресурси мовомислення» дослідниця окреслила шляхи розвитку української мови під впливом сучасних подій, подала окремі одиниці воєнної лексики та обґрунтувала їх вживання в сучасних медіа як з семантичного, так і з граматичного боку.

Не менш важливою та цікавою є стаття С. Гриценко «Мовні інновації російсько-української війни 2022 року»[2], в якій дослідниця аналізує мовні новотвори, що виникли на позначення понять, явищ, процесів за час повномасштабної російсько-української війни з 2022 року, та які репрезентують весь спектр емоцій українців до агресора та його політичних спільників. Мовознавиця зауважує й те, що фактичним матеріалом для утворення неологізмів «були прізвища визначних політичних діячів чи відомих публічних фігур, їхні домінантні ознаки та риси, герої творів, український топонімікон, запозичення й ін.»[3].

Вартим уваги є «Довідник безбар'єрності»[4], створений за ініціативи Олени Зеленської, першої леді України. Над проєктом працювала величезна команда: громадські організації, психологи, правозахисники, українські та міжнародні експерти тощо. Довідник – це такий собі провідник з коректної комунікації, де записано нові норми мови без бар'єрів. Для нашого дослідження важливим є розділ «У воєнний час», у якому вміщено поради з коректної взаємодії з людьми, які постраждали внаслідок війни.

---

[1] Карпіловська Є. А. «Мовознавча комісія. Золота колекція». https://lpnu.ua/news/vykladach-katedry-um-vziala-uchast-u-lektsii-v-ramkakh-proiektu-movoznavcha-komisiia-zolota

[2] Гриценко С. Мовні інновації російсько-української війни 2022 року. Вісник київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика. № 2(32), 2022. С. 9 – 13.

[3] Там само. С. 13.

[4] Довідник безбар'єрності https://bf.in.ua/

Ще однією захопливою і значущою є книга Ольги Дубчак «Перемагати українською. Про мову ненависті й любові» [1]. Цікаво, що авторка поділяє книгу на дві частини. «Мова ненависті» – частина, присвячена тому, як ми називаємо ворога та за якими мовленнєвими особливостями можемо легко розпізнати його. Також мовознавиця обмірковує над питаннями: чи вміємо ми воювати словами? чи є достатньою наша русофобія?

Дуже цікавим є те, що друга частина – «Мова любові» – присвячена українським видам озброєння. Тут авторка на прикладі назв зброї показує, що слово – це зброя, отже треба берегти українське, розвивати українське, пишатися українським.

Інший, дуже цікавий та об'ємний, напрямок дослідження цієї теми – це розгляд військової лексики в художніх текстах. У цьому контексті важливими є публікації О. Банзерук «Військова лексика в історичній прозі П. Куліша»[2], З. Дубинець «Військова лексика в романі Р. Іваничука «Мальви»[3], О. Колган та К. Салахутдінової «Військові терміни як складова художніх засобів у творі О. Довженка «Повість полум'яних літ»[4], Н. Яценко «Військова лексика в історичних романах Ліни Костенко»[5].

З. Дубинець порушує проблему української військової лексики в художній літературі, зокрема, аналізує назви осіб, пов'язаних з військовою справою, на матеріалі історичного роману Р. Іваничука «Мальви». Авторка говорить про те, що письменник у творі змалював події середини XVII ст., тобто розвиток національно-визвольної боротьби під проводом Б. Хмельницького, тому «…в романі майстерно використано військову лексику, яка охоплює назви осіб, пов'язаних з військовою справою; назви зброї, військового спорядження і

[1] Дубчак О. П. Перемагати українською. Про мову ненависті й любові. Ольга Дубчак. Київ: Видавництво Віхола, 2022. с. 144.
[2] Банзерук О. В. Військова лексика в історичній прозі П. Куліша. Література та культура Полісся : зб. наук. праць. 2010. Вип. 59. С. 15–21.
[3] Дубинець З. О. Військова лексика в романі Р. Іваничука "Мальви". Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна : Філологія. 2015. Вип. 73. С. 169–172.
[4] Колган О., Салахутдінова К. Військові терміни як складова художніх засобів у творі О. Довженка «Повість полум'яних літ». Наукові записки, 2018. Вип.164. С.184–189.
[5] Яценко Н. О. Військова лексика в історичних романах Ліни Костенко. Дивослово, 2000. Вип. № 3. С. 30–32.

регалій; назви збройних сил, військових одиниць, стратегії або тактики бойових дій та їх наслідків» [1].

Дослідниця виділяє декілька тематичних груп назв осіб, пов'язаних з військовою справою: «загальні назви воїнів (*воїн,стратег, козак, запорожець, лицар, одчайдух, характерник, богатир*); назви військових звань, чинів та посад (*гетьман, вождь, полководець, адмірал, полковник, сотник, отаман,довбиш*); назви представників супротивної сторони під час війни (*яничар, спагії, рейтари*)» [2]. Вказує й на те, що письменник глибоко обізнаний не тільки зі загальними назвами воїнів, військовими званнями, чинами та посадами козаків, а й семантикою та походженням назв «представників яничарського й польського війська»[3].

Також науковиця дійшла висновку, що «історична доля військових найменувань, використаних на сторінках роману, неоднакова. Одні дійшли до сьогодення без жодних семантичних змін і використовуються в сучасній армії, як-от: *полковник, адмірал*. Інші (*козак, запорожець, лицар, отаман, довбиш, яничар, спагії, рейтар*) архаїзувалися та перейшли до пасивного словника, оскільки зникли реалій, які вони позначали»[4].

Розвідка О. Колган та К. Салахутдінової[5] присвячена лінгвістичному дослідженню військової лексики кіноповісті «Повість полум'яних літ» О. Довженка. Особливу увагу авторки звертають на функціонування військових термінів. Дослідниці проаналізували вживання військових термінологічних одиниць О. Довженком та зробили висновок, що автор широко використовував військові терміни у кіноповісті не тільки у прямому значенні, а й у складі художньо-виражальних засобів твору.

Важливою для повного огляду цього напряму дослідження є публікація К. Панасюк «Військова термінологія в романі Юрія Щербака «Зброя судного

[1] Дубинець З. О. Військова лексика в романі Р. Іваничука "Мальви". Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна : Філологія. 2015. Вип. 73. С. 169–172. с.169.
[2] Там само. С. 169–170.
[3] Там само. С. 171.
[4] Дубинець З. О. Військова лексика в романі Р. Іваничука "Мальви". Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна : Філологія. 2015. Вип. 73. С. 169–172. с.172.
[5] Колган О., Салахутдінова К. Військові терміни як складова художніх засобів у творі О. Довженка «Повість полум'яних літ». Наукові записки, 2018. Вип.164. С.184–189.

дня»[1], предметом аналізу якої є сучасний художній твір. Істотним є те, що попередньо згадані дослідники військової лексики у художньому творі брали для аналізу твори історичної тематики натомість К. Панасюк обрала документально-фантастичний роман Ю. Щербака «Зброя судного дня». Щоправда, на нашу думку, в романі представлена не військова лексика, а воєнна, адже автор описує події, що відбувалися з початком війни на Донбасі, а отже, використовує воєнну термінолексику, до складу якої входить і військова.

У творі широко представлено лексику війни: назви операцій, військових центрів, штабів, лабораторій, найменування проєктів, компаній, військових ударів, новітніх бойових виробів, кодових імен осіб та ін. Дослідниця вказує на те, що роман Ю. Щербака «засвідчує розвиток української військової термінології, подає її певну еволюцію і характеристику. Так, у картині, де змальована спецоперація, яку мала здійснити на території України російська диверсійна група зі знищення одного з творців ядерної зброї – українця Василя Рубана, зазначено види модерного озброєння, яке мали використати вороги: *«снайперська гвинтівка 54М-24 з важкими набоями Win Mac 300 і прицілом із 32-разовим збільшенням; найновіший штурмовий автомат Калашникова АК-12 м з підствольним гранатометом; граната ГРД-3 (граната ручна димова)»*[2]. Цей опис знову ж таки показує нам, що термін «воєнна лексика» на означення лексичного складу воєнних дій роману буде точнішим та доречнішим.

Також К. Панасюк виділяє й те, що твір рясніє номенами – позивними військових, назвами підприємств, центрів, лабораторій. Наголошує на тому, що ці кодові імена є надзвичайно важливими для контекстуального розуміння не тільки подій 2014 року, а й сучасних реалій, адже ними послуговуються у Збройних Силах дотепер.

Науковиця звертає увагу й на жанр роману, автор якого визначив його як документально-фантастичний. Ю. Щербак гармонійно вписує фантастичні елементи, зокрема монолог Звіра з безодні, в яких відчувається алюзія на російського президента. І навіть у таких фантазійних розмислах автор

[1] Панасюк К. Військова термінологія в романі Юрія Щербака “Зброя судного дня”. Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Львів, 2018. Вип. № 890. С. 66–69.
[2] Там само. С.67.

використовує велику кількість термінів, номенів, абревіатур, завдяки яким читачі можуть сприймати ці події як реально можливу дійсність у сучасних політичних умовах.

Таким чином К. Панасюк дійшла висновку, що Ю. Щербак у романі «Зброя Судного дня» створив особливу візію сучасності. Він задіяв величезну кількість військових термінів та номенів, які «дали змогу авторові подати повну картину дійсності та стали своєрідним свідченням того, як, розвиваючись, збагачується сучасна українська військова терміносистема»[1].

У контексті нашого аналізу не можна не згадати про дослідження окремих груп військової лексики. У такому напрямі працювало теж чимало вчених. Серед них О. Дробан «Будова та експлуатація 152 МІ самохідної гаубиці 2С3М»[2], О. Красюк «Радіолокаційні станції ракетних військ і артилерії»[3], В. Яковенко «Ураження незаконних збройних формувань підрозділів ракетних військ і артилерії»[4], проте особливо цікавою для нас є розвідка К. Панасюк «Сучасна українська ракетно-артилерійська термінологія: структурний аналіз»[5].

У статті мовознавиця розглянула структуру сучасної української ракетно-артилерійської термінології, проаналізувала основні структурні типи і дійшла висновку, що цю частину військової терміносистеми можна поділити на одно- та багатокомпонентну, до того ж продуктивнішими є власне багатокомпонентні терміни, адже «у ракетно-артилерійській терміносистемі саме вони з більшою повнотою відображають необхідні специфічні риси поняття, яке називають»[6].

Дослідниця ґрунтовно аналізує аналітичні або багатокомпонентні терміни, виокремлюючи серед них дво-, три-, чотири-, п’яти-, шести-, семи-, восьми- та багатокомпонентні сполуки, найбільш продуктивними серед яких є дво-, три- та чотирикомпонентні терміни. Найменш вдалими К. Панасюк вважає

---

[1] Панасюк К. Військова термінологія в романі Юрія Щербака “Зброя судного дня”. Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Львів, 2018. Вип. № 890. С. 66–69. с. 69.
[2] Дробан О. М. Будова та експлуатація 152 МІ самохідної гаубиці 2С3М : навч. посібн. Львів : Академія сухопутних військ, 2012. 225 с.
[3] Красюк О. П. Радіолокаційні станції ракетних військ і артилерії. Львів : Академія сухопутних військ, 2011. 159 с.
[4] Яковенко В. В. Ураження незаконних збройних формувань підрозділів ракетних військ і артилерії : навч. посібн. Львів : Академія сухопутних військ, 2013. 172 с.
[5] Панасюк К. Сучасна українська ракетно-артилерійська термінологія: структурний аналіз. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Проблеми української термінології, 2016. 842. С. 141–145.
[6] Там само. С. 142.

багатокомпонентні сполуки, що «радше нагадують дефініцію понять, що не сприяє запам'ятовуванню терміна»[1].

Особливим напрямом дослідження військової лексики є розвідка Н. Яценко «Формування назв військового одягу в українській мові»[2]. Дослідниця дуже широко та ґрунтовно описує не тільки етапи формування військового одягу, а й української військової термінології загалом. Весь зібраний матеріал на позначення військового одягу дослідниця поділяє на тематичні групи і доходить висновку, що «будь-яка тематична класифікація лексики має до певної міри умовний характер, оскільки між виділеними групами не можна визначити чітких меж, що свідчить про відкритий характер тематичної групи»[3].

Отже, незважаючи на велику кількість досліджень військової лексики, воєнна термінолексика України є недостатньо вивченою та осмисленою. Щодня українці поповнюють багатий лексичний склад української мови воєнною лексикою, яка потребує ґрунтовного та системного опрацювання.

1.2. Поняття терміна у системі воєнної лексики

Лексика воєнної сфери, як і будь-якої іншої, не може існувати без спеціальних найменувань – термінів.

Дуже багато дослідників вивчали сферу військової термінології, яка посідає вагоме місце у системі воєнної термінології, тому логічно окреслити спочатку поняття терміна у військовій системі. Насправді через велику кількість вчених, що досліджували термінний фонд військової сфери немає єдиного уніфікованого визначення терміна, адже народне прислів'я говорить: «Скільки людей, стільки й думок». Проте існують певні вимоги, за якими термін має бути:

- точним, цілісним, відносно незалежним від контексту;
- експресивно нейтральним, милозвучним;
- дефінітивним;
- коротким та однозначним (у межах однієї терміносфери);

---

[1] Панасюк К. Сучасна українська ракетно-артилерійська термінологія: структурний аналіз. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Проблеми української термінології, 2016. 842. С. 141–145. С. 144.

[2] Яценко Н. О. Формування назв військового одягу в українській мові : монографія. Київ : ВД Дмитра Бураго, 2009. 179 с.

[3] Там само. С. 45.

– вкладатися в норми та правила мови[1].

Тому І. Литовченко вважає, що сумарною та прийнятною для наукового обігу є така дефініція: «термін – таке слово чи словосполучення для позначення поняття військової галузі, основними ознаками якого є: системність; наявність дефініції; тенденція до однозначності в межах свого термінологічного поля, термінології певної галузі; стилістична нейтральність; точність семантики, висока інформативність. Ці характеристики реалізуються лише в межах терміносистем, за їх межами термін утрачає свої дефінітивні й системні характеристики – детермінологізується, тобто переходить у загальновживану лексику»[2].

Військова термінологія – це сукупність всіх термінів військової сфери життя. Дуже часто поняття «військова термінологія» та «військова терміносистема» використовують як взаємозамінні, отже, військова терміносистема – це система всіх термінів військового життя.

Військова термінологія неодноразово була об'єктом дослідження багатьох вчених різних галузей. Військовими термінами цікавилися О. Андріянова[3], В. Жалай[4], І. Литовченко[5] [6], Ю. Лукіянчук[7], П. Мельник та М. Юрковська[8],

[1] Литовченко І.О. Динамічні процеси у військовій лексиці української мови (назви зброї, амуніції, споруд) : монографія; за ред. проф. Ж. В. Колоїз. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2016. 206 с. с. 37.
[2] Там само. С. 38.
[3] Андріянова О. Я. Військово-морська термінологія української мови : етапи формування та семантика : дис. канд. філол. наук. Київ, 2011. 199 с.
[4] Жалай В. Я. та ін. Новітні тенденції функціонування української військової терміносистеми. Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи: зб. наук. праць. Київ: НАН України, 2018. С. 5–43.
[5] Литовченко І. О. Деривaційні особливості військової лексики сучасної української мови. Філологічні студії : Науковий вісник Криворізького держ. педагогічного ун-ту. Кривий Ріг, 2011. Вип. 6. С. 310–318.
[6] Литовченко І.О. Динамічні процеси у військовій лексиці української мови (назви зброї, амуніції, споруд) : монографія; за ред. проф. Ж. В. Колоїз. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2016. 206 с.
[7] Лукіянчук Ю. О. Способи класифікації військових термінів. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Філологічна, 2017. Вип. 66. С. 65–67.
[8] Мельник П. П., Юрковська М. М. Визначення поняття військової лексики та підходи до її вивчення. Вінниця, 2021. С. 137–141.

Т. Михайленко[1], Л. Туровська[2] [3], Б. Якимович[4], Я. Яремко[5] [6] та ін. Праці цих дослідників дуже важливі для розуміння військової, а, отже, й воєнної термінології, тож розглянемо деякі з них детальніше.

Праця Я. Яремка «Нариси з історії української термінології»[7], яку ми вже згадували раніше, безперечно, займає вагоме місце у контексті вивченні українських військових термінів, проте не вважаємо за необхідне повторюватись, тому перейдемо до ще однієї праці науковця, присвяченої військовій терміносистемі, «Формування української військової термінології»[8]. У ній автор з'ясовує відношення між поняттями «військова лексика» та «військова термінологія», говорячи про те, що «термінологія розглядається як підсистема в структурі загальнолексичної системи мови, як функціональний різновид загальнолітературної мови»[9]. Дослідник вказує на те, що сучасна військова термінологія не могла бути вузькопрофесійною, адже розвиток певної галузі призводить до того, що одні компоненти науки неодмінно проникають в інші, утворюючи систему міжгалузевих термінів. Він також дає своє визначення військової термінології: «…військова термінологія – це сукупність моногалузевих і полігалузевих спеціальних найменувань, що співвідносяться з певними поняттями військової сфери і утворюють відповідну терміносистему»[10].

Я. Яремко розглядає українську військову термінології, починаючи від її витоків, тобто з часів Київської Русі. Автор простежує весь шлях формування військової термінології України, велику увагу зосереджуючи на термінах козацької доби, адже саме в цей час військова термінологічна система активно

---

[1] Михайленко Т. Д. Інтра- та екстралінгвістичні аспекти формування і функціонування військової терміносистеми в національних мовах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук. Київ, 1996. 48 с.
[2] Туровська Л. В. Військові звання та посади в Україні : історико-генетичний аспект вивчення української військової термінології. Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 160 с.
[3] Туровська Л. В. Дещо про генезис сучасної української військової термінології. Наукові праці : науково-методичний журнал. Миколаїв, 2007. Вип. 54. С. 79–84.
[4] Якимович Б. То чи мають Збройні сили України свою українську військову терміносистему? http://nashedilo.blogspot.com/2018/01/blog-post_21.html?view=magazine
[5] Яремко Я. П. Нариси з історії української військової термінології : монографія. Дрогобич : Посвіт, 2013. 411 с.
[6] Яремко Я. П. Формування української військової термінології: автореф. дис. канд. філол. наук. Дрогобич, 1997. 16 с.
[7] Яремко Я. П. Нариси з історії української військової термінології : монографія. Дрогобич : Посвіт, 2013. 411 с.
[8] Яремко Я. П. Формування української військової термінології: автореф. дис. канд. філол. наук. Дрогобич, 1997. 16 с.
[9] Там само. С. 7.
[10] Там само. С. 8.

розвивалась. Він говорить про те, що саме в цей період виникла специфічна система військових найменувань, а пізніше з поч. XVIII і майже до кін. XIX ст. розвиток військової терміносистеми практично зупинився. Проте, вже у XX ст. суспільно-політичний ґрунт зумовив відродження спеціальної лексики. Найпродуктивнішими у творенні військової терміносистеми виявилися 20-ті роки XX ст.

Дослідник класифікує військову термінологію за лексико-семантичним, морфологічним та структурним критерієм, наголошуючи на тому, що «характер і динаміка розвитку термінології залежить як від екстра-, так і від інтралінгвальних умов. Будучи позбавленою умов еволюції, українська військова термінологія виявила свою життєздатність і в той же час потребує подальшого вдосконалення і розбудови»[1].

Л. Туровська у статті «Дещо про генезис сучасної української військової термінології»[2] наводить основні групи військових термінів з погляду походження. Так, авторка виділяє 4 групи: власномовні («внутрішньомовні»), давні іншомовні, запозичення XVIII-XIX ст. та нові іншомовні запозичення. Також дослідниця зауважує, що функціонування галузевих термінів на сьогодні пов’язане зі впливом екстралінгвальних чинників.

Розвідка Ю. Лукіянчук «Способи класифікацій військових термінів»[3] присвячена дослідженню способів типологізації одиниць військової терміносистеми. Важливим є те, що дослідниця не тільки аналізує вже відомі способи класифікації, а й пропонує власну класифікацію за тематикою, відповідно до видів та родів Збройних Сил.

Щодо воєнної терміносистеми, то сюди можемо зарахувати статтю «Новітні тенденції функціонування української військової терміносистеми»[4] декількох дослідників, які працювали у співавторстві. Хоч науковці

---

[1] Яремко Я. П. Формування української військової термінології: автореф. дис. канд. філол. наук. Дрогобич, 1997. 16 с. С. 16.

[2] Туровська Л. В. Дещо про генезис сучасної української військової термінології. Наукові праці : науково-методичний журнал. Миколаїв, 2007. Вип. 54. С. 79–84.

[3] Лукіянчук Ю. О. Способи класифікації військових термінів. Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія : Філологічна, 2017. Вип. 66. С. 65–67.

[4] Жалай В. Я. та ін. Новітні тенденції функціонування української військової терміносистеми. Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи: зб. наук. праць. Київ: НАН України, 2018. С. 5–43.

послуговуються прикметником *військова* термінологія/терміносистема, але частково розглядають і терміни, які виникли з початком російсько-української війни 2014 року, виділяючи їх як «новий етап становлення української військової терміносистеми»[1]. Автори також подають свою класифікацію озброєнь Сухопутних військ Збройних Сил, виділяючи «такі терміногрупи:

- *бронетехніка*: танки, бронетранспортери, броньовані машини піхоти, бронеавтомобілі, розвідувальні машини, командирські машини;
- *артилерія*: гармати, міномети, самохідні артилерійські установки, реактивні системи залпового вогню, тактичні ракетні корпуси;
- *авіація*: гелікоптери, безпілотні апарати; радіолокаційні станції; автомобілі; системи протиповітряної оборони; інженерна техніка;
- *озброєння*: стрілецька зброя; важке піхотне озброєння; переносні системи ППО; ручні гранати; міни»[2].

Важливою у контексті воєнної термінології є стаття Б. Якимовича «То чи мають Збройні сили України свою українську військову терміносистему»[3], в якій йдеться про українську військову терміносистему як важливий елемент національної безпеки держави.

Не менш цікавою та важливою є праця «Збройний конфлікт в термінах»[4] колегії авторів. Цей посібник створений з метою допомогти всім, хто так чи інакше працює з інформацією, комунікує зі суспільством, правильно оперувати термінами збройного конфлікту. Посібник містить 5 розділів, та особливо цікавим для нас є перший розділ, який, по суті, є термінологічним словником збройної агресії росії від 2014 до 2019 року.

Отже, терміни війни неодноразово викликали зацікавлення українських вчених, а з початком повномасштабного вторгнення термінний фонд воєнної

---

[1] Жалай В. Я. та ін. Новітні тенденції функціонування української військової терміносистеми. Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи: зб. наук. праць. Київ: НАН України, 2018. С. 5–43. С. 15.
[2] Там само. С. 23.
[3] Якимович Б. То чи мають Збройні сили України свою українську військову терміносистему? http://nashedilo.blogspot.com/2018/01/blog-post_21.html?view=magazine
[4] Збройний конфлікт в термінах. Дуцик Д., Черниш В., Вороніна В., Рюче Н., Мороз І., Паперняк О., Калупаха І.; Київ: Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб, 2019.

лексики тільки збільшився, проте досі немає праці, яка б уніфікувала та систематизувала українську воєнну термінологію з 2022 року.

1.3. Сленг на війні: мовознавчі погляди та комунікативна роль у соціумі

Багато дослідників лексику військової сфери поділяють на дві великі групи: 1) спеціальна лексика, що є сукупністю різних термінів галузі; та 2) нетермінологічна лексика, до якої зараховують різні соціально-функціональні розряди слів, які використовуються у професійному спілкуванні військових. Це емоційно забарвлені частини лексики, які переважно є стилістичними відповідниками певних термінів. До цієї групи відносять соціальні діалектизми: військовий арго, жаргон і сленг.

Насамперед потрібно з'ясувати, в чому різниця між цими поняттями, адже дуже часто ці терміни розглядають як синонімічні або й взагалі ототожнюють. Словник української мови в 11 томах (СУМ-11) подає такі визначення:

Арго – «умовна говірка якого-небудь соціального середовища (групи, гуртка і т. п.). в якій є специфічні слова й вислови, незрозумілі для сторонніх; жаргон»[1].

Жаргон – «мова якоїсь соціальної чи професійної групи, що відрізняється від загальнонародної наявністю специфічних слів і виразів, властивих цій групі»[2].

Сленг – «1. Розмовний варіант професіонального мовлення; жаргон. 2. Жаргонні слова або вирази, характерні для мовлення людей певних професій або соціальних прошарків, які, проникаючи в літературну мову, набувають помітного емоційно-експресивного забарвлення»[3].

Важливою для комплексного розуміння соціальних діалектів та відмінностей між їх різновидами є монографія Л. Ставицької «Арґо, жарґон, сленг: соціяльна диференціяція української мови»[4]. Дослідниця широко

[1] Словник української мови: в 11 томах. Том 1, 1970. С. 57.
[2] Словник української мови: в 11 томах. Том 2, 1971. С. 509.
[3] Словник української мови: в 11 томах. Том 9, 1978. С. 350.
[4] Ставицька Л. О. Арго, жаргон, сленг: Соціальна диференціація української мови. Київ : Критика, 2005. 464 с.

досліджує соціальні діалекти (соціолекти), аналізує арго, жаргон і сленг, наводить їх диференційні ознаки.

Насамперед Л. Ставицька звертає увагу на визначення соціального діалекту, яке у мовознавстві отримало трактування *мова певних соціальних груп*, та подає своє визначення: «Соціальні діалекти – це різновид мови, вживаний як засіб спілкування між людьми, пов'язаними тісною соціальною або професійною спільністю, тобто це мова певної соціальної групи»[1]. До того ж, мовознавця подає таку класифікацію соціолектів: арго, жаргон, професійний жаргон, сленг.

Л. Ставицька пропонує не тільки якісне, а й частково кількісне розрізнення понять «арго», «жаргон» і «сленг», адже розглядає їх як закриту підсистему, напіввідкриту та відкриту відповідно. Також авторка звертає увагу на різний ступінь професіоналізації понять, який зменшується від арго до сленгу[2].

Дослідниця виділяє термін «жаргонізована розмовна мова», яка власне охоплює «окремі включення сленгізмів на тлі нейтральної або фамільярної лексики».

Отже, Л. Ставицька вважає, що «Арго – це закрита лексична підсистема спеціальних номінацій, які обслуговують вузькі соціально-групові інтереси, частіше за все професійні. Арготизми – раціональні номінації, які використовують у практичних інтересах професії, ремесла, справи. У проекції на сучасні соціолекти арготизмами можна вважати ті елементи професійних, студентських, армійських субмов, що є невідомими для непосвячених»[3].

Щодо жаргону, то науковиця вважає, що жаргон це напіввідкрита підсистема спеціальних номінацій, яка обслуговує певні групи людей, об'єднаних за ознакою професії, за станом у суспільстві, за спільними інтересами чи вподобаннями, за віковою ознакою, за класами суспільства[4].

«Сленг, – за словами дослідниці, – це практично відкрита мовна підсистема ненормативних, стилістично знижених лексико-фразеологічних одиниць, які

---

[1] Ставицька Л. О. Арго, жаргон, сленг: Соціальна диференціація української мови. Київ : Критика, 2005. 464 с. С. 20.
[2] Там само. С. 33.
[3] Там само. С. 33.
[4] Там само. С. 32.

виконують експресивну, оцінну (звичайно негативну) та евфемістичну функції»[1].

Для нашого дослідження найбільш цікавими і важливими є думки авторки щодо сленгу, адже предметом дослідження є саме сленгові одиниці мови. Власне важливим є те, що Л. Ставицька соціальний сленг поділяє на дві великі групи: *професійний сленг* та *мова певних соціальних прошарків*, в межах якої виділяє музичний, морський, військовий, медичний, космічний, футбольний, молодіжний сленг, університетський, шкільний, сімейний, дитячий, сленг підлітків та ін.[2].

Нас найбільше цікавить військовий сленг, який є частиною сленгу російсько-української війни з початку повномасштабного вторгнення 2022 року – об'єкт нашого дослідження.

В українському мовознавстві є невелика кількість праць, присвячених військовим соціальним діалектам. Зокрема, важливою є розвідка О. Горбача «Арго українських вояків», матеріалом дослідження якої є здебільшого арготизми «вояцтва австрійської армії, УГА й Дійової армії УНР»[3].

У статті автор подає й свою класифікацію, «розподіляючи їх за такими групами: а) назви частин тіла й їх функцій; б) назви військових ступенів; в) назви родів зброї; г) назви національностей; ґ) назви спорядження (уніформа, особиста зброя, спеціяльна зброя); д) назви зв'язані з вишколом і бойовою тактикою; е) назви зв'язані з адміністрацією, судівництвом, шпиталем; є) інше»[4].

О. Горбач ґрунтовно аналізує арго українських вояків і робить висновок, що вивчення арго та сленгу вояків має великий вплив на літературну мови і є багатим матеріалом для демонстрування актуальних процесів у царині семантики, словотвору, лексики розмовної мови.

Побіжно сленг російсько-української війни згадує у дисертації «Арго, жаргон і сленг у європейському й американському мовознавстві: історія і

[1] Ставицька Л. О. Арго, жаргон, сленг: Соціальна диференціація української мови. Київ : Критика, 2005. 464 с. С. 42.
[2] Там само. С. 44.
[3] Горбач О. Арго українських вояків. Наукові записки. Мюнхен, 1963. Ч. 7. С. 4–34. С. 3.
[4] Там само. С. 4.

сучасний стан дослідження» М. Руденко[1]. Незважаючи на те, що дослідниця вживає термін «військовий сленг», вона розглядає саме воєнну лексику учасників антитерористичної операції (з 2014 по 2018 рр.) і Операції Об'єднаних сил (з 2018 року). Вона говорить, що «У лексиці будь-якого військового жаргону і сленгу міститься багато гумору і яскравої образності, відображення в ньому «душі солдата»[2].

Велику цінність має також невелика розвідка С. Гриценко «Мовні інновації російсько-української війни 2022 року»[3], в якій мовознавиця ґрунтовно проаналізувала мовні новотвори, що утворилися й активно поширювалися з початком повномасштабного вторгнення. С. Гриценко вказує на високий рівень проникливості, дотепності, мудрості та сарказму в утворенні воєнного сленгу. Також дослідниця виділяє групу неологізмів, яка є дуже цікавою з погляду їхнього творення, адже «мотиватором творення […] слугували прізвища визначних політичних діячів чи відомих публічних фігур»[4], наприклад, *макронити, байденотерапія, арестовлення* тощо. Також С. Гриценко доповнила цю групу глузливими прізвиськами та перифразами на позначення російських окупаційних військ та їх вождя – путіна, в які український народ вклав «всі свої негативні емоції, презирство, злість і ненависть»[5].

Дуже важливим у дослідженні воєнного сленгу є й сучасний онлайн-словник українського сленгу «Мислово»[6], який завдяки тому, що кожен його відвідувач може просто і легко додати своє слово чи вираз, дуже швидко реагує на мовні інтенції українців щодо війни. Також словник щороку здійснює комплексне дослідження зібраного матеріалу і виділяє «слово» року. Так, у 2022 році головним «словом року» стала фраза «русский военный корабль, иди на х*й». Взагалі, всі претенденти на звання «слово року» цього року були пов'язані з війною, що й не дивно, адже мова стає відбитком того, що проживають її носії.

---

[1] Руденко М. Ю. Арго, жаргон і сленг у європейському й американському мовознавстві: історія і сучасний стан дослідження : дис. канд. філол. наук. Слов'янськ, 2019. 270 с.
[2] Там само. С. 171.
[3] Гриценко С. Мовні інновації російсько-української війни 2022 року. Вісник київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика. № 2(32), 2022. С. 9 – 13.
[4] Там само. С. 11.
[5] Там само. С. 11.
[6] Мислово https://myslovo.com/

Тому логічним є й те, що словом 2023 року стало слово «мобілізація», адже війна триває, воїни втомлюються, потрібно проводити мобілізаційні заходи та ставати на захист держави.

Отже, український воєнний сленг – це дуже важлива група лексики, яка на мовному рівні допомагає боротися зі соціальним стресом та пережити весь той жах, що творить московська імперія у наших містах та селах.

Сленг – це та частина термінолексики, яка найшвидше реагує на все, що відбувається в усіх сферах людського життя. А український сленг – це ще й особливі витвори мистецтва, які стають відомими мемами не тільки в Україні, а й далеко за її межами. І хоч дехто вважає, що такі сленгові вирази як «русский военный корабль, иди на х*й» негативно впливають на нашу мову, ми дотримуємось думки, що такі фрази тільки допомагають знизити градус напруги і, як тільки ми переможемо, вони будуть непотрібні, а отже, на українську мовну систему глобально це не вплине. Отож, воєнний сленг – це надзвичайно цікавий та багатий матеріал для дослідження.

РОЗДІЛ 2. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВОЄННОЇ ТЕРМІНОЛЕКСИКИ

Лексичний пласт будь-якої мови найбільш динамічний, а від того ще цікавіший, адже слово – це найшвидший та найпопулярніший засіб вираження емоцій, відчуттів, думок. Відповідно, коли у житті суспільства щось трапляється, змінюється і лексичний склад мови, адже вона реагує буквально на все, що має для людини хоч якесь значення. Саме тому об'єктом нашого зацікавлення є термінолексика війни, а зокрема її лексико-семантичні особливості.

Лексичне значення слова передбачає не тільки інтралінгвальні ознаки, основу яких становлять внутрішньомовні зв'язки, а й екстралінгвальні, тобто у лексемі відбиваються ще й зв'язки із зовнішнім світом. А отже, під час вивчення термінолексики потрібно враховувати ще й позамовні чинники, такі як соціально-політичні, економічні, суспільні умови тощо. Тож під час дослідження лексико-семантичних особливостей воєнної термінолексики ми намагаємося спиратися на ці постулати.

Існує багато класифікацій військової лексики за семантичним принципом, проте через недостатню вивченість воєнна термінолексика не має уставленого поділу на тематичні групи. Тому ми запропонуємо власну класифікацію термінолексики воєнного сьогодення.

2.1. Лексико-семантичні особливості термінної лексики воєнного сьогодення

За семантичним критерієм лексику традиційно поділяють на лексико-семантичні групи (ЛСГ), що мають свої типологічні ознаки, такі як «1) відносна спільність значень компонентів ЛСГ; 2) спільність характеристик семантичної структури; 3) наявність ядра і периферії, у яких ядерна частина виражає змістові характеристики ЛСГ, її лексико-семантичні зв'язки, парадигматичні і синтагматичні, а периферійна, окрім зазначених, виявляє зовнішні зв'язки з іншими ЛСГ, забезпечуючи континуальність, безперервність семантичного простору; 4) спільність дистрибутивних потенцій; 5) у межах ЛСГ виділяються парадигматичні ряди з родо-видовими привативними типами відношень, які

надають внутрішній структурі словника ієрархічний характер; 6) відкритість; 7) наявність організуючого центру родового поняття»[1].

За цими ознаками, на нашу думку, у воєнній терміносистемі, яка містить 500 одиниць, варто виокремити 9 таких ЛСГ: «Воєнна політика держави»; «Воєнні дії армії»; «Озброєння»; «Технічне оснащення»; «Забезпечення та амуніція»; «Споруди, об'єкти, частини територій»; «Людський ресурс на війні»; «Медичне забезпечення та здоров'я воїнів»; «Цивільний сектор під час війни».

1. Найбільш численною виявилась **ЛСГ «Технічне оснащення»**, що налічує 120 одиниць, що, на нашу думку, цілком логічно, адже сучасна війна дуже сильно відрізняється від найближчої до нас за такими масштабами – Другої світової. Зараз ключову роль зіграють саме види технічного оснащення армії, їх кількість та ефективність. Також ця група є найбільш строкатою, тобто має найбільшу кількість підгруп:

1) ***авіація***: *байрактар, дрон-камікадзе «Шахед», винищувач F-16 Fighting Falcon, МіГ-29, Lockheed SR-71 Blackbird*;
2) ***військова техніка***: *бойова машина піхоти (БМП), БМП М2 «Бредлі», бронетранспортер Stryker, інженерна броньована машина Wisent 1 MC, машина технічного обслуговування (МТО), танк «Леопард-2», MRAP OSHKOSH M-ATV*;
3) ***технічні засоби, що забезпечують виконання завдань з ураження броньованих цілей***: *протитанковий ракетний комплекс (ПТРК), протитанкова керована ракета (ПТУР), Стугна-П, ATACMS, NLAW*;
4) ***артилерійські системи***: *гаубиця М777, зенітно-ракетний комплекс (ЗРК), реактивна система залпового вогню (РСЗВ), самохідна артилерійська установка САУ), ЗРК «Верба», РСЗВ «Вільха», САУ «Богдана», FIM-92 «Стінгер», M142 HIMARS, MIM-104 Patriot*;
5) ***радіотехнічні засоби***: *балістичний калькулятор, бойова система управління тактичної ланки «Кропива», прилад нічного бачення (ПНБ), рація, тепловізор, РЛС «Дельта», COBRA*.

[1] Литовченко І.О. Динамічні процеси у військовій лексиці української мови (назви зброї, амуніції, споруд) : монографія; за ред. проф. Ж. В. Колоїз. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2016. 206 с. С. 45.

6) ***морська техніка***: *надводні сили, катер «Раптор», корвет «Гетьман Іван Виговський», ракетний крейсер «москва», Combat Boat 90.*

ЛСГ «Технічне оснащення» містить як добре відомі технічні засоби, що вже використовувалися в інших війнах, так і абсолютно нові. Якщо говоримо про давніші види техніки, то найчастіше це саме техніка ворогів, адже більшість машин, танків, авіації, морської техніки дісталась росії у спадок від радянського союзу, проте ми також послуговуємось такою технікою. Наприклад, ***Мі 8*** – *«багатоцільовий гелікоптер, розроблений ОКБ М. Л. Миля на початку 1960-х років»* [Мілітарний https://mil.in.ua/uk/articles/mi-8/]; ***танк Т-72*** – *«основний бойовий танк другого покоління, розроблений в СРСР»* [НУОУ, https://nuou.org.ua/u/stru/others/muzei/outdoor/t-72.html]; ***ЗРК «Оса»*** – *«автоматизований військовий зенітний ракетний комплекс»* [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/articles/zrk-osa-akm/] тощо (див. Додаток А).

Куди цікавішими для нашого дослідження є новітні засоби технічного оснащення. Знаковим є й те, що терміни на позначення певних технічних засобів виникали та функціонували періодами, що зумовлено етапами передання зброї іноземними партнерами. Так, на початку повномасштабного вторгнення у всьому інфопросторі на піку популярності були терміни: ***байрактар*** – *«турецький ударний оперативно-тактичний середньовисотний безпілотний літальний апарат з великою тривалістю польоту»* [Словотвір, https://slovotvir.org.ua/words/bairaktar]; ***NLAW*** – *«шведсько-британська переносна протитанкова корегована ракета малої дальності»* [Guard, https://www.ngu.com.ua/weapon/antitank/at_nlaw_all.html]; ***M142 HIMARS*** – *«розроблена наприкінці 90-х американська ракетна артилерійська система підвищеної мобільності»* [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/tag/himars/] тощо, а зараз це ***винищувач F-16 Fighting Falcon*** – *«американський багатоцільовий винищувач»* [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2023/02/04/malovidomi-fakty-pro-legendarnyj-f-16-fighting-falcon/]; ***ATACMS*** – *«тактична балістична ракета»* [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/news/blinken-povidomyt-pro-dozvil-byty-atacms-po-rf-golova-komitetu-palaty-predstavnykiv/#google_vignette]; ***MIM-104 Patriot*** – *«американський зенітний ракетний комплекс (ЗРК) виробництва*

компанії Raytheon, що перебуває на озброєнні армії та ВМС США» [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2022/12/25/chetverta-batareya-zrk-patriot-nadijshla-zbrojnym-sylam-shvecziyi/] (див. Додаток А). Все це пов'язано з потребами української армії та можливістю наших партнерів передавати ті чи інші технічні засоби. А українці роблять все можливе, щоб наші воїни отримали потрібну техніку та озброєння (згадаймо тільки медіа тренд в одязі з леопардовим принтом, коли потрібні були танки – ***Леопард-2***).

Важливим та цікавим є те, що деякі зі запозичених назв технічних засобів закріпились в українській мові як транслітеровані (*байрактар, Леопард-2*), інші ж транслітеровані частково (*FIM-92 «Стінгер»*), деякі побутують тільки в англомовному варіанті (*MIM-104 Patriot, NLAW*), ще інші мають обидва варіанти написання (*хаймарс* та *M142 HIMARS*). Отже, бачимо, що в українському мовному просторі це питання поки що потребує регламентування.

2. Другою за кількістю та не менш важливою є **ЛСГ «Воєнна політика держави»**, що налічує 102 номінації і має свої підгрупи: лексеми на позначення «воєнного мистецтва», «воєнних структур управління» та «злочинної політики країни-агресора».

Воєнна політика держави – складна система воєнно-політичних заходів, спрямованих на захист держави, її національних інтересів та безпеки у воєнний час. ЛСГ «Воєнна політика держави», як і будь-яка інша група, має польову структуру, включає центр із ядром та периферію. Центральне місце займають такі лексеми на позначення:

1) воєнного мистецтва: *боєздатність, воєнний стан, воєнна стратегія, воєнна політика України, кібербезпека, мобілізація, обороноздатність держави, повітряна тривога, розвідувальна інформація, спеціальна операція, стратегія воєнної безпеки України, тактика, управління військами* тощо.

Важливим для виокремлення цієї підгрупи є термін ***воєнна політика України*** – «*діяльність суб'єктів забезпечення національної безпеки держави, пов'язана із запобіганням воєнним конфліктам, організацією та здійсненням*

військового будівництва і підготовкою ЗС України та інших складових сил оборони до збройного захисту національних інтересів»[1]. (див. Додаток А)

Також дуже прикметним і часто вживаним зараз є термін ***мобілізація*** – *«комплекс заходів, що здійснюються з метою планомірного переведення національної економіки, діяльності органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій на функціонування в умовах особливого періоду, а ЗС України, інших складових сил оборони, оперативно-рятувальної служби цивільного захисту – на організацію і штати воєнного часу»*[2]; ***повітряна тривога*** – *«сигнали, які попереджують про наближення ворожої авіації, про наліт з повітря»*[3] та ін. (див. Додаток А)

2) воєнних структур управління: *аеророзвідка, батальйон, бригада, воєнна розвідка, Диверсійно-розвідувальна група (ДРГ), Добровольчі батальйони, Збройні Сили України (ЗСУ), морський десант, пересувна група швидкого реагування, протиповітряна оборона (ППО), територіальна оборона (ТрО), штурмовий загін* тощо.

Щодо цієї лексико-семантичної підгрупи, то важливою є лексема ***Збройні Сили України (ЗСУ)***, що позначає «*військове формування, на яке відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканості»*[4]; ***добровольчі батальйони*** – *«військові, поліцейські та парамілітарні формування, вступ до яких відбувався на добровольчій основі з 2014 року у відповідь на російську агресію»*[5] та ін. (див. Додаток А)

3) злочинної політики країни-агресора: *воєнний злочин, геноцид, денацифікація, збройна агресія, злочини проти людяності, окупація, рашизм, російське вторгнення в Україну (з 2022), тероризм, ядерний шантаж* та ін.

---

[1] Словник військових термінів та скорочень (абревіатур). Воєнно-наукове управління Генерального штабу Збройних сил України, 2020. 52 с. С.10.
[2] Там само. С. 16.
[3] Словник української мови: в 11 томах. Том 6, 1975. Стор. 678.
[4] Словник військових термінів та скорочень (абревіатур). Воєнно-наукове управління Генерального штабу Збройних сил України, 2020. 52 с. С.13.
[5] Укрінформ https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3201812-dobrovolcij-ruh-fenomen-ukrainskogo-vijska.html

Воєнні злочини – «*серйозні порушення міжнародного гуманітарного права (права збройних конфліктів), за скоєння яких передбачено кримінальну відповідальність індивіда. Воєнні злочини належать до найтяжчих суспільно небезпечних дій проти загального міжнародного права*»[1]. Щодня росія здійснює воєнні злочини проти України і за це повинна бути покарана. Воєнна політика російської федерації в основному побудована на воєнних злочинах, про що має бути відомо всім, кожен повинен розуміти, що це злочинна держава, яка повністю ігнорує міжнародні права та обов'язки. Тому вважаємо за необхідним виділяти підгрупу лексем, на позначення злочинної політики країни-агресора.

Важливим також є лексема ***геноцид*** – *«винищення окремих груп населення за расовими, національними, релігійними мотивами»*[2]. (див. Додаток А) Це мало відомий для широких мас термін, який до 2022 року вживали на позначення злочинних дій колишнього СРСР щодо України – організації винищення українського народу за допомогою штучного голоду. З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну окупанти знову проводять геноцид українців на окупованих територіях. Масове винищення цивільного населення, на превеликий жаль, повернуло термін геноцид в активний вжиток українців.

Новотвори є невід'ємним показником живої мови, тому закономірно, що для позначення злочинної політики окупантів було створено неологізм ***рашизм***, що позначає *«різновид політичного режиму у росії радикальна авторитарна політична ідеологія, характерними ознаками якої є сильний культ особи, мілітаризм, тоталітаризм призначений для об'єднання земель через проведення гібридних війн або повної руйнації. Це ідея «русского мира», що полягає у знищенні інших цивілізацій з високорозвинутою культурою, яка ґрунтується на тваринності стосовно інших»*[3]. (див. Додаток А)

Периферію ЛСГ «Воєнна політика держави» займають рідко вживані лексико-семантичні одиниці вузько спеціальної лексики, такі як *ініціатива при*

---

[1] Велика українська енциклопедія http://surl.li/nvshbp
[2] Словник української мови: в 11 томах. Том 11, 1980. Стор. 675.
[3] АрміяInform https://armyinform.com.ua/2022/03/09/rashyzm-yak-proyav-tvarynnosti-proty-lyudstva-i-lyudyanosti/

виконанні службово-бойового завдання, інструктаж, призовний вік, *пересувна група швидкого реагування (ПГШР)* тощо.

3. ЛСГ «Воєнні дії армії» також достатньо велика і налічує 94 одиниці. За характером воєнних дій армій у цій групі також виділяємо підгрупи:

1) бойові дії: *авіаційний удар, бомбардування, відхід, вогневе ураження, деблокада, десантування, зосереджений вогонь, контратака, наступальна (контрнаступальна) операція, обстріл, обхід, повітряний бій, пошуково-рятувальна операція, прикриття, припинення вогню, стратегічна наступальна операція, удар, штурм* та ін.;
2) злочинні та насильницькі дії росії: *анексія, вторгнення, мародерство, масований вогонь, масований ракетний удар, оточення, превентивний ядерний удар, псевдореферендуми на окупованих територіях України* тощо.

Воєнні дії армії – це низка організованих заходів, пов'язаних із застосуванням військ, сил і засобів для проведення військових операцій. Ця ЛСГ є однією з основних у терміносистемі війни, тому важливим є правильно розуміти та визначати, які терміни входять до неї. Для кращого розуміння наведемо деякі визначення. З підгрупи «бойові дії»: ***деблокада*** – «*це бойові дії, що мають на меті звільнити від ізоляції блоковане противником угруповання військ, сил флоту, важливий економічний район, військову базу, місто, порт тощо*»[1]; ***обстріл*** – «*тривала стрільба по якій-небудь цілі*»[2] та ін. (див. Додаток А)

Підгрупа «злочинні та насильницькі дії росії» представлена такими цікавими термінами, як ***анексія*** – «*примусове приєднання (захоплення, відторгнення) державою території, що належать іншій державі*»[3]; ***російське вторгнення в Україну (з 2022)*** – «*новий період російської агресії проти України, яка триває з лютого 2014 року […] відкрита військова агресія рф*»[4]; ***масований***

[1] Вікна https://vikna.tv/video/ukrayina/mariupol-potrebuye-deblokady-chy-gotovi-do-neyi-ukrayinski-vijskovi-ta-vlada/
[2] Словник української мови: в 11 томах. Том 5, 1974. Стор. 586.
[3] Словник військових термінів та скорочень (абревіатур). Воєнно-наукове управління Генерального штабу Збройних сил України, 2020. 52 с. С.9.
[4] АрміяInform https://armyinform.com.ua/2023/02/24/hronologiya-rosijsko-ukrayinskoyi-vijny-etapy-vidsichi-vtorgnennya-rf/

ракетний удар *– ракетний удар по Україні з боку російських військових з використанням великої кількості ракет та дронів* тощо (див. Додаток А).

4. Наступною є **ЛСГ «Озброєння»**, що налічує 50 лексико-семантичних одиниць на позначення видів зброї. Невелика кількість лексем цієї групи зумовлена розвитком суспільства в цілому та воєнної політики зокрема. Як ми вже згадували, у російсько-українській війні величезну роль відіграє технічне оснащення армії, хоч озброєння теж чимало важить. Серед термінних одиниць є лексеми на позначення як давно відомої зброї: *автомат Калашникова (АК-74), АКС-74У, балістична ракета, біологічна зброя, боєприпаси, бомба, ДШК, зброя масового ураження, крилата ракета, кулемет, міномет, ручна граната* тощо, так і сучасної, високотехнологічної: *джавелін, ручний протитанковий гранатомет (РПГ)* та ін.

Для повного розуміння наведемо декілька визначень, що стосуються озброєння: ***автомат Калашникова (АК-74)*** *– «один із найпоширеніших видів автоматичної стрілецької зброї у світі»*[1]*;* ***ДШК*** *– «станковий великокаліберний скорострільний Дегтярьова-Шпагіна»*[2]*;* ***ручна граната*** *– «невеликий розривний снаряд, який кидають (метають) рукою»*[3] тощо. Серед новітніх засобів озброєння – ***джавелін*** *– «переносний протитанковий ракетний комплекс»*[4]*;* ***ракета Х-47 «Кинджал»*** *– російська гіперзвукова аеробалістична ракета* та ін. (див. Додаток А)

5. Ще однією є **ЛСГ «Забезпечення та амуніція»** (19 номінацій). Порівняно невелика група лексико-семантичних одиниць, проте дуже важлива. Сюди зараховуємо терміни на позначення амуніції (комплект спорядження військовослужбовця, окрім одягу та зброї) та різного роду забезпечення: ***бронежилет*** *– «елемент захисного одягу, призначений для захисту від уражень вогнепальної та холодної зброї, чи осколкових часток вибухових пристроїв»*[5]*;* ***сухий пайок*** *– «висушене харчування швидкого приготування, яке зазвичай*

---

[1] Велика українська енциклопедія https://vue.gov.ua/%D0%90%D0%B2%D1%82%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%82_%D0%9A%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D1%88%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0

[2] Останній бастіон https://bastion.tv/korotka-istoriya-kulemetu-dshk_n37327

[3] Словник української мови: в 11 томах. Том 2, 1971. Стор. 156.

[4] АрміяInform https://armyinform.com.ua/2022/09/24/dzhavelin-drotyk-yakyj-lyshaye-voroga-bez-broni/

[5] Unreal https://forum.unrealrp.com.ua/threads/zakon-pro-zbroju-shtatu-san-andreas.574/

поділене порціями й використовується в військовій справі; часто називається ІРХ-ом (індивідуальний раціон харчування)»[1]; ***гуманітарне забезпечення***, ***логістичне забезпечення***, ***обмундирування***, ***тилове забезпечення*** тощо (див. Додаток А).

6. Наступною є **ЛСГ «Споруди, об'єкти, частини територій»**, що налічує 39 лексем. Ця тематична група включає терміни на позначення оборонних та урядових споруд, захисних об'єктів, частин територій: *бліндаж, військова база, військова частина, вогнева позиція, гауптвахта, демілітаризована зона, їжак, навчальний центр, окоп, опорний пункт, спостережний пост, тил, тимчасово окуповані території України, фронт* та ін. Наведемо деякі визначення: ***блокпост*** *– «це обладнане в інженерному плані місце або ділянка місцевості, на якій виконує службово-бойові завдання підрозділ, призначений для безперервного контролю за рухом транспорту і людей на дорогах, в'їздах (виїздах) до населених пунктів, станціях, портах під час блокування (ізоляції) району проведення спеціальної операції, району бойових дій, здатний самостійно тримати кругову оборону»*[2]*;* ***командний пункт*** *– основний пункт управління підрозділом(армією) в процесі підготовки та ведення бойових дій;* ***лінія фронту*** *– «лінія зіткнення передових підрозділів протиборчих сторін на театрі воєнних дій у ході ведення бойових дій»*[3] тощо (див. Додаток А).

7. ЛСГ «Людський ресурс на війні» (42 номінації) охоплює терміни, що стосуються особового складу у період війни. Всі термінні одиниці цієї тематичної групи поділяємо на дві важливі підгрупи, пов'язані з розмежуванням назв наших захисників та російських окупантів:

1) назви, пов'язані з українськими воїнами: *ветеран, воєнний кореспондент (журналіст), волонтер, Герой України, доброволець, загиблий у бою, зниклий безвісти, інваліди війни, На щиті, парамедик, побратим, поранений у бою, Привид Києва, призовник, учасник бойових дій* тощо.

---

[1] Словотвір https://slovotvir.org.ua/words/sukhyi-paiok

[2] Словник професійної термінології для майбутніх фахівців Національної гвардії України (до курсу «Українська мова за професійним спрямуванням»), уклад.: М.П Вовк, Р.С. Троцький, О.В. Чуприна, О.А. Блінов, С.І Шепель; за ред. А.О. Пожидаєва. Київ : НАВС України, 2016. 156 с.

[3] ВУЕ https://vue.gov.ua/%D0%A4%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%83_%D0%BB%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%8F

2) назви, що стосуються ворожих військ: *воєнний злочинець, загарбники, колаборанти, окупанти, російські окупаційні війська, російські сили вторгнення* та ін.

Розглянемо деякі з них детальніше. Насамперед цікавими є терміни: ***волонтер*** *(від фр. volontaire) – «фізична особа, яка добровільно здійснює соціально спрямовану, благодійну, неприбуткову та вмотивовану діяльність, що має суспільно-корисний характер»*[1]*;* та ***доброволець*** *(від нім. Freiwilliger) – «той, хто вступає в армію з власного бажання, добровільно»*[2] (див. Додаток А). Цікавим є те, що обидва слова ввійшли в український мовний простір як абсолютні синоніми, проте з часом відтінки семантики слова «волонтер» набули змін і в сучасному розумінні затерлося інше його визначення, а укріпилося тільки подане значення. Так, зараз ми розмежовуємо поняття «волонтер» та «доброволець», хоч первісно вони позначали одне й те ж.

Для розвитку української воєнної терміносистеми вагоме значення має лексична одиниця ***На щиті***, що вживається для позначення *загиблих українських воїнів* (див. Додаток А). Термін запропонували та активно почали використовувати з початком повномасштабного вторгнення росії в Україну замість радянського «груз-200», який часто трапляється ще у варіанті «вантаж-200». Маркування «Вантаж-200» виникло як армійський сленг ще у період війни в Афганістані, коли вага цинкової труни з тілом загиблого була приблизно 200 кг і потрібно було розрахувати скільки трун можна помістити в один літак. Ми вважаємо, що це абсолютна неповага до воїнів, які віддають своє життя заради нас, тому дуже добре, що ми позбуваємося таких наративів і віддаємо шану загиблим, хоча б таким чином. Лексема «На щиті» походить від давньогрецького вислову «Зі щитом або на щиті», що означало повертатися з перемогою або загиблим, але з честю. Навколо цього терміна теж є чимало дискусій, адже це не є питомий український вислів, і багато хто впевнений, що в українській воєнній традиції (наприклад, козацькій) можна знайти кращий відповідник, проте поки що послуговуємося таким і позбуваємося радянської спадщини.

[1] Закон України Про волонтерську діяльність в Україні https://ips.ligazakon.net/document/JF3CP01A
[2] Словник української мови: в 11 томах. Том 2, 1971. Стор. 324.

Що стосується ворожих військ, то найуживанішими термінами є ***окупант*** *– «той, хто бере (брав) участь в окупації; загарбник»*[1]*, або* ***російські окупаційні війська*** *– це військова організація, підпорядкована збройним силам росії, яка окупувала частину української території* (див. Додаток А). Проте найчастіше на позначення ворожих військ вживають велику кількість сленгових назв, про що ми пишемо нижче.

8. Наступною є **ЛСГ «Медичне забезпечення та здоров'я воїнів»** (21 одиниця), яку також варто поділити та дві такі підгрупи:

1) номінації на позначення медичного забезпечення: *бандаж, джгут для застосування в тактичних умовах (CAT), індивідуальна аптечка військовослужбовця, медсанбат, пов'язка, турнікет, центр психологічної допомоги та реабілітації*.

Деякі розглянемо детальніше: ***індивідуальна аптечка військовослужбовця*** *– «комплект медичних препаратів, який містить знеболюючі засоби та антибіотики для профілактики зараження»*[2]*;* ***турнікет –*** *«це ручний пристрій для зупинки кровотеч із механізмом контролю тиску, яким найчастіше є закрутка»*[3]*;* ***центр психологічної допомоги та реабілітації*** *– «спеціальний підрозділ органів з гуманітарних питань, призначений для надання спеціалізованої психологічної допомоги військовослужбовцям, членам їхніх сімей та реабілітації»*[4] (див. Додаток А).

2) номінації на позначення стану здоров'я воїнів: *крововтрата, пневмоторакс, посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), моральний дух, морально-психологічний стан, психологічна підтримка, реабілітація*.

Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) *– «це непсихотична відстрочена реакція психіки на травматичний стрес, що здатна викликати*

---

[1] Словник української мови: в 11 томах. Том 5, 1974. Стор. 686.
[2] Словник професійної термінології для майбутніх фахівців Національної гвардії України (до курсу «Українська мова за професійним спрямуванням») – уклад.: М.П Вовк, Р.С. Троцький, О.В. Чуприна, О.А. Блінов, С.І Шепель; за ред. А.О. Пожидаєва. Київ : НАВС України, 2016. 156 с. С. 31.
[3] Sich https://sich.ua/domedychna-dopomoha/dzhhut-i-turniket-shcho-tse-take-u-chomu-riznytsia/?srsltid=AfmBOopCu60vm58gXbSXAD_D-3mAgQFh630N1y0g-rTX48fSemOTo3iR
[4] Словник професійної термінології для майбутніх фахівців Національної гвардії України (до курсу «Українська мова за професійним спрямуванням») – уклад.: М.П Вовк, Р.С. Троцький, О.В. Чуприна, О.А. Блінов, С.І Шепель; за ред. А.О. Пожидаєва. Київ : НАВС України, 2016. 156 с. С. 65.

психічні порушення у людини після завершення травматичної дії»[1]*;* ***морально-психологічний стан*** *– «ситуаційний стан духовної, моральної, ідеологічної налаштованості, військово-професійної готовності та психологічної здатності військовослужбовців виконувати завдання за призначенням»*[2]*;* ***реабілітація*** *– «це сукупність медичних, військово-професійних, соціальних і психолого-педагогічних заходів, спрямованих на відновлення здоров'я і боєздатності військовослужбовців, що зумовлено хворобою або травмою»*[3] та ін. (див. Додаток А)

9. ЛСГ «Цивільний сектор під час війни» у нашому дослідженні є також невеликою, проте важливою (13 одиниць). Ця тематична група пов'язана з цивільним життям українців під час війни. До неї входять такі терміни, як *біженці, блекаут, внутрішньо переміщена особа, генератор, донат, паляниця, пункт незламності*.

Цікавим є те, що у межах цієї групи є певні семантичні зв'язки, пов'язані з певними воєнними катастрофами. Такими зв'язками поєднані до прикладу лексичні одиниці ***блекаут, генератор, пункт незламності*** тощо. Ці терміни стосуються складної ситуації з електроенергією через постійні ракетні обстріли російськими військами української енергетичної системи. Зокрема, лексема ***блекаут*** *(англ. Blackout) – «період, коли вимикають електрику через пошкодження енергетичних систем»*[4] (див. Додаток А). Загроза повного блекауту для України існувала, проте, на щастя, завдяки титанічній праці наших захисників, ми не зазнали цього.

Важливою лексичною одиницею, яку вже сприймаємо як термін, є слово ***паляниця*** *– «шиболет» – своєрідний мовний пароль, за допомогою якого можна розпізнати, що українська мова є нерідною для людини* (див. Додаток А). Мова – це маркер на позначення свій / чужий, проте багато українців, особливо до

---

[1] Словник професійної термінології для майбутніх фахівців Національної гвардії України (до курсу «Українська мова за професійним спрямуванням») – уклад.: М.П Вовк, Р.С. Троцький, О.В. Чуприна, О.А. Блінов, С.І Шепель; за ред. А.О. Пожидаєва. Київ : НАВС України, 2016. 156 с. С. 49.

[2] Словник військових термінів та скорочень (абревіатур). Воєнно-наукове управління Генерального штабу Збройних сил України, 2020. 52 с. С.16.

[3] Словник професійної термінології для майбутніх фахівців Національної гвардії України (до курсу «Українська мова за професійним спрямуванням») – уклад.: М.П Вовк, Р.С. Троцький, О.В. Чуприна, О.А. Блінов, С.І Шепель; за ред. А.О. Пожидаєва. Київ : НАВС України, 2016. 156 с. С. 56.

[4] ВУЕ https://vue.gov.ua/%D0%91%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D0%B0%D1%83%D1%82

початку повномасштабного вторгнення, були російськомовними, тож для того, щоб розрізняти де свій, а де чужий, використовують такі слова, як *паляниця, полуниця, укрзалізниця* тощо. Кожен українець з легкістю зможе вимовити їх, а от росіянину це не під силу, отже, маємо наочний приклад того, що мова – це зброя, яку, на щастя, все більше українців беруть у свій арсенал.

Отже, воєнна термінна лексика є досить багатою, а семантичні особливості її зумовлені як внутрішньомовними, так і позамовними чинниками. Систематизація та аналіз виокремлених ЛСГ термінів дає можливість утвердити місце кожної одиниці у системі воєнної лексики та виявити семантичні відношення між словами у межах тематичних груп.

2.2. Лексико-семантичні ознаки воєнного сленгу

Сленг – це відкрита мовна підсистема ненормативних, стилістично знижених слів чи виразів, характерних для мовлення людей певних професій або соціальних прошарків, які у літературній мові набувають емоційно-експресивного забарвлення.

Так, весь зібраний матеріал, що налічує 256 одиниць, розподілено на 10 ЛСГ: «Воєнна політика держави», «Воєнні дії армії», «Озброєння», «Забезпечення та амуніція», «Технічне оснащення», «Споруди, об’єкти, частини територій», «Особовий склад», «Ситуації на війні та їх оцінка», «Номінації на позначення ворогів», «Медичне забезпечення та здоров’я». Зважаючи на природу сленгу, ЛСГ будуть значно меншими, аніж ЛСГ термінів, проте дуже колоритні та цікаві.

1. Перша **ЛСГ** сленгу **«Воєнна політика держави»** є дуже захопливою, проте кількісно невеликою, налічує всього 23 одиниці, що представляють воєнно-політичні погляди як України, так й інших держав: *аналоговнєт, арестовлення, байденотерапія, Є-могила, Доброго вечора, ми з України, завести трактор, затридні, зомбоящик, іхтамнєт, кадирити, кімити, макронити, потєрьнєт, Рудий ліс, тристаграм, україніти, чорнобаїти, шойгувати, z-трофеї*. Найбільша кількість номінацій групи походить від імен сучасних

політиків та їх участь у війні: ***арестовлення*** *– «заспокійливе повідомлення»*[1]*;* ***байденотерапія*** *– «аргументоване переконання і схиляння на свій бік»*[2]*;* ***кадирити*** *– видавати очікуване за реальне;* ***кімити*** *– «зберігати оптимізм»*[3]*;* ***макронити*** *– «робити дуже стурбований вигляд щодо певної ситуації, усім це показово демонструвати, але дієво не впливати на поліпшення справ»*[4]*;* ***шойгувати*** *– «вдавати, що все добре і під контролем, коли це не так»*[5] (див. Додаток Б).

Також важливими новотворами є неологізми, що походять від топонімів: ***україніти*** *– «дати жорстку відповідь на невиправдані дії»*[6]; ***чорнобаїти*** *– постійно безрезультатно намагатися щось зробити* (див. Додаток Б). Більшість новотворів є дієсловами.

Цікавими є й такі сленгові вирази як ***аналоговнєт*** *– щось, придумане в росії через заборону торгівлі іноземними продуктами з державою-терористом;* ***затридні*** *– «нереалістичні плани»*[7] (походить від політики росії про захоплення Києва та України за три дні, зараз широко використовується у соціальних мережах, ЗМІ, побуті тощо)*;* ***іхтамнєт*** *– пропагандистське твердження про буцімто відсутність російських окупаційних військ на території України;* ***потєрьнєт*** *– пропагандистське твердження про буцімто відсутність бойових втрат у лавах російських окупаційних військ;* ***тристаграм*** *– автономна російська соцмережа, що прийшла на заміну соцмережі «Інстаграм» після її заборони на території країни-окупанта;* ***z-трофеї*** *– вкрадені російськими військовими в Україні пральні машинки, телевізори, планшети, ноутбуки, коштовності та ін.* (див. Додаток Б), пов’язані безпосередньо з політикою держави-агресора. Такі вирази прийшли в українську мову у вигляді мемів, адже ми не можемо жити без гумору (це ментальна особливість нашого народу), проте зараз деякі з них активно використовують у повсякденному мовленні.

---

[1] Гриценко С. Мовні інновації російсько-української війни 2022 року. Вісник київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика. № 2(32), 2022. С. 9 – 13. С. 11.
[2] Там само. С. 11.
[3] Там само. С. 11.
[4] Там само. С. 11.
[5] Там само. С. 11.
[6] АрміяInform https://armyinform.com.ua/2022/07/20/armiyainform-predstavlyaye-slovnyk-neologizmiv-ukrayinskoyi-movy/
[7] Там само.

2. Наступна **ЛСГ «Воєнні дії армії»** є однією з найбільших і налічує 42 номінації, як от: *аборт, байрактарити, блєдіна (бледина) вже вилетіла, відправити на концерт до кобзона, давити на масу, задвохсотити, затрьохсотити, йти за російським кораблем, літакопад, мамкувати, могилізація, наволонтерити, невдало покурити, приліт, присвітити* та ін. Важливим є те, що такі сленгові одиниці настільки поширені, що утворюють свої синонімічні ряди. Наприклад, ***бавовна / хлопки / термоточки / салют*** *– вибухи та пожежі на території рф*; ***байрактарити / енлоїти / джавелінити / стінгерити / хаймарсити*** *– «нищити ворога, ходити на полювання, партизанити»*[1]; ***відірпінити / перегостомелити / начорнобаїти*** *– боротися, знищувати ворога* тощо (див. Додаток Б).

Дуже цікавим є утворення номінації ***бавовна*** на позначення вибухів у росії. Воно пов'язане з визначенням російськими керівниками вибухів на окупованих територіях чи у росії як просто «небольших хлопков» і багатозначністю російського слова «хлопок», одне значення якого має український відповідник – бавовна («*рослина з насінням, вкритим пухнастим волокном, з якого виробляють пряжу*[2]»).

Також цікавими є номінації, утворені від назв зброї (*байрактарити, енлоїти, хаймарсити* тощо) та власних назв сумнозвісних міст (*відірпінити, перегостомелити, начорнобаїти*) і позначають боротьбу з ворогами.

3. ЛСГ «Озброєння» нараховує 28 номінацій на позначення зброї та боєприпасів: *бандерівське смузі, бека, бойові гуси, бурячок, весло, візитка Ярошa, вуха, дашка, калаш (калашмат), карандаш, клепачик, ксюша (ксюха), лимон, маслята, муха, няма, обвіси, огірки / моркви / кабачки, покемон, поросята, розтяжка, сагайдачник, сапог, улітка, шайтан-труба*.

Значення деяких з них пояснимо: ***бандерівське смузі*** *– коктейль Молотова – це найпростіший саморобний виріб із запалювальною сумішшю, призначений для оборони та знищення ворожої техніки;* ***бурячок*** *– 82-мм мінометна міна;* ***дашка*** *– ДШК або станковий кулемет Дегтярьова-Шпагіна*

[1] АрміяInform https://armyinform.com.ua/2022/07/20/armiyainform-predstavlyaye-slovnyk-neologizmiv-ukrayinskoyi-movy/
[2] Словник української мови: в 11 томах. Том 1, 1970. Стор. 77.

(12,7 мм); ***муха*** *– ручний протитанковий гранатомет;* ***поросята*** *– снаряди до мінометів;* ***розтяжка*** *– наземна замаскована міна з розтягнутим дротом або мотузкою, що детонує під час дотику* тощо (див. Додаток Б).

Цікавим є те, що деякі одиниці є багатозначними, як от: ***ксюша (ксюха)*** *– «протитанкова граната або автомат АКСУ»*[1]; ***шайтан-труба*** *– «РПВ (реактивний піхотний вогнемет) або РПГ (ручний протитанковий гранатомет)»*[2] (див. Додаток Б). Це зумовлено тим, що і РПГ і РПВ мають форму труби, а вороги бояться їх як диявола, адже українські захисники вміло використовують їх для знищення цілей.

4. Наступною є **ЛСГ «Забезпечення та амуніція»** (18 одиниць), що об'єднує номінації на позначення елементів одягу, спорядження, забезпечення воїнів необхідним: ***бронік*** *– бронежилет;* ***комок*** *– камуфляжна уніформа;* ***номекс*** *– вогнетривка, водонепроникна куртка;* ***педалі*** *– взуття;* ***пікселька*** *– польова уніформа ЗСУ;* ***термуха*** *– термобілизна;* ***мамалига*** *– несмачна їжа;* ***сухпай*** *– сухий пайок для військовослужбовців;* ***тушняк*** *– їжа на війні (переважно про тушонку)* тощо (див. Додаток Б).

Номінації цієї групи також утворюють синонімічні ряди, наприклад, ***мультикам (мультик) / цифра / піксель*** *– універсальне камуфльоване забарвлення для різних місцевостей;* ***ніштяки / балабаси*** *– смаколики, які отримують військові від волонтерів* (першим подаємо саме ***ніштяки*** як найбільш поширене) (див. Додаток Б).

5. ЛСГ «Технічне оснащення», на відміну від цієї ж групи термінів є значно меншою. Містить всього 27 номінацій на позначення військової техніки, авіації, артилерійських систем, радіотехнічних засобів тощо: ***бандеромобіль*** *– «бойовий автомобіль ЗСУ»*[3]*;* ***бардак*** *– БРДМ (бойова розвідувально-дозорна машина);* ***емтеошки*** *– машини технічного обслуговування для військової техніки;* ***мотолига*** *– МТ-ЛБ (плавучий бронетранспортер);* ***наташка*** *– вантажний «Урал»;* ***птічки*** *– дрони;* ***расуха (радейка)*** *– рація;* ***САУшка*** *–*

---

[1] АрміяInform https://armyinform.com.ua/2022/07/20/armiyainform-predstavlyaye-slovnyk-neologizmiv-ukrayinskoyi-movy/
[2] Там само.
[3] АрміяInform https://armyinform.com.ua/2022/07/20/armiyainform-predstavlyaye-slovnyk-neologizmiv-ukrayinskoyi-movy/

самохідна артилерійська установка; ***сушка*** *– різноманітні авіаційні винищувачі типу Су-24, Су-25 чи Су-30;* ***теплик*** *– тепловізор;* ***черепаха*** *– танк Т-34* та ін. (див. Додаток Б).

У цій тематичній групі також є синонімія, наприклад, ***бумер / беха*** *– БМП (бойова машина піхоти)* (див. Додаток Б) (алюзія на автомобіль марки «БМВ», сленгова назва якої – беха, та фільм «Бумер», де також був автомобіль марки «БМВ»; ***глаза / очі / ночніки*** *– прилад нічного бачення* (див. Додаток Б). Також є явище полісемії: ***глушак*** *– 1. прилад безшумної стрільби, 2. глушник мобільних телефонів* (див. Додаток Б).

6. ЛСГ «Споруди, об'єкти, частини територій» є кількісно невеликою, проте цікавою. Налічує 11 номінацій на позначення споруд, об'єктів, частин територій: *банка, гальюн, губа, зеленка, лінія ВОПів, молоко, нора, передок, підсніжники, нулі, за поребриком*. Деякі одиниці подамо детальніше: ***губа*** *– місце, де відбуваються покарання (гауптвахта);* ***зеленка*** *– кущі, зарості, лісиста місцевість;* ***нора*** *– бліндаж;* ***передок*** *– передова;* ***нулі*** *– перша лінія розмежування;* ***за поребриком*** *– на території рф* та ін. (див. Додаток Б).

7. Ще однією **ЛСГ** є тематична група **«Особовий склад»**, що нараховує 34 одиниці на позначення не лише безпосередньо військових: ***арта*** *– артилеристи;* ***бобри*** *– інженерний підрозділ* (нагородили такою номінацією через неможливість сидіти на місці, потребу постійного будівництво чогось)*;* ***єноти*** *– десантники* (через елемент форми – смугасту футболку: відповідно такі ж смугасті, як єноти)*;* ***замок*** *– заступник командира взводу;* ***контрабас (контрач)*** *– солдат контрактної служби;* ***контрік*** *– службовець контррозвідки;* ***мєхвод (мєхан)*** *– механік-водій;* ***сумраки*** *– розвідники* (такі ж таємничі та невідомі)*;* ***двохсотий*** *– вбитий у бою;* ***трьохсотий*** *– поранений у бою* тощо (див. Додаток Б), а й всіх, хто пов'язані з війною і так чи інакше (позитивно чи негативно) бере у ній участь: ***ватник*** *– це людина (люди) із (пост)радянською ментальністю, яка щиро не розуміє, для чого існує держава Україна. Також вживається на позначення збірного образу російського патріотичного бидла;* ***диванні війська*** *– домашні «експерти» з військових питань, що насправді нічого не розуміють у мистецтві війни, ніяк не*

допомагають, але роздають поради, як треба робити; ***каратєлі*** *– бандити з так званих ДНР та ЛНР;* ***кіберкозаки / кіберпартизани*** *– спільнота українських ІТ-спеціалістів, що працюють для нейтралізації ворога в кіберпросторі під час російського вторгнення в Україну;* ***сєпари*** *– сепаратисти;* ***цигани-привиди*** *– цигани, які крадуть техніку в окупантів* та ін. (див. Додаток Б).

8. Наступною є специфічна **ЛСГ** сленгу **на позначення певних ситуацій та їх оцінки**. Ця тематична група кількісно зовсім маленька і налічує всього 8 одиниць: ***зашквар*** *– все погано;* ***зрада*** *– будь-яка важка або незрозуміла ситуація;* ***колотнеча*** *– внутрішні сварки чи заворушення;* ***тракторні війська*** *– неочікувана дієва допомога;* ***шо по русні?*** *– запитання, на яке очікується знівельована відповідь* (див. Додаток Б); і особливі цифрові позначення, що дуже популярні серед воїнів, тому що короткі, лаконічні, в певних колах всім добре і чітко зрозумілі: ***плюс*** *– замінник згоди, підтвердження, або фрази «все добре»;* ***плюс-плюс*** *– пречудово;* ***«4.5.0.»*** *– все спокійно* (див. Додаток Б).

9. Найбільш чисельною ЛСГ є тематична група **«Номінації на позначення ворогів»** (57 одиниць). Вона поділяється на три підгрупи:

1) номінації на позначення злочинної країни: *бидлостан / ерефія / мордор / оркостан / раша / рашка / рускій мір / стадо / терраша*, що власне утворює синонімічний ряд з різними відтінками значень.

Так, наприклад, ***оркостан*** – країна орків («демонів пекла») у творі Джона Толкіна «Хобіт» (The Hobbit); також з цією ж алюзією пов'язана номінація ***мордор***, що у творі означало місце, звідки орки походили. ***Раша*** та ***рашка*** походить від англійського «росія», від цього пішов і термін «рашизм», який вже згадували раніше. Вираз ***рускій мір*** вживається не тільки на позначення росії як країни, а й як ідеологічна складова, спосіб мислення. Цікавим неологізмом є ***терраша*** – росія як держава-терорист.

2) путіна: *курдупель / ліліпут / недомірок / недопалок* (характеристика за зростом), *бункерний хробак / кадебістський маніяк* (боягузтво, недовіра до інших), *божевільний із ядерною кнопкою* (за психічним станом), *кремлівський терорист / гебіст-рашист / путіночет / путлер / лаптенфюрер / рашистський фюрер / хапутін / капутін / директор бюро*

ритуальних послуг / пітерський гопник (жорстоке ставлення, терористичний стиль управління, зневага всіх прав та свобод інших, *старий кабаєв / бліда міль* (за фізичним станом), *голомозий вождь* (розумовий розвиток).

3) номінації на позначення ворога, зокрема російських окупаційних військ: *бульбаші / вагнерівці / ваньки / вєртухай / дикуни / кадировці / кацапи / консерви / няш-маш / окупанти / орки / психи / пупкарі / путлери (путлерівці) / пушкіністи / рашисти / русня / свинособаки / смердючі покидьки / тікток-війська / зомбі / z-окупанти*.

Так, наприклад, ***бульбаші*** *– іронічна, зневажлива назва білорусів;* ***вагнерівці*** *– російські найманці ПВК (Приватна військова компанія) «Вагнера»;* ***вєртухай*** *– наглядач рф за полоненими (походить від розташування наглядачів, які стоять на вишках;* ***русня*** *– зневажливе збірне поняття, сукупність росіян* (див. Додаток Б).

Цікавими є неологізми ***свинособаки*** – новотвір на позначення російських військ, моральні якості яких настільки відсутні, що вони за наказом царя йдуть на чужу територію красти, вбивати, ґвалтувати. Назва виникла способом осново складання від слів «свині» та «собаки», щоб не ображати ні тих, ні інших; ***ваньки*** (походить від поширеності у росіян цього імені, номінація стала настільки популярною, що українці навіть зняли документальний проєкт «Пригоди ваньки-окупанта на Київщині»); ***путлери*** або ***путлерівці*** – новотвір, сформований основоскладанням слів «путін» та «гітлер» і додаванням суфіксів; ***рашисти*** – новотвір, що характеризує прихильників рашизму – політичного режиму росії; ***тікток-війська*** – російські війська, здебільшого ***кадировці*** (прихильники або учасники «елітних» підрозділів колишнього президента Чеченської республіки Ахмата Кадирова), що тільки знімають тіктоки, а не воюють.

Крім неологізмів, вживаються й давно відомі номінації, наприклад, ***дикуни, окупанти, кацапи*** – зневажлива назва росіян, яку вживали ще Микола Гоголь, Тарас Шевченко, Леся Українка та ін.

10. Останньою і найменшою є **ЛСГ «Медичне забезпечення та здоров'я»**, до якої входить всього 6 одиниць: ***посмішка Джокера*** *– осколкове поранення;*

коробочка *– автомобіль для медичної евакуації;* ***медевак*** *– медична евакуація, а також автомобіль для евакуації поранених;* ***такмед*** *– тактична медицина;* ***санінструктор*** *– санітарний інструктор;* ***стабпункт*** *– стабілізаційний пункт*.

Щоправда, з одиницями *медевак, такмед, санінструктор* та *стабпункт* не все однозначно. З одного боку, вони часто вживаються як сленгові одиниці, проте логічною є й думка, що це лексеми, утворені абревіацією. Також неоднозначним є статус таких одиниць, як *комбат – командир батальйону* та *комбриг – командир бригади*. На жаль, поки що це питання ще до кінця не опрацьоване.

Особливо цікавими у воєнній термінолексиці є такі лексеми, як *інструктаж, їжак, навчальний центр; аборт, вуха, зрада, колотнеча, нора* та ін. Тобто це слова, що є загальновживаними у повсякденному мовленні, проте у час війни шляхом вторинної номінації отримали інше значення та увійшли до системи термінів чи сленгу воєнного сьогодення. Про це більше пишемо у третьому розділі.

Також під час опрацювання матеріалу, було зафіксовано фразеологічну одиницю *воювати в білих рукавичках – воювати з дотриманням всіх норм і правил війни*. Фразеологізм – «усталений зворот, стійке поєднання слів, що виступає в мові як єдиний, неподільний і цілісний за значенням вислів»[1]. Проте, таке явище не закономірне, а швидше, спорадичне.

Отже, семантичні особливості воєнного сленгу безпосередньо пов’язані, а нерідко й зумовлені екстралінгвальними чинниками: соціальними, політичними, економічними. Здебільшого сленгові одиниці мають відповідник у системі літературної мови, часто навіть серед термінів, проте є й велика кількість неологізмів, що позначають поняття, явище чи ситуацію і не мають відповідника у літературному мовленні.

Так, під час зіставлення лексико-семантичних особливостей воєнних термінів та сленгу, бачимо, що є дещо спільне, а дещо відрізняється. Спільними є, наприклад, такі ЛСГ, як «Воєнна політика держави», «Воєнні дії армії»,

[1] Словник української мови: в 11 томах. Том 10, 1979. Стор. 638.

«Озброєння», «Забезпечення та амуніція», «Технічне оснащення», «Споруди, об’єкти, частини територій», «Медичне забезпечення та здоров’я».

Дещо відмінними є ЛСГ «Людський ресурс» (терміни) та «Особовий склад» (сленг). Це зумовлено тим, що у ЛСГ «Людський ресурс» виділяємо ще одну підгрупу номінацій, що стосуються ворожих військ. А у системі воєнного сленгу цю підгрупу вважаємо за краще розглядати у окремій ЛСГ «Номінації на позначення ворогів», де крім цієї підгрупи є інші: номінації на позначення злочинної країни та номінації на позначення путіна. Також щодо відмінностей, то у терміносистемі відсутня ЛСГ «Ситуації на війні та їх оцінка».

РОЗДІЛ 3. СТРУКТУРНО-СЛОВОТВІРНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЕКСИКИ ВІЙНИ

Воєнна термінолексика – це складна та динамічна система, що постійно збагачується, оновлюється та розвивається шляхом творення нових лексем. Виявлення структурно-словотвірних особливостей термінолексики є актуальним завданням сучасної лінгвістики, тому вважаємо, що термінолексику воєнного сьогодення доцільно аналізувати не тільки за семантикою, а й за структурно-словотвірними особливостями.

3.1. Структурний аналіз воєнної термінолексики

Аналізовані воєнні терміни за своєю структурою поділяються на однокомпонентні, двокомпонентні, трикомпонентні та багатокомпонентні.

Типовими для термінів є **однокомпонентні** конструкції (177 номінацій): *амуніція, анексія, байрактар, біженці, блокпост, бронежилет, війна, волонтер, вторгнення, джавелін, дрон, мародерство, мітинг, мобілізація, обстріл, окупація, полон, рація, рашизм, снаряд, танк, тепловізор, фронт, штурм* та ін. Також тут потрібно згадати і про запозичені терміни, які на письмі вживаються здебільшого в англомовному варіанті: *CAESAR, M142 HIMARS, MIM-104 «Patriot», NLAW*, хоч можливе таке вживання: *FIM-92 «Стінгер»* тощо. Всі одиниці цієї групи є іменниками.

Також до однокомпонентних зараховуємо терміни, утворені способом абревіації. Деякі з них вживаються як абревіатури, так і в повній формі: *БМП – бойова машина піхоти, ДРГ – диверсійно-розвідувальна група, ЗСУ – Збройні Сили України, МБР – міжконтинентальна балістична ракета, ПТРК – протитанковий ракетний комплекс, УБД – учасник бойових дій*. Проте є й такі, що здебільшого вживаються тільки як абревіатури, наприклад, *ДШК – Дегтярьова-Шпагіна кулемет, МТО – машина технічного обслуговування, ЗРК – зенітно-ракетний комплекс*.

Характерними також є **двокомпонентні**, яких налічується 235 одиниць: *авіаційний удар, артилерійська система, балістична ракета, біологічна зброя, бойова техніка, воєнна безпека, воєнна розвідка, воєнний злочин, гуманітарне забезпечення, державна безпека, збройна агресія, загиблий у бою, зниклий*

безвісти, інваліди війни, крилата ракета, лінія фронту, масований вогонь, оборонна операція, панування на морі, повітряна тривога, ручна граната, театр війни, штурмовий загін, ядерна зброя тощо. Серед цієї групи виділяємо такі моделі творення:

- **«прикметник + іменник»**: *авіаційний удар, воєнна безпека, збройна агресія, крилата ракета, особовий склад, ядерний шантаж* тощо;
- **«іменник + іменник»**: *дислокація військ, інваліди війни, пункт незламності, театр війни* тощо. Також є чотири конструкції, утворені за моделлю «іменник + іменник з прийменником»: *вогонь на пригнічення, злочини проти людяності, панування в повітрі, панування на морі*.
- Також є два терміни, утворені за моделлю **«дієприкметник + іменник з прийменником»**: *загиблий у бою, поранений у бою*, та один термін моделі **«дієприкметник + прислівник»**: *зниклий безвісти*.
- Ще три терміни, утворені за моделлю **«дієслово + іменник»**: *глушити радіозв'язок, займати оборону, прикривати відхід*.

Трикомпонентних та **багатокомпонентних** термінів значно менше: 60 та 25 номінацій відповідно. Це можна пояснити тим, що терміни вимагають максимальної лаконічності, хоч не завжди це можливо. Саме тому однокомпонентних та двокомпонентних є найбільше.

Тож, **трикомпонентні терміни**: *безпілотний літальний апарат, бойова машина піхоти, бойове забезпечення військ, внутрішньо переміщена особа, захист цивільного населення, Збройні Сили України, масований ракетний удар, міжконтинентальна балістична ракета, незаконне збройне формування, нетрадиційні бойові дії, операція сил оборони, протитанковий ракетний комплекс, стрільба із закритих позицій, учасник бойових дій* тощо.

У цій групі виділяємо такі моделі:

- **«прикметник + прикметник + іменник»**: *безпілотний літальний апарат, бойова розвідувальна машина, масований ракетний удар, нетрадиційні бойові дії, ручний протитанковий гранатомет* тощо;

- **«іменник + прикметник + іменник»**: *закони воєнного часу, зброя масового ураження, орган військового управління, прилад нічного бачення, стрільба прямим наведенням, стрільба із закритих позицій* та ін.;
- **«прикметник + іменник + іменник»**: *автономне орієнтування дрона, бойова машина піхоти, воєнна політика України, Збройні Сили України, ракетний крейсер «москва», російські сили вторгнення* тощо;
- **«іменник + іменник + іменник»**: *доставка боєприпасів дроном, застосування сил оборони, корвет «Іван Виговський», операція сил оборони, система управління військами*.

Також є дві одиниці, які творяться за іншими моделями: **«прислівник + дієприкметник + іменник»** – *внутрішньо переміщена особа* та **«дієслово + прикметник з прийменником + іменник»** – *воювати в білих рукавичках*.

Багатокомпонентні, як вже зазначали вище, є менш поширеними, проте не менш цікавими: *бойова система управління тактичної ланки «Кропива», Військово-політичне керівництво Збройних Сил України, Генеральний штаб Збройних Сил України, Державна політика національної безпеки, джгут для застосування в тактичних умовах, захист від зброї масового ураження, ініціатива при виконанні службово-бойового завдання, пересувна група швидкого реагування, псевдореферендуми на окупованих територіях України, реактивна система залпового вогню, система воєнної розвідки України, стратегія воєнної безпеки України, тимчасово окуповані території України, центр психологічної допомоги та реабілітації* тощо.

Вони здебільшого творяться за такими моделями:

- **«іменник + прикметник + іменник + іменник»** (4): *розвідка Збройних Сил України, система воєнної розвідки України, стратегія воєнної безпеки України, центр психологічної допомоги та реабілітації*;
- **«іменник + іменник (з прийменником і без прийменника) + прикметник (з прийменником і без прийменника) + іменник»**: *гелікоптер Westland WS-61 Sea King, джгут для застосування в тактичних умовах, захист від зброї масового ураження; ініціатива при виконанні службово-бойового завдання*;

- **«прикметник + іменник + прикметник + іменник»**: *державна політика національної безпеки, пересувна група швидкого реагування, реактивна система залпового вогню*;
- **«прикметник + прикметник + прикметник + іменник»**: *інфрачервона зенітна ракетна система; радіаційна, хімічна і бактеріологічна розвідка*; *радіолокаційна зенітна ракетна система*;
- **«прикметник + прикметник + іменник + іменник»**: *інженерна броньована машина Wisent 1 MC, керовані авіаційні ракети Brimstone, малий ракетний корабель «Сєрпухов»*;
- **«прикметник + іменник + прикметник + іменник + іменник»**: *Військово-політичне керівництво Збройних Сил України, Генеральний штаб Збройних Сил України*.

Також є терміни, утворені кожен за іншою моделлю: **«прикметник + іменник + іменник + прикметник + іменник + іменник»** – *бойова система управління тактичної ланки «Кропива»*; **«іменник + іменник + іменник + іменник»** – *корвет «Гетьман Іван Виговський»*; **«іменник + іменник + іменник + іменник + прикметник + іменник + іменник»** – *озброєння командування сил логістики Збройних Сил України*; **«дієприкметник + іменник з прийменником + іменник + іменник з прийменником»** – *постраждалий внаслідок війни росії в Україні*; **«іменник + дієприкметник з прийменником + іменник + іменник»** – *псевдореферендуми на окупованих територіях України*; **«іменник + прикметник + іменник + прикметник + іменник + іменник»** – *Сили спеціальних операцій Збройних сил України*; **«прислівник + дієприкметник + іменник + іменник»** – *тимчасово окуповані території України*.

Щодо воєнного сленгу, то більшість становлять **однокомпонентні** одиниці, яких зібрано 215 номінацій: *арестовлення, бавовна, байденотерапія, байрактарити, бардак, бетр, бронік, бульбащі, беха, ватник, дашка, емтеошки, затридні, капутін, комбат, лимон, мотолига, наволонтерити, нулі, плюс, приліт, путлер, рашисти, розтяжка, русня, стадо, сухпай, окупанти, оркостан, чорнобаїти* та ін. Здебільшого сленгові назви цієї групи є іменниками: *аборт, салют, байденотерапія, бронік, тристаграм* тощо. Проте є й дієслова,

наприклад, *байрактарити, відірпінити, задвохсотити, кадирити, макронити, мамкувати* та ін.

Двокомпонентних набагато менше (30 номінацій), адже сленгові одиниці – здебільшого короткі та зрозумілі тільки обмеженій групі людей. Це такі сленгові назви, як *бандерівське смузі, бойові гуси, бункерний хробак, давити на масу, диванні війська, дзеркальна тиша, завести трактор, кадебістський маніяк, кремлівський терорист, невдало покурити, пітерський гопник, рашистський фюрер, тракторні війська, чисте небо, шо по русні?* тощо.

У цій групі виділяємо такі моделі творення:

- **«прикметник + іменник»** (22 одиниці): *бандерівське смузі, бойові гуси, гарматне м'ясо, культурний десант, обмінний фонд, рудий ліс, тракторні війська, чисте небо* та ін.;
- **«дієслово + іменник з прийменником і без прийменника»** (5): *бути під прицілом, давити на масу, дати прикурити, завести трактор, тримати на мушці*;
- **«іменник + іменник»** (3): *візитка Яроша, лінія ВОПів, посмішка Джокера*;
- **«прислівник + дієслово»** (2): *невдало покурити, негативно народився*.

Трикомпонентних одиниць зафіксовано лише 8, кожна з яких твориться за іншою моделлю: **«іменник + прислівник + дієслово»** – *блєдіна / бледина вже вилеміла*; **«субстантинований прикметник + прикметник з прийменником + іменник»** – *божевільний із ядерною кнопкою*; **«дієслово + іменник з прийменником + іменник з прийменником» –** *відправити на концерт до кобзона*; **«іменник + числівник з прийменником + іменник»** – *доставка в один кінець*; **«дієслово + прикметник з прийменником + іменник»** – *йти за російським кораблем*; **«іменник + прикметник + іменник»** – *жест доброї волі*; **«дієслово + прикметник + іменник»** – *створити ударний «кулак»*; **«іменник + дієслово + іменник»** – *тактика «класти пачками»*.

Багатокомпонентні одиниці не характерні для сленгу, проте інколи можуть виникати. Ми зафіксували тільки 3 такі одиниці, які мають свої моделі творення: **«іменник + іменник + прикметник + іменник»** – *директор бюро ритуальних послуг*; **«вигук (двослівний) + займенник + іменник з**

прийменником» – *доброго вечора, ми з України*, **«іменник + іменник + дієприкметник з прийменником + іменник»** – *жертва куріння в невстановленому місці*.

Отже, для термінів характерними є саме одно- та двокомпонентні одиниці, хоч і трикомпонентних зафіксовано значну кількість, сленгу ж притаманна чіткість та лаконічність, тому переважають саме однокомпонентні одиниці, рідше трапляються двокомпонентні.

3.2. Словотвірний аналіз термінолексики воєнного сьогодення

Воєнні терміни виділяються різноманіттям деривaційних властивостей. Переважають афіксальні способи творення, основоскладання та абревіація.

Поповнення воєнної термінолексики в українській мові відбувається здебільшого в межах власної системи. Одним із найпоширеніших способів словотворення є **афіксація**. Питання функціонування афіксів та їх особливостей в українській мові розглядали чимало вчених, зокрема, утворення військових номенів афіксацією описали О. Андріянова[1], І. Литовченко[2], Л. Мурашко[3], Н. Яценко[4] тощо. Проте актуальним на сьогодні є творення воєнної термінолексики та її структурна організація.

Так, афіксацією утворено чимало одиниць, зокрема суфіксальним способом: *біженці, боєздатність, бомбардування, винищувач, відхід, вторгнення, загарбники, засідка, зачищення, маневр, набій, обстріл, обхід, окупант, призовник, рашизм* тощо. Префіксацією утворено всього декілька одиниць, наприклад, *деблокада, денацифікація, дерусифікація, контратака, контрнаступ, підрозід*. Префіксально-суфіксальним способом утворено тільки один терміни: *побратим*.

Продуктивними є суфікси **-нн-(я)**: *бомбардування, маскування, обмундирування*; **-енн-(я)**: *вторгнення, зачищення, оточення, спостереження*;

---

[1] Андріянова О. Я. Військово-морська термінологія української мови : етапи формування та семантика : дис. … канд. філол. наук : 10.02.01. Ольга Ярославівна Андріянова. Київ, 2011. 199 с.
[2] Литовченко І.О. Динамічні процеси у військовій лексиці української мови (назви зброї, амуніції, споруд) : монографія; за ред. проф. Ж. В. Колоїз. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2016. 206 с.
[3] Мурашко Л. В. Українська військова лексика в її історичному розвитку (військові звання та посади) : дис. … канд. філол. наук : 10.02.01. Л. В. Мурашко. Київ, 1997. 164 с.
[4] Яценко Н. О. Основні етапи становлення української військової термінології. Н. О. Яценко: Українська мова. 2007. № 3. С. 74–79.

-изм: *рашизм, сепаратизм, тероризм*; **-ник**: *призовник, противник*; **нульова суфіксація**: *відхід, маневр, обстріл, обхід*. Серед префіксів продуктивними є **де-**: *деблокада, денацифікація, дерусифікація*; та **контр-**: *контратака, контрнаступ*.

Інша група воєнних термінів – це одиниці, твірною базою яких є декілька твірних основ. **Основоскладання** – це один із актуальних способів творення сучасної воєнної термінолексики шляхом сполучення двох або більше твірних основ. Н. Клименко вважає, що «складні слова, або композити, виникають переважно на ґрунті словосполучень, але порівняно з ними є цілісно оформленими номінативними одиницями, порядок розташування компонентів яких майже завжди сталий»[1].

Щоправда, таких одиниць серед термінів зафіксовано небагато, наприклад, основоскладанням утворено: *аеророзвідка, крововтрата, пневмоторакс, світломаскування, тепловізор*.

Також зафіксовано один термін, утворений **суфіксально-складним способом** – *міномет*.

Проаналізувавши воєнну терміносистему, бачимо, що воєнні терміни активно утворюються шляхом **абревіації**, тобто «утворення похідної лексичної одиниці шляхом з'єднання компонентів кількох слів». Так, було зафіксовано такі одиниці: *АК-74 (автомат Калашникова), БК (бойовий комплект), БМП (бойова машина піхоти), БТР (бронетранспортер – броньований транспортер), ДРГ (диверсійно-розвідувальна група), ЗСУ (Збройні Сили України), кібербезпека (кібернетична безпека), МБР (міжконтинентальна балістична ракета), медсанбат (медичний санітарний батальйон), ПГШР (пересувна група швидкого реагування), ППО (протиповітряна оборона), ССО ЗСУ (Сили спеціальних операцій Збройних Сил України), ТВД (театр воєнних дій), форпост (фортифікаційний пост)* тощо. Також зафіксовано абревіатури в англомовному варіанті: *MRAP OSHKOSH M-ATV(Mine Resistant Ambush Protected), NLAW (Next Generation Light Anti-tank Weapon), ATACMS (Army TACtical Missile System)*.

[1] Цит. за: Литовченко І.О. Динамічні процеси у військовій лексиці української мови (назви зброї, амуніції, споруд) : монографія; за ред. проф. Ж. В. Колоїз. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2016. 206 с.

Важливим у процесі творення воєнних термінів є вид лексико-семантичного способу творення – **вторинна номінація** – «використання вже наявних у мові номінативних засобів у новій для них функції – функції найменування»[1]. Унаслідок вторинної номінації здійснюється не тільки процес збагачення слова новим відтінком семантики, а й «навантаження цілком новим лексичним значенням»[2]. Серед зафіксованих одиниць, наприклад, ***інструктаж*** *– «керівні вказівки, інструкції»[3];* та *правила щодо заходів безпеки у Збройних Силах України;* ***їжак*** *– «невеличка тварина-ссавець, спина й боки якої вкриті твердими голками»[4]* та *найпростіша фортифікаційна споруда у вигляді гексагону для протидії танкам;* ***ракета*** *– «літальний апарат або пристрій з реактивним двигуном»[5]* та *«бойовий снаряд, який приводиться в рух реактивною силою»[6]* тощо.

Проте, варто зауважити, що воєнна термінологія не обмежується однокомпонентними номінаціями. **Синтаксична деривація** – один із характерних способів творення воєнних термінів. Вагомий внесок у вивчення особливостей синтаксичної деривації у військовій лексиці зробила І. Литовченко. Дослідниця поділяє військові словосполучення на:

1) термінологічні словосполучення, які не мають переосмислених компонентів і легко розчленовуються;

2) термінологічні словосполучення з переосмисленим одним компонентом, які не мають прозорої мотивації і сприймаються неподільно.[7]

Так, умовно весь зібраний матеріал можна поділити на два види:

- синтаксично вільні словосполучення: *авіаційний удар, артилерійський вогонь, бойова пошуково-рятувальна операція, воєнний час, збройна агресія, масований вогонь, масований ракетний удар, незаконне збройне*

[1] ПанькоТ., Кочан І., Мацюк Г. Українське термінознавство: Підручник. Львів: Світ, 1994. 216 с. С. 161.
[2] Ковалик І. Вчення про словотвір. Львів: Вид-во Львівського ун-ту, 1961. Вип. 2. 84 с. С. 50.
[3] Словник української мови: в 11 томах. Том 4, 1973. Стор. 34.
[4] Словник української мови: в 11 томах. Том 4, 1973. Стор. 59.
[5] Словник української мови: в 11 томах. Том 8, 1977. Стор. 444.
[6] Там само.
[7] Литовченко І. О. Особливості синтаксичної деривації у військовій лексиці української мови. Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету: зб. наук. праць. Кривий Ріг : Видавничий дім, 2015. Вип. 13. С. 128-135. С. 130.

формування, операція сил оборони, російські окупаційні війська, система воєнної розвідки України, тактичні заняття тощо.

- синтаксично зв'язані конструкції: *безпілотний літальний апарат, бойова машина піхоти, бойова система управління тактичної ланки «Кропива», внутрішньо переміщена особа, Герой України, державна безпека, диверсійно-розвідувальна група, зенітна самохідна установка, зниклий безвісти, крилата ракета, лінія фронту, міжконтинентальна балістична ракета, обороноздатність держави, ручна граната, сухий пайок, театр війни, хибна ціль, центр психологічної допомоги та реабілітації* та ін.

Одним із шляхів поповнення воєнної термінології є **запозичення**. Запозичені воєнні лексеми «асимілюються за допомогою транскрипції, транслітерації та морфологічної передачі»[1]. Так, запозиченими є такі терміни, як *амуніція, анексія, байрактар, бандаж, ветеран, волонтер, генератор, дрон, мародерство, мобілізація, окупація, парамедик, реабілітація, тактика, танк, турнікет, флот, шанець, штаб, штурм* та ін.

Деривaційні процеси воєнних сленгових одиниць також вирізняються своїм розмаїттям. Здебільшого характерні: афіксація, основоскладання та абревіація.

Один із основних способів творення термінної лексики – **афіксація**. Афіксацією утворено більшість воєнних сленгових одиниць, зокрема суфіксальним способом такі одиниці, як *байрактарити, бронік, бульбаші, вагнерівці, гусян, джевелінити, дуйчик, кімити, мамкувати, нацики, передок, піксєлька, путлерівці, расуха, рашка, теплик, термуха, українити, хаймарсити, чорнобаїти, шойгувати* тощо. Префіксацією утворено значно менше сленгових одиниць, наприклад, *забайрактарити, заджавелінити, заенлоїти, застінгерити, наволонтерити, начорнобаїти*. Також зафіксовано п'ять номінацій, утворених префіксально-суфіксальним способом: *відірпінити, дебахнулько, задвохсотити, затрьохсотити, перегостомелити*.

[1] Гарлицька Т. С. Словотвірний потенціал жаргонної лексики. Вісник КНЛУ. Серія Філологія. Том 18. № 2. 2015. С. 23-19. С. 24.

Найбільш продуктивним у творенні воєнного сленгу є суфікс **-и-(ти)**: *байрактарити, кадирити, макронити, стінгерити, українити, хаймарсити, чорнобаїти, шойгувати* тощо. Також продуктивними є суфікси **-івц-(і)**: *вагнерівці, кадировці, путлерівці* та **-ик-:** *бронік, клепачик, нацики, сагайдачник, теплик*. Зазначимо, що в деяких словах суфікси зазнали впливу російської мови, наприклад, у слові *кадировці* маємо **-овц-(і)** замість українського **-івц-(і)**, слово *бронік* із суфіксом **-ік-**, українською – **-ик-**. Серед префіксів, найпродуктивнішими є префікс **за-**: *забайрактарити, заджавелінити, заенлоїти, застінгерити* та **на-**: *наволонтерити, начорнобаїти*.

Ще один спосіб творення воєнного сленгу – **основоскладання** – поєднання декількох твірних основ в одну лексему. Ось деякі зафіксовані одиниці, утворені шляхом основоскладання: *байденотерапія, зомбоящик, кіберкозаки, кіберпартизани, свинособаки, термоточки* та ін. Щоправда, у словах *кіберкозаки* та *кіберпартизани* компонент *кібер-* вважають префіксоїдом, проте на рівні словотвору, вважаємо, що це основоскладання.

Цікавим способом творення воєнних сленгових одиниць є різновид абревіації – **телескопія** – «спосіб словотворення, що являє собою злиття двох (або більше) скорочених основ або злиття повної основи зі скороченою основою, у результаті чого утворюється нове слово, яке повністю або частково поєднує в собі значення всіх структурних елементів, що входять до його складу»[1]. Так, телескопічним методом утворено такі одиниці, як *арестовлення, бандеромобіль, бидлостан, капутін, могилізація, оркостан, терраша, хапутін*.

Ще одним актуальним способом словотворення є **абревіація**. Такого роду складні скорочення в розмовній лексиці української частини соціального спілкування в Інтернеті мають своє особливе вираження*: бека́ (БК – бойовий комплект), бетр (БТР – бронетранспортер), дашка (ДШК – кулемет Дегтярьова-Шпагіна), емтеошки (МТО – машина технічного обслуговування), ксюша (АКСУ – автомат Калашникова зі складеним прикладом), САУшка (САУ – самохідна артилерійська установка), сухпай (сухий пайок), сушка (авіаційні винищувачі, типу СУ-30, СУ-27, СУ-57)* тощо.

[1] Загнітко Анатолій. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни. Донецьк : ДонНУ, 2012. 388 с. Т.4. С. 21.

Важливою у процесі творення воєнних сленгових одиниць є **вторинна номінація**. Велика кількість українського воєнного сленгу утворена саме за допомогою вторинної номінації: ***аборт*** *– «передчасне переривання вагітності»*[1] та *вилучення міни, яка дала осічку, зі ствола;* ***бобри*** *– «великі водяні (річкові) гризуни, що дають цінне хутро»*[2] та *інженерний підрозділ Збройних Сил;* ***бурячок*** *– «зменш.-пестл. до буряк – городня рослина, однорічний і багаторічний овочевий коренеплід»*[3] та *мінометна міна 82 мм;* ***молоко*** *– «біла рідина, що виділяється молочними залозами жінок і самиць ссавців після пологів для годування дітей, малят»*[4] та *простір навколо мішені;* ***підсніжники*** *– «білі проліски»*[5] та *осколки від мін, які були витягнуті з тіла;* ***черепаха*** *– «покритий роговим або шкірястим панцирем плазун, який повільно рухається на коротких кінцівках, що, як і голова, можуть втягуватися в панцир»* та *танк Т-34* тощо.

Шляхом **запозичення** було утворено такі сленгові одиниці: *вєртухай, глаза, карандаш, лєнточка, номекс, птічки, сєпари, убакс, улітка, файтитися, хлопки* та ін.

Цікавим шляхом творення одиниць воєнного сленгу є **голофразис** – різновид лексико-синтаксичного способу, найбільш поширений саме в інтернеті. Голофрастичні конструкції «з'явилися як саркастичні назви нових понять, переважно продукованих російською пропагандою»[6]. Серед зафіксованих одиниць, наприклад, *аналоговнєт, іхтамнєт, лаптенфюрер, мєховод, потєрьнєт, тристаграм*.

Характерним для творення сленгу є **лексико-синтаксичний** (зрощеннєвий) спосіб словотворення творення. Зрощення – це спосіб творення, що передбачає складання двох слів в одне, тобто «синтаксична одиниця словосполучення лексикалізується при збереженні порядку компонентів […] і формуванні єдиного наголосу»[7]. Так, лексико-синтаксичним способом утворено

[1] Словник української мови: в 11 томах. Том 1, 1970. Стор. 4.
[2] Словник української мови: в 11 томах. Том 1, 1970. Стор. 205.
[3] Словник української мови: в 11 томах. Том 1, 1970. Стор. 263.
[4] Словник української мови: в 11 томах. Том 4, 1973. Стор. 789.
[5] Словник української мови: в 11 томах. Том 6, 1975. Стор. 504.
[6] Павлушенко О. Сленгові неологізми в українському комунікативному полі періоду російсько-української війни. Серія: Філологія (мовознавство). 2023. Вип. 37. Вінниця. С. 25-36. С. 32.
[7] Марія Білоус, Ірина Кузьма. Морфеміка й дериватологія сучасної української літературної мови: практикум. Львів: ПП Сорока Т.Б., 2014. 157 с. С. 108.

такі одиниці: *блокпост, гебіст-рашист, плюс-плюс, тікток-війська, цигани-привиди, шайтан-труба*.

Синтаксична деривація менш характерна для воєнних сленгових одиниць, проте було зібрано такі номінації: *бандерівське смузі, відправити на концерт до кобзона, диванні війська, директор бюро ритуальних послуг, йти за російським кораблем, невдало покурити, пітерський гопник, рашистський фюрер, тракторні війська* та ін. Всі зафіксовані одиниці є синтаксично зв'язаними словосполуками.

Отже, словотвірні особливості воєнної термінолексики є досить різноманітними. Основними способами творення і термінів, і сленгу є афіксація, абревіація, основоскладання, вторинна номінація та синтаксична деривація. Фіксуємо також лексеми, запозичені з інших мов. Специфічним, проте дуже цікавим способом творення сленгових одиниць, є голофразис, щоправда, таких одиниць зафіксовано небагато.

ВИСНОВКИ

Лексичний рівень української мови є досить рухомим, тому всі зміни нашого життя в суспільстві, економіці, політиці дуже швидко відображаються в мові. Війна внесла корективи у життя кожного з нас, а отже й у наше мовлення, насамперед у лексичний склад мови.

1. Проаналізувавши багатий лексичний склад російсько-української війни, зокрема воєнні терміни та сленг, ми дійшли висновку, що воєнна термінолексика є недостатньо вивченою. Незважаючи на те, що лексика війни від 24 лютого 2022 р. для українців стала практично основною, досі немає комплексного дослідження цієї сфери, яка стандартизувала та упорядкувала б українську воєнну лексику. Зокрема, на жаль, на сьогодні немає одностайного трактування самого визначення, що таке воєнна термінолексика, а також немає розмежування між поняттями «військовий» та «воєнний». На нашу думку, воєнна термінолексика – це широкий пласт лексики, який охоплює не тільки військову термінологію на позначення озброєння, військових структур, тактик, бойових дій, а й нетермінологічну лексику – професійні слова (воєнний сленг, жаргон), номени.

Українську військову лексику досліджувало чимало науковців різних сфер, починаючи ще з 1990-х років. Серед дослідників виділяємо С. Гриценко, Л. Мурашко, Л. Туровську, Л. Удовиченко, Я. Яремка, Н. Яценко. Зокрема, військові терміни стали об’єктом зацікавлення таких дослідників, як І. Литовченко, Ю. Лукіянчук, П. Мельник та М. Юрковська, В. Жалай, Т. Линник, Т. Миронюк, А. Пархоменко, І. Рахманова, Л. Рубашова та ін. Окрім цього, є і праці, присвячені саме лексиці російсько-української війни, як от розвідки С. Гриценко, виступи Є. Карпіловської, книги О. Дубчак.

2. Наше дослідження дозволило укласти реєстр воєнної термінолексики, зафіксованої у періодичних виданнях – словники термінів (Додаток А) та сленгу (Додаток Б) російсько-української війни.

3. Воєнні терміни, яких зафіксували 500 одиниць, ми розділили на 9 лексико-семантичних груп, які, на нашу думку, чітко і досить широко представляють період війни в Україні. Було виділено такі ЛСГ, як «Воєнна

політика держави»; «Воєнні дії армії»; «Озброєння»; «Технічне оснащення»; «Забезпечення та амуніція»; «Споруди, об'єкти, частини територій»; «Людський ресурс на війні»; «Медичне забезпечення та здоров'я воїнів»; «Цивільний сектор під час війни». У системі воєнного сленгу (всього було зібрано 256 одиниць) ми виокремили 10 ЛСГ: «Воєнна політика держави», «Воєнні дії армії», «Озброєння», «Забезпечення та амуніція», «Технічне оснащення», «Споруди, об'єкти, частини територій», «Особовий склад», «Ситуації на війні та їх оцінка», «Номінації на позначення ворогів», «Медичне забезпечення та здоров'я».

4. Під час дослідження термінолексики війни ми звернули увагу на її лексико-семантичні особливості. Так, встановили, що лексико-семантичні характеристики воєнної термінолексики зумовлені головне не тільки інтралінгвальними, а й екстралінгвальними чинниками – історичними, культурними, політичними, економічними, соціальними обставинами.

Серед тематичних груп термінів найбільшою виявилась ЛСГ «Технічне оснащення армії», представлена 120 термінами та поділена на 6 підгруп – терміни на позначення авіації; військової техніки; технічних засобів, що забезпечують виконання завдань з ураження броньованих цілей; артилерійських систем; радіотехнічних засобів; морської техніки. Чисельними є і тематичні групи «Воєнна політика держави» (102 номінації) та «Воєнні дії армії» (94 терміни). У системі сленгу найчисельнішою є тематична група «Номінації на позначення ворогів» (57 одиниць), що також має свої підгрупи: номінації на позначення злочинної країни, населення та окупаційних військ, путіна.

Деякі з лексико-семантичних груп є спільними, як-от «Воєнна політика держави», «Воєнні дії армії», «Озброєння», «Забезпечення та амуніція», «Технічне оснащення», «Споруди, об'єкти, частини територій». Проте, відмінними є ЛСГ «Людський ресурс» у терміносистемі та «Особовий склад» у системі сленгу, тому що у тематичній групі термінів виділяємо підгрупу назв, що стосуються ворожих військ, а у системі сленгу вважаємо доцільним виокремити ЛСГ «Номінації на позначення ворогів», адже українці дуже креативні, тому сленгових назв ворогів є досить багато, на відміну від термінів, яких значно менше.

Щодо ЛСГ «Номінації на позначення ворогів», то важливо сказати, що більшість сленгових одиниць цієї групи належать до згрубілої, часто нецензурної лексики. Візьмімо тільки, до прикладу, слово 2022 року за версією онлайн-словника «Мислово», а точніше фразу «русский военный корабль, иди на х*й». Багато було обговорень, суперечок щодо цього: одні вважають, що такі вислови засмічують мову, інші ж, думки яких поділяємо й ми, навпаки кажуть, що так українці зменшують рівень напруги, а коли війна закінчиться, ці фрази відійдуть через непотрібність.

Також серед сленгу не зафіксовано одиниць, які б можна було віднести до тематичної групи «Цивільний сектор», натомість у терміносистемі відсутня ЛСГ «Ситуації на війні та їх оцінка».

Виокремлені лексико-семантичні групи дали змогу побачити місце кожної одиниці у цілісній картині воєнної термінолексики та встановити смислові відношення між ними у межах окремих тематичних груп.

5. Проаналізувавши воєнну термінолексику за структурою, дійшли висновку, що для термінів характерними є однокомпонентні та двокомпонентні одиниці, яких налічуємо 177 та 235 термінів відповідно. Менш частотними є трикомпонентні номінації (60) та багатокомпонентні терміни (всього 25 одиниць). Найпопулярнішими моделями творення є такі: «прикметник + іменник», «іменник + іменник», «прикметник + прикметник + іменник», «іменник + прикметник + іменник», «прикметник + іменник + іменник».

Щодо сленгу, то типовими, звісно, є однокомпонентні номінації (215), адже сленг власне і був створений як переважно короткі вислови, зрозумілі обмеженій групі людей. Двокомпонентних сленгових назв є значно менше, зафіксовано 30 одиниць. Трикомпонентні та багатокомпонентні номінації не характерні для сленгу, тому їх зібрано небагато (8 трикомпонентних та 3 багатокомпонентні одиниці). Однак це дуже цікаві номінації, які, безумовно, варті нашої уваги. Характерними моделями творення є «прикметник + іменник», «дієслово + іменник з прикметником і без прийменника», «іменник + іменник», «прислівник + дієслово».

Воєнна термінолексика вирізняється розмаїттям деривaційних процесів. Для творення української воєнної термінолексики характерними є афіксальні способи творення (здебільшого суфіксація, рідше – префіксальний та префіксально-суфіксальний способи), абревіація, основоскладання, телескопічний метод як вид абревіації, вторинна номінація та синтаксична деривація. Зафіксовано також запозичення з інших мов. Для сленгу, окрім перелічених вище, характерними також є лексико-синтаксичний спосіб творення (зрощення) та голофразис. Здебільшого воєнні терміни творяться за допомогою суфіксів -нн-(я), -енн-(я), -изм, -ник, нульової суфіксації, сленг – суфіксів -и-(ти), -івц-(і), -ик. Продуктивними є префікси де- та контр- (для термінів) та за- й на- (для сленгу).

Отже, опрацювання воєнної термінолексики – це дуже важливий та необхідний процес для розвитку мови зокрема, й суспільства загалом, адже показує нам, як мова щоразу реагує на суспільно-політичні, економічні, історичні чи культурні зміни, як з'являються нові слова та відходять на периферію давніші, як мова допомагає у вирішенні питань та проблем державотворення. Завдяки вивченню воєнної термінолексики, яка є невід'ємною частиною лексичного складу української мови, ми можемо дізнатися не тільки лексико-семантичні чи структурно-словотвірні особливості, а й побачити сучасну мовну картину світу, заглибитися у суспільно-політичну ситуацію в країні та міжнародні зв'язки.

Перспективу дослідження вбачаємо в можливості: 1) розширення джерельної бази подальших досліджень воєнної термінолексики та сленгу; 2) укладання словника воєнної термінології та сленгу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

а) наукова література

1. Андріянова О. Я. Військово-морська термінологія української мови : етапи формування та семантика : дис. канд. філол. наук. Київ, 2011. 199 с.
2. Банзерук О. В. Військова лексика в історичній прозі П. Куліша. Література та культура Полісся : зб. наук. праць. 2010. Вип. 59. С. 15–21.
3. Гарлицька Т. С. Словотвірний потенціал жаргонної лексики. Вісник КНЛУ. Серія Філологія. Том 18. № 2. 2015. С. 23–19. С. 24.
4. Горбач О. Арго українських вояків. Наукові записки. Мюнхен, 1963. Ч. 7. С. 4–34.
5. Гриценко С. Мовні інновації російсько-української війни 2022 року. Вісник київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика. № 2(32), 2022. С. 9 – 13.
6. Гриценко С. П. Тенденції розвитку лексико-семантичної групи «назви зброї та її частин» (на матеріалі українських писемних пам’яток XVI–XVII ст.) Studia Linguistica : зб. наук. праць. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2012. Вип. 6. С. 345–367.
7. Дробан О. М. Будова та експлуатація 152 МІ самохідної гаубиці 2С3М : навч. посібн. Львів : Академія сухопутних військ, 2012. 225 с.
8. Дубинець З. О. Військова лексика в романі Р. Іваничука "Мальви”. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна : Філологія. 2015. Вип. 73. С. 169–172.
9. Дубчак О. П. Перемагати українською. Про мову ненависті й любові. Ольга Дубчак. Київ: Видавництво Віхола, 2022. 144 с.
10. Жалай В. Я. та ін. Новітні тенденції функціонування української військової терміносистеми. Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи: зб. наук. праць. Київ: НАН України, 2018. С. 5–43.
11. Завальнюк Н. Ю. Лексико-семантична група «Воєнна політика держави» у системі воєнної термінолексики (2022-2024 рр.) : зб. наук. праць за матеріалами IV Міжнародної мультидисциплінарної студентської інтернет-конференції «Мозаїка наукової комунікації» (8 листопада 2024 року), м. Львів. ЛНУ ім. І. Франка, 2024. 346 с. С. 73–75.
12. Завальнюк Н. Ю. Термінолексика воєнного сьогодення (2022-2024) (на матеріалі ЛСГ «Воєнні дії армії») : зб. наук. праць за матеріалами III Міжнародної мультидисциплінарної студентської інтернет-конференції «Мозаїка наукової комунікації» (16 травня 2024 року), м. Львів. ЛНУ ім. І. Франка, 2024. 313 с. С. 114–116.

13. Завальнюк Н. Ю. Термінолексика російсько-української війни 2022 р. (на матеріалі лексико-семантичної групи «Озброєння»: зб. статей за матеріалами ІІ Всеукраїнської (НЕ)класичної студентської наукової інтернет-конференції «Мовно-літературний коворкінг» (21–22 листопада 2023 року), м. Харків. Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2023. 211 с. С. 8–11.
14. Загнітко Анатолій. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни. – Донецьк : ДонНУ, 2012. 388 с. Т.4. С. 21.
15. Збройний конфлікт в термінах. Дуцик Д., Черниш В., Вороніна В., Рюче Н., Мороз І., Паперняк О., Калупаха І.; Київ: Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб, 2019.
16. Ковалик І. Вчення про словотвір. Львів: Вид-во Львівського ун-ту, 1961. Вип. 2. 84 с.
17. Колган О., Салахутдінова К. Військові терміни як складова художніх засобів у творі О. Довженка «Повість полум'яних літ». Наукові записки, 2018. Вип.164. С.184–189.
18. Красюк О. П. Радіолокаційні станції ракетних військ і артилерії. Львів : Академія сухопутних військ, 2011. 159 с.
19. Литовченко І. О. Деривaційні особливості військової лексики сучасної української мови. Філологічні студії : Науковий вісник Криворізького держ. педагогічного ун-ту. Кривий Ріг, 2011. Вип. 6. С. 310–318.
20. Литовченко І. О. Особливості синтаксичної деривації у військовій лексиці української мови. Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету: зб. наук. праць. Кривий Ріг : Видавничий дім, 2015. Вип. 13. С. 128–135.
21. Литовченко І.О. Динамічні процеси у військовій лексиці української мови (назви зброї, амуніції, споруд) : монографія; за ред. проф. Ж. В. Колоїз. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2016. 206 с.
22. Лукіянчук Ю. О. Способи класифікації військових термінів. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Філологічна, 2017. Вип. 66. С. 65–67.
23. Марія Білоус, Ірина Кузьма. Морфеміка й дериватологія сучасної української літературної мови: практикум. Львів: ПП Сорока Т.Б., 2014.157 с.
24. Мельник П. П., Юрковська М. М. Визначення поняття військової лексики та підходи до її вивчення. Вінниця, 2021. С. 137–141.
25. Михайленко Т. Д. Інтра- та екстралінгвістичні аспекти формування і функціонування військової терміносистеми в національних мовах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук. Київ, 1996. 48 с.
26. Мурашко Л. В. Українська військова лексика в її історичному розвитку (військові звання та посади) : дис. канд. філол. наук. Київ, 1997. 164 с.

27. Павлушенко О. Сленгові неологізми в українському комунікативному полі періоду російсько-української війни. Серія: Філологія (мовознавство). 2023. Вип. 37. Вінниця. С. 25–36.
28. Панасюк К. Військова термінологія в романі Юрія Щербака “Зброя судного дня”. Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Львів, 2018. Вип. № 890. С. 66–69.
29. Панасюк К. Сучасна українська ракетно-артилерійська термінологія: структурний аналіз. Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Проблеми української термінології, 2016. 842. С. 141–145.
30. ПанькоТ., Кочан І., Мацюк Г. Українське термінознавство: Підручник. Львів: Світ, 1994. – 216 с. С. 161.
31. Підрозділи у розвідці : навчальний посібник. О. А. Сціборовський, В. М. Іваненко, В. М. Денісов [та ін.]. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2014. 144 с.
32. Руденко М. Ю. Арго, жаргон і сленг у європейському й американському мовознавстві: історія і сучасний стан дослідження : дис. канд. філол. наук. Слов’янськ, 2019. 270 с.
33. Словник військових термінів та скорочень (абревіатур). Воєнно-наукове управління Генерального штабу Збройних сил України, 2020. 52 с.
34. Словник професійної термінології для майбутніх фахівців Національної гвардії України (до курсу «Українська мова за професійним спрямуванням»), уклад.: М.П Вовк, Р.С. Троцький, О.В. Чуприна, О.А. Блінов, С.І Шепель; за ред. А.О. Пожидаєва. Київ : НАВС України, 2016. 156 с.
35. Словник ракетних і артилерійських термінів. Суми : ВІАрт., 2001. 263 с.
36. Словник української мови: в 11 тт. АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970–1980.
37. Ставицька Л. О. Арго, жаргон, сленг: Соціальна диференціація української мови. Київ : Критика, 2005. 464 с.
38. Тактична підготовка артилерійських підрозділів : підручник. П. Є. Трофименко, Ю. І. Пушкарьов, С. П. Латін та ін. Суми : Сумський державний університет, 2012. 776 с.
39. Ткачук П. П. Боєприпаси : підручн. Львів : Академія сухопутних військ, 2012. 305 с.
40. Туровська Л. В. Військові звання та посади в Україні : історико-генетичний аспект вивчення української військової термінології. Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 160 с.
41. Туровська Л. В. Дещо про генезис сучасної української військової термінології. Наукові праці : науково-методичний журнал. Миколаїв, 2007. Вип. 54. С. 79–84.

42. Удовиченко Л. Г. Українська військова лексика: діахронія мовознавчих студій. Лінгвістичні дослідження : зб. наук. праць. Харків, 2020. Вип. 52. С. 81–90.
43. Яковенко В. В. Ураження незаконних збройних формувань підрозділів ракетних військ і артилерії : навч. посібн. Львів : Академія сухопутних військ, 2013. 172 с.
44. Яремко Я. П. Нариси з історії української військової термінології : монографія. Дрогобич : Посвіт, 2013. 411 с.
45. Яремко Я. П. Формування української військової термінології: автореф. дис. канд. філол. наук. Дрогобич, 1997. 16 с.
46. Яценко Н. О. Військова лексика в історичних романах Ліни Костенко. Дивослово, 2000. Вип. № 3. С. 30–32.
47. Яценко Н. О. Основні етапи становлення української військової термінології. Українська мова, 2007. Вип. № 3. С. 74–79.
48. Яценко Н. О. Формування назв військового одягу в українській мові : монографія. Київ : ВД Дмитра Бураго, 2009. 179 с.

б) онлайн-ресурси:

49. АрміяInform https://armyinform.com.ua/
50. Букліб https://buklib.net/
51. Велика українська енциклопедія http://surl.li/fnhggh
52. Вікна https://vikna.tv/
53. Віледж https://www.village.com.ua/
54. Вогнева підтримка https://sprotyvg7.com.ua/wp-content/uploads/2023/09/fm3-09-%D0%92%D0%BE%D0%B3%D0%BD%D0%B5%D0%B2%D0%B0-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%BA%D0%B0-%D1%83%D0%BA%D1%80.pdf
55. Довідник безбар'єрності https://bf.in.ua/
56. Закон України «Про волонтерську діяльність в Україні», https://ips.ligazakon.net/document/JF3CP01A
57. Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text
58. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». https://ips.ligazakon.net/document/JH1YL00A
59. Закон України «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України» https://ips.ligazakon.net/document/TM012905
60. Знати основи бойового застосування артилерійських підрозділів в загальновійськовому бою (навідник гармати (міномету)) http://surl.li/uaundx

61. Карпіловська Є. А. «Мовознавча комісія. Золота колекція». https://lpnu.ua/news/vykladach-katedry-um-vziala-uchast-u-lektsii-v-ramkakh-proiektu-movoznavcha-komisiia-zolota
62. КМУ https://www.kmu.gov.ua/
63. Медійна ініціатива https://mipl.org.ua/
64. Мислово https://myslovo.com/
65. Мілітарний https://mil.in.ua/uk/
66. Міністерство економіки України https://me.gov.ua/inforez/Print/d49f1d3a-16bd-4005-91cd-2b38f626841d?tagId=7758c77b-e410-44ea-a07d-37f1799e11e5&tag=ZapitiKoristuvachiv&lang=uk-UA
67. Міністерство оборони України https://www.mil.gov.ua/ministry/sklad-zbrojnix-sil-ukraini/sili-speczialnih-operaczij-zbrojnih-sil-ukraini/
68. Міноборони, Наказ «Про затвердження Правил інженерно-авіаційного забезпечення державної авіації України» від 05.07.2016 N 343, https://ips.ligazakon.net/document/view/TM055850
69. НУОУ https://nuou.org.ua/
70. Останній бастіон https://bastion.tv/
71. Постанова «Про структуру військового резерву людських ресурсів» https://www.kmu.gov.ua/npas/51625547
72. СБУ, Наказ «Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю» від 23.12.2020 N 383 https://ips.ligazakon.net/document/TM065995
73. Словотвір https://slovotvir.org.ua/
74. Стаття 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text
75. Суспільне новини https://suspilne.media/
76. Укрінформ https://www.ukrinform.ua/
77. Факти https://fakty.com.ua/ua/
78. Якимович Б. То чи мають Збройні сили України свою українську військову терміносистему? http://nashedilo.blogspot.com/2018/01/blog-post_21.html?view=magazine
79. Control https://control.ua/ua
80. Defense Express https://defence-ua.com/
81. Espreso https://espreso.tv/stream
82. Guard https://ngu.com.ua/
83. KyivPost https://www.kyivpost.com/uk
84. Reporter https://reporters.media/
85. Sich https://sich.ua/
86. Sprotyv G7 https://sprotyvg7.com.ua/
87. Ukrarmor https://ukrarmor.com.ua/
88. Ukraïner https://www.ukrainer.net/
89. Unreal https://unrealrp.com.ua/

в) джерела

1. АрміяINFORM. Режим доступу: https://armyinform.com.ua/
2. Українська правда. Режим доступу: https://www.pravda.com.ua/

ДОДАТКИ

Додаток А

1. **Авіаційна підготовка** – «бойові дії авіації перед початком атаки сухопутних військ з метою нанесення ураження противнику на напрямку головного удару, є складовою частиною вогневої підготовки наступу». [ВУЕ, http://surl.li/rzinor]
2. **Авіаційна підтримка** – «бойові дії військової авіації, що проводять під час операції в інтересах об'єднань (з'єднань) сухопутних військ та висадженого морського (повітряного) десанту; складова частина вогневої підтримки атаки». [ВУЕ, http://surl.li/mtulbz]
3. **Авіаційний удар** — «організоване застосування авіації з метою знищення (придушення) наземних (морських) об'єктів та угруповань військ (сил) противника з використанням звичайних і спеціальних авіаційних засобів ураження». [ВУЕ, http://surl.li/clmnhy]
4. **Автомат** – «ручна автоматична скорострільна зброя». [36, 1, 12]
5. **Автомат Калашникова** (АК-74) – «один із найпоширеніших видів автоматичної стрілецької зброї у світі». [ВУЕ, http://surl.li/weyiqr]
6. **Автономне орієнтування дрона** – це «автоматичне знаходження цілі та її ураження» (повністю самостійне, не потребує операторської роботи, не блокується РЕБ) [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2024/04/25/ukrayina-zadaye-ton-u-vijni-droniv-ekspert-rozpoviv-armiyainform-pro-sylni-ta-slabki-storony/]
7. **Автоутримання цілі (дрона)** – це військова операція, коли «оператор здалеку направляє дрон, по суті, вручну вказуючи останньому, який елемент картинки вважати ціллю. Після цього електроніка тримає курс дрона так, щоб виділена ділянка чи об'єкт завжди були по центру екрана, що майже гарантує влучання». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2024/04/25/ukrayina-zadaye-ton-u-vijni-droniv-ekspert-rozpoviv-armiyainform-pro-sylni-ta-slabki-storony/]
8. **Аеророзвідка** – це «важлива складова ведення війни. Завдяки їй захисники розвідують і передають інформацію, нищать ворога, а головне – рятують життя не тільки військових, а й цивільних». [Ukraïner, https://www.ukrainer.net/aerorozvidka/]
9. **АКС-74У –** «автомат Калашникова складаний укорочений». [GUARD, https://www.ngu.com.ua/weapon/assault/a_ak74u_all.html]
10. **Амуніція** – «сукупність речей (крім одягу і зброї), що становлять спорядження військовослужбовця». [36, 1, 40]
11. **Анексія** – «примусове приєднання (захоплення, відторгнення) державою території, що належать іншій державі». [33, 9]

12. **Армія+** – «це нове досягнення у цифровізації процесів у війську. Застосунок, що значно полегшить життя наших військових. Тож наші захисники займатимуться службою, а не паперами». [Уніан, https://www.unian.ua/society/armiya-mobilniy-dodatok-dlya-viyskovih-12721929.html]
13. **Артилерійська підготовка** – «завчасно спланований і підготовлений вогонь артилерії із закритих ВП, у тому числі боєприпасами високої точності у сполученні з вогнем гармат, танків та установок ПТКР прямою наводкою по розвіданих цілях». [38, 297]
14. **Артилерійська система** – вид озброєння, що «включає гармати артилерійські з засобами їх пересування, боєприпаси до них, засоби бойового забезпечення (управління вогнем, артилерійської розвідки, топогеодезичного забезпечення, тощо) та допоміжні засоби». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%90%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%BB%D0%B5%D1%80%D1%96%D1%8F]
15. **Артилерійське озброєння** – сукупність різних видів артилерійської техніки, яка «призначається для забезпечення в бою ураження об'єктів і цілей противника з метою створення сприятливих умов для успішних дій військ з мінімальними втратами». [38, 620].
16. **Артилерійський вогонь** – «основний спосіб ураження противника артилерією в бою і операції. Ураження противника А.в. досягається стрільбою різними видами артилерії із закритих ВП і прямою наводкою». [38, 638].
17. **АСУ-1 «Валькірія»** – «український безпілотний авіаційний комплекс військового та цивільного призначення для забезпечення моніторингу, повітряної розвідки, відеоспостереження та коригування артилерійського вогню вдень та вночі». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/news/rozvidnyky-otrymaly-bpla-valkiriya/]
18. **Байрактар** (англ. Bayraktar TB2) – це «турецький ударний оперативно-тактичний середньовисотний безпілотний літальний апарат з великою тривалістю польоту» [Словотвір, https://slovotvir.org.ua/words/bairaktar].
19. **Балістична ракета** – «ракета, що рухається по балістичній траєкторії після закінчення роботи двигуна». [36, 1, 96]
20. **Балістичний калькулятор** – «спеціалізована програма, розроблена для спортсменів та мисливців, щоб допомогти розрахувати характеристики траєкторії польоту кулі та необхідні поправки для прицілювання». [Sprotyv G7, https://sprotyvg7.com.ua/balistichnij-kalkulyator-strilec]
21. **Бандаж** – «хірургічний пояс чи пов'язка для підтримання в нормальному положенні яких-небудь органів або частин тіла». [36, 1, 99]
22. **Батальйон** – «військовий підрозділ, що складається з кількох рот». [36, 1, 110]

23. **Безпілотний літальний апарат** (БпЛА або дрон) – «літальний апарат, здатний виконувати політ без фізичної присутності людини-пілота на борту». [ВУЕ, http://surl.li/rfofol]
24. **Безпілотник Spectator-M1** – «безпілотний авіаційний комплекс вітчизняного виробництва». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/news/do-zsu-peredano-novi-bpla-spectator-m1/]
25. **Біженці** – «люди, що залишають місце свого проживання під час війни або стихійного лиха». [36, 1, 179]
26. **Бій** – «основна форма тактичних дій сил і засобів сил оборони; узгоджені за метою, місцем і часом удари, вогонь і маневр військових частин (підрозділів) для знищення (розгрому) супротивника, відбиття його ударів і виконання інших тактичних завдань в обмеженому районі упродовж короткого часу». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%91%D1%96%D0%B9]
27. **Бій безпілотників** – це форма повітряного бою з використанням безпілотних літальних апаратів різних типів.
28. **Біологічна зброя** – «різновид зброї масового ураження, дія якої ґрунтується на використанні хвороботворних властивостей мікроорганізмів, спроможних розмножуватися в рослинах, організмах людей і тварин та викликати масові захворювання». [ВУЕ, http://surl.li/dxmcqn]
29. **Благодійний фонд** – це «неурядова неприбуткова структура, котра має свій засновницький фонд, та є основною інституцією, через яку приватні кошти та інші ресурси передаються громаді». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%91%D0%BB%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%84%D0%BE%D0%BD%D0%B4]
30. **Блекаут** (англ. Blackout) – «період, коли вимикають електрику через пошкодження енергетичних систем». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%91%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D0%B0%D1%83%D1%82]
31. **Бліндаж** (фр. blindage) – «укриття, влаштоване на бойових позиціях для захисту групи воїнів від артилерійського та іншого вогню». [36, 1, 201]
32. **Блокпост** – «це обладнане в інженерному плані місце або ділянка місцевості, на якій виконує службово-бойові завдання підрозділ, призначений для безперервного контролю за рухом транспорту і людей на дорогах, в'їздах (виїздах) до населених пунктів, станціях, портах під час блокування (ізоляції) району надзвичайного стану, району проведення спеціальної операції, району бойових дій, здатний самостійно тримати кругову оборону». [34, 18]
33. **БМ-21 «Град»** – «самохідна пускова установка 122-мм реактивних снарядів, яка має 40 трубчастих напрямних і монтується на шасі тривісного автомобіля підвищеної прохідності». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%91%D0%9C-21:_%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%

8C%D0%BA%D1%96_%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97]

34. **БМ-21У «Верба»** – українська модернізована реактивна система залпового вогню калібру 122 мм із додатковою бойовою транспортно-заряджальною машиною.
35. **БМП М2 «Бредлі»** – американська бойова машина піхоти, що має «універсальне озброєння та гарну захищеність за високої рухливості, плавучість та аеротранспортабельність». [Арміяinform, https://armyinform.com.ua/2023/01/03/m2-bradley-shho-vidomo-pro-legendarnu-bmp/]
36. **Боєздатність** – «1) здатність військ вести бойові дії. Зумовлена як матеріальними, так і морально-психологічними чинниками, ступенем вихованості та навченості особового складу, його бойовою майстерністю; 2) можливості військ вести бойові дії і виконувати бойові завдання відповідно до призначення; визначальний елемент бойової готовності військ. Залежить від укомплектованості, бойового вишколу і моральнобойових якостей особового складу, втрат і можливостей їх відновлення, забезпеченості матеріальними засобами та ін». [34, 18]
37. **Боєприпаси** – «бойові припаси; запаси снарядів, патронів та ін». [36, 1, 211]
38. **Бойова активність** – «рішучі дії військовослужбовців, підрозділів, частин і військ в цілому, що спрямовані на захоплення та утримання ініціативи і успішне виконання бойового завдання; ступінь інтенсивності бойових дій військовослужбовців, підрозділів, частин і військ в цілому при виконанні поставленого завдання». [34, 19]
39. **Бойова готовність** – «стан військ (сил), який дозволяє їм у встановлений термін розпочати бойові дії та успішно виконати бойові завдання». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%91%D0%BE%D0%B9%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C]
40. **Бойова машина десанту (БМД)** – «бойова броньована гусенична машина, пристосована до десантування з повітря парашутним, парашутно-реактивним або посадковим способом». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%91%D0%BE%D0%B9%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%BC%D0%B0%D1%88%D0%B8%D0%BD%D0%B0_%D0%B4%D0%B5%D1%81%D0%B0%D0%BD%D1%82%D1%83]
41. **Бойова машина піхоти (БМП)** – «бойова броньована гусенична або колісна машина підвищеної прохідності, призначена для транспортування піхоти на полі бою, ведення бою з машини та вогневої підтримки, підвищення мобільності й захищеності піхоти під ворожим вогнем і спільних дій з танками в бою». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%91%D0%BE%D0%B9%D0%BE%D0%B2%D0%B0_

%D0%BC%D0%B0%D1%88%D0%B8%D0%BD%D0%B0_%D0%BF%D1%96%D1%85%D0%BE%D1%82%D0%B8]

42. **Бойова підготовка** – це «цілеспрямований та організований процес навчання військовослужбовців військових частин і підрозділів, а також злагодження органів управління (штабів) тактичного рівня, військових частин (підрозділів) з метою досягнення їх готовності до виконання завдань за призначенням як у мирний час, так і в особливий період». [34, 9]
43. **Бойова пошуково-рятувальна операція** – пошуково-рятувальна операція, що провадиться в зонах бойових дій з метою евакуації військовослужбовців або підрозділів з ворожого оточення.
44. **Бойова розвідувальна машина (БРМ)** – «узагальнена назва броньованої бойової техніки, колісної або гусеничної, призначеної для ведення тактичної розвідки, зокрема розвідки боєм». [ВУЕ, http://surl.li/bxozed]
45. **Бойова система управління тактичної ланки «Кропива»** – програмне забезпечення, що «допомагає об'єднувати засоби розвідки, управління та вогневого ураження в єдине інформаційне поле». [Арміяinform, https://armyinform.com.ua/2020/07/06/dlya-chogo-kropyva-potribna-vijskovym/]
46. **Бойова техніка** – сукупність усіх бойових, технічних засобів, що використовуються під час бойових дій.
47. **Бойова травма** – це «травма (зокрема стрес, закритий перелом), отримана внаслідок дії вибухової хвилі під час виконання бойових задач» без пошкодження шкіряного покриву. [Арміяinform, https://armyinform.com.ua/2019/11/22/bojova-travma-yak-i-poranennya-vymagayut-terminovyh-zahodiv-dlya-zapobigannya-smerti/]
48. **Бойове забезпечення військ** – комплекс заходів, спрямованих на запобігання раптовим нападам противника і дозволяють армії вчасно й організовано брати участь в битві у найвигіднішому вигляді.
49. **Бойове завдання** – «наказ командира (командувача) військам (підрозділам, частинам, з'єднанням, об'єднанням, групі або окремому військовослужбовцю) для досягнення визначеної мети в бою (операції) у встановлений термін». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%91%D0%BE%D0%B9%D0%BE%D0%B2%D0%B5_%D0%B7%D0%B0%D0%B2%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F]
50. **Бойове чергування** – «виконання бойового завдання. Бойове чергування здійснюється черговими силами і засобами, призначеними від військових частин». [Закон України «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України» https://ips.ligazakon.net/document/TM012905]
51. **Бойовий досвід** – «знання, вміння, компетентності щодо способів (прийомів) бойових дій, які військовослужбовці отримали у попередніх бойових діях. Бойовий досвід накопичується, вивчається, узагальнюється, враховується під

час наступних бойових дій і відображається у наказах, інструкціях, настановах і статутах». [34, 20]

52. **Бойовий комплект (БК)** – «боєкомплект, кількість боєприпасів, встановлена на одиницю зброї або на бойову машину». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%91%D0%BE%D0%B9%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9_%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82]
53. **Бойовий медик** – «ключова фігура, на яку покладено обов'язок рятувати життя пораненого на полі бою». [Медійна ініціатива, https://mipl.org.ua/bojovi-medyky-v-zsu-yak-vryatuvaty-shhe-bilshe-vijskovyh/]
54. **Бойовий потенціал** – бойові можливості (вогневі, ударні й маневрені) або бойова техніка і озброєння військових частин у певних видах бойових дій, які розраховуються математично і позначаються числовими значеннями.
55. **Бойовий розвідувальний взвод** – група розвідників, що «висилається в ході спеціальної операції, а також в бою за відсутності безпосереднього зіткнення з противником від батальйонів, а іноді і від рот для виявлення вогневих засобів, засад, загороджень противника і розвідки місцевості». [31, 19]
56. **Бойовий склад** – «сукупність органів управління з'єднань, військових частин та підрозділів ЗС України, які існують в мирний час, формуються заново (переформовуються) в особливий період та можуть бути включені до угруповань військ (сил), призначених для проведення операцій (бойових дій)». [34, 9]
57. **Бойові дії** – «воєнні дії; організовані дії частин, з'єднань, об'єднань усіх видів збройних сил у ході виконання поставлених бойових завдань з метою знищення живої сили, бойової техніки, військових споруд і об'єктів противника, оволодіння територією, яку він займав, протидії наступу противника, відбиття його ударів і утримання займаної своїми військами території». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%91%D0%BE%D0%B9%D0%BE%D0%B2%D1%96_%D0%B4%D1%96%D1%97]
58. **Бойові можливості** – «кількісні та якісні показники, що характеризують можливості підрозділів, частин (кораблів), з'єднань і об'єднань виконувати певні бойові завдання за встановлений час у конкретних умовах обстановки». [ВУЕ, http://surl.li/jffkqk]
59. **Бомба** – «розривний снаряд, начинений вибуховою речовиною». [36, 1, 216]
60. **Бомба AGM-154 JSOW** – це «малопомітна високоточна планируюча бомба загальною вагою близько 500 кг. Це не крилата ракета яка має дальність польоту у декілька сотень кілометрів та призначена для ураження тилових об'єктів, а авіабомба для скидання на дальність до 130 км, у випадку висотного польоту». [DEFENSE EXPRESS, http://surl.li/pajjsb]

61. **Бомбардування** – обстріл «…з гармат; атакуючи з повітря, скидати бомби на кого-, що-небудь». [36, 1, 216]
62. **БпЛА Х-65** – «демонстратор технологій, його ромбоподібна форма крила розроблена, щоб допомогти нам максимізувати те, що ми можемо дізнатися про AFC у повномасштабних реальних випробуваннях». [Арміяinform, https://armyinform.com.ua/2024/01/09/u-ssha-vzyalysya-za-stvorennya-litaka-bez-ruhomyh-elementiv-upravlinnya/]
63. **Бригада** – «частина сухопутної армії, що складається з кількох полків, батальйонів або батарей та інших військових частин і підрозділів». [36, 1, 234]
64. **Бронебійні кулі** – «спеціальний тип боєприпасів, призначений для пробивання броні та враження цілей, захищених бронею». [REPORTER, https://reporter.zp.ua/bronebijna-kulya-l-uk.html]
65. **Бронежилет** – «елемент захисного одягу, призначений для захисту від уражень вогнепальної та холодної зброї, чи осколкових часток вибухових пристроїв». [Unreal, https://forum.unrealrp.com.ua/threads/zakon-pro-zbroju-shtatu-san-andreas.574/]
66. **Бронетранспортер (БТР)** – «бойова броньована машина для перевезення піхоти на поле бою і для розвідки». [36, 1, 239]
67. **Бронетранспортер «Піранья» III** – багатоцільова колісна бронемашина «з колісною формулою 4×4, 6×6 та 8×8, з кулестійкими колесами, які забезпечують можливість безаварійної їзди на спущених/пробитих кулями шинах». [Факти, https://fakty.com.ua/ua/ukraine/suspilstvo/20220601-universalnyj-soldat-daniya-peredaye-zsu-mashyny-piranha-iii-yaki-mozhut-vykonuvaty-rizni-zavdannya/]
68. **Бронетранспортер Stryker** – восьмиколісна повнопривідна бронемашина Stryker, призначена «для доставки піхоти до поля бою та безпосередньої її вогневої підтримки». [Арміяinform, http://surl.li/omgzzb]
69. **Бронетранспортер М113** – «гусеничний бронетранспортер М113 з можливістю самостійно долати водні перешкоди. Основним завданням бронетранспортера є перевезення військових у зоні ведення активних бойових дій». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/articles/m113-robocha-konyachka-nato-u-sylah-oborony-ukrayiny/#google_vignette]
70. **БТР-82А** – російська «відносно нова бойова броньована машина, прийнята на озброєння армії країни-окупанта у 2011 році». [Арміяinform, https://armyinform.com.ua/2024/08/06/novi-ogirky-u-staromu-rozsoli-yak-rosiyany-onovyly-btr-60-do-btr-82a/]
71. **Буферна зона** – «окрема територія, що створюється для розмежування кількох районів із метою унеможливлення або обмеження негативних впливів». [ВУЕ, http://surl.li/vvvhfm]
72. **Велика війна** – назва сучасної російсько-української війни з початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року.

73. **Ветеран** – «досвідчений військовослужбовець, учасник війни (бойових дій) у минулому; людина, яка тривалий час проходила службу у внутрішніх військах МВС України, НГУ, підрозділі та військовій частині». [34, 22]
74. **Винищувач** – «бойовий, швидкохідний літак з сильним озброєнням, призначений для знищення в повітрі ворожих літаків». [36, 1, 440]
75. **Винищувач F-16 Fighting Falcon** (англ. *General Dynamics F-16 Fighting Falcon* – «бойовий сокіл») – «американський багатоцільовий винищувач» [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2023/02/04/malovidomi-fakty-pro-legendarnyj-f-16-fighting-falcon/].
76. **Винищувач F-35 Lightning II** – «легкий американський винищувач-бомбардувальник, розроблений американською фірмою Lockheed Martin Aeronautics Company». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/naysuchasnishyy-u-sviti-vynyschuvach-f-35-deshevshaye/#google_vignette]
77. **Відхід** – «необхідна умова для успіху операції, оскільки до місця засідки може наближатися підкріплення супротивника. З цією метою за місцем засідки залишаються пізнавальні знаки, покликані допомогти учасникам операції знайти безпечну дорогу назад, що особливо важливо вночі». [34, 23]
78. **Війна** – «соціально-політичне явище, крайня форма розв'язання соціально-політичних, ідеологічних, економічних, територіальних, етнонаціональних, релігійних чи інших суперечностей між державами, народами, націями, урядами, спільнотами або воєнізованими групами, що відбувається за допомогою організованої збройної боротьби». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%92%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0]
79. **Військова база** – «спеціально обладнана, вигідно розташована у стратегічному чи тактичному відношенні територія, на якій зосереджені військові формування, зброя, військова техніка, боєприпаси, продовольство, інші матеріальні засоби, необхідні для вирішення бойових завдань локального характеру або для забезпечення розгортання численніших контингентів військ». [ВУЕ, http://surl.li/wsenhn]
80. **Військова техніка** – «озброєння, бойові й небойові машини, прилади, апарати й інші технічні засоби, якими оснащуються Збройні Сили». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%92%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%B0]
81. **Військова частина** – «організаційно самостійна бойова (управлінська, забезпечуючи) і адміністративно-господарська одиниця у ЗС України в установленому порядку та утримується на окремому штаті (штатному розписі)». [33, 10]
82. **Військове формування** – «створена відповідно до законодавства України сукупність військових з'єднань і частин та органів управління ними, які комплектуються військовослужбовцями і призначені для оборони України,

захисту її суверенітету, державної незалежності і національних інтересів, територіальної цілісності і недоторканності у разі збройної агресії, збройного конфлікту чи загрози нападу шляхом безпосереднього ведення воєнних (бойових) дій». [34, 24]

83. **Військовий полігон** – «ділянка місцевості, обладнана спеціальними допоміжними спорудами та приладами для проведення навчальної, перев. артилерійської стрільби, а також для випробування різних видів озброєння». [36, 7, 73]
84. **Військовий резерв** – «частина військ, залишена в розпорядженні командира і призначена для використання в разі гострої потреби в бою». [36, 8, 486]
85. **Військові втрати** – загальні бойові втрати на фронті й в тилу держав, що воюють, зазнані ними в ході та в результаті військових дій.
86. **Військово-морська база** – «обладнаний район (зона) узбережжя і прилеглої ділянки моря, що обороняється, зазвичай з декількома пунктами базування кораблів, із силами і засобами, призначеними для оборони, що забезпечує роззосереджену дислокацію і широкий маневр сил». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/articles/vijskovo-morski-bazy-ukrayiny-stanom-na-2009-rik/#google_vignette]
87. **Військово-морська стратегія** – це морський еквівалент військової стратегії на суші, що складається з плану та самого процесу ведення морської операції.
88. **Військово-політичне керівництво ЗС України** – «діяльність, спрямована на забезпечення реалізації політики держави у ЗС України, політичних та стратегічних цілей у сфері оборони, принципів і напрямів розвитку ЗС України». [33, 10]
89. **Внутрішньо переміщені особи** – «громадяни України, іноземці або особи без громадянства, які, маючи право на постійне проживання, перебувають в Україні, вимушені покинути або залишити своє житло чи місце постійного проживання без перетину державних кордонів». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%92%D0%BD%D1%83%D1%82%D1%80%D1%96%D1%88%D0%BD%D1%8C%D0%BE_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%89%D0%B5%D0%BD%D1%96_%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8]
90. **Вогнева підтримка** є «вогневим ураженням, яке безпосередньо підтримує наземні, морські, морського десанту та спеціальні сили у їх сутичках з військами противника, бойовими формуваннями та потужностями у переслідуванні тактичних та оперативного рівню цілей». [Вогнева підтримка, https://sprotyvg7.com.ua/wp-content/uploads/2023/09/fm3-09-%D0%92%D0%BE%D0%B3%D0%BD%D0%B5%D0%B2%D0%B0-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%BA%D0%B0-%D1%83%D0%BA%D1%80.pdf]

91. **Вогнева позиція** – «місце розташування батареї, кулемета, міномета тощо для ведення вогню». [36, 1, 713]
92. **Вогневе завдання** – «завдання на ураження цілі. Вогневе завдання можуть виконувати окремі гармати (бойові машини, ПТРК), підрозділи (взвод, батарея, дивізіон), декілька підрозділів, артилерійські групи. У ході бою вогневе завдання виконується згідно із розпорядженням старших командирів або з ініціативи командирів артилерійських підрозділів (артилерійських груп), виходячи з обставин». [Знати основи бойового застосування артилерійських підрозділів в загальновійськовому бою (навідник гармати (міномету)), http://surl.li/uaundx]
93. **Вогневе ураження** – «узгоджений, одночасний або послідовний вогневий вплив на противника вогневими та ударними засобами різних родів військ та спеціальних військ із застосуванням ракет і боєприпасів у звичайному спорядженні». [Знати основи бойового застосування артилерійських підрозділів в загальновійськовому бою (навідник гармати (міномету)), http://surl.li/uaundx]
94. **Вогонь на пригнічення** – це вогонь, який знижує ефективність дій та сил противника до такого рівня, коли виконання його місії вже неможливе.
95. **Воєначальник** – «командувач, полководець». [36, 1, 723]
96. **Воєнна безпека** – «захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від воєнних загроз». [33, 10]
97. **Воєнна блокада** – «оточення, облога міста, країни, армії, військами ворожими з метою паралізувати їх діяльність». [36, 1, 202]
98. **Воєнна диктатура** – це «форма правління, в якій всією владою володіють військові, яку вони захопили як правило в результаті збройного державного перевороту». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%94%D0%B8%D0%BA%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0_%D0%B2%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0]
99. **Воєнна допомога** – будь-який вид допомоги від дружніх країн під час війни країні, що не може самостійно забезпечити безпеку своїх територій, громадян тощо.
100. **Воєнна загроза** – «наміри або дії однієї із сторін воєнно-політичних відносин, які свідчать про готовність до застосування воєнної сили проти іншої сторони з метою досягнення власних цілей». [33, 10]
101. **Воєнна політика України** – «діяльність суб'єктів забезпечення національної безпеки держави, пов'язана із запобіганням воєнним конфліктам, організацією та здійсненням військового будівництва і підготовкою ЗС України та інших складових сил оборони до збройного захисту національних інтересів». [33, 10]

102. **Воєнна розвідка** – «комплекс заходів і дій з добування, обробки та доведення розвідувальної інформації, які здійснюються розвідувальним органом МО України, органами військового управління всіх рівнів, військовими частинами і підрозділами ЗС України у воєнний час в інтересах національної безпеки і оборони держави та виконання завдань в операціях». [33, 11]
103. **Воєнна стратегія** – «складова частина військового мистецтва, його вища область, що охоплює теорію і практику підготовки країни і збройних сил до війни, планування і ведення стратегічних операцій і війни загалом». [33, 11]
104. **Воєнний закон** – це закон, який «визначає зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб». [Закон України «Про правовий режим воєнного стану», https://ips.ligazakon.net/document/JH1YL00A]
105. **Воєнний злочинець** – особа, яка скоїла злочини проти миру та людства, воєнні злочини чи злочини проти людяності.
106. **Воєнний кореспондент (журналіст)** – «штатний (позаштатний) кореспондент військового друкованого органу». [34, 25]
107. **Воєнний потенціал** – «сукупність економічних, військових і морально-політичних ресурсів, що можуть бути використані державою для ведення війни». [36, 7, 402]
108. **Воєнний стан** – це «особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, зумовлене загрозою обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень». [34, 25]
109. **Воєнний час** – фактична тривалість перебування держави у стані війни з іншою державою чи іншими державами.
110. **Воєнні дії** – «організоване застосування сил оборони та сил безпеки для виконання завдань з оборони України». [Закон України «Про оборону України», https://ips.ligazakon.net/document/TM069676]
111. **Воєнні злочини** – серйозні порушення міжнародного гуманітарного права (права збройних конфліктів), за скоєння яких передбачено кримінальну відповідальність індивіда. Воєнні злочини належать до найтяжчих суспільно

небезпечних дій проти загального міжнародного права. [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%92%D0%BE%D1%94%D0%BD%D0%BD%D1%96_%D0%B7%D0%BB%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B8]

112. **Воєнно-політична обстановка** – «стан воєнно-політичних відносин між сторонами з наявних питань на певний момент (період) часу». [33, 11]
113. **Воєнно-стратегічна обстановка** – «стан відносин військової сили у стратегічному масштабі (в рамках стратегічного регіону, театру воєнних дій, континенту та світу). Воєнно-стратегічна обстановка складається в результаті взаємодії воєнно-стратегічних сил – воєнних блоків (союзів, альянсів), а також держав, які мають збройні сили (військові формування)». [33, 11]
114. **Волонтер** (від фр. volontaire) – «фізична особа, яка добровільно здійснює соціально спрямовану, благодійну, неприбуткову та вмотивовану діяльність, що має суспільно-корисний характер». [Закон України «Про волонтерську діяльність в Україні», https://ips.ligazakon.net/document/JF3CP01A]
115. **Волонтерська організація** – це неприбуткова благодійна організація, що «спрямована на надання допомоги особам, що перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги». Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг. [КМУ, https://www.kmu.gov.ua/npas/3680671]
116. **Ворог** – «супротивник на війні, у воєнних діях». [36, 1, 739]
117. **Воювати в білих рукавичках** – воювати з дотриманням всіх норм і правил війни.
118. **Вторгнення** – «особливий тип військової операції – швидке й успішне вторгнення вглиб на територію ворога». [Віледж, https://www.village.com.ua/village/culture/cultural-question/336339-diskusiya-pro-termin-velika-viyna]
119. **Втрачена позиція** – це позиція, яку військовослужбовцям довелося покинути через наступ ворогів у ході воєнних дій.
120. **Гаубиця М1** – американська 105-мм артилерійська система з осколково-фугасним снарядом.
121. **Гаубиця М777** – легка 155-мм артилерійська система, вироблена «компанією Vickers Shipbuilding and Engineering (VSEL)». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/articles/anglijskyj-luchnyk-prychipna-155-mm-gaubytsya-m777/]
122. **Гаубиця OTO Melara Mod 56** – «італійська 105-мм гаубиця, яку створювали для гірсько-піхотних підрозділів. Довжина ствола – 14 калібрів». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/news/zsu-zastosovuyut-na-donbasi-105-mm-gaubytsiyu-oto-melara-mod-56/]
123. **Гелікоптер Westland WS-61 Sea King** – «перевірений і надійний гелікоптер, який надасть допомогу українцям у багатьох галузях: від розвідки над Чорним морем до транспортування військових». [АрміяInform,

https://armyinform.com.ua/2024/01/24/brytanskyj-vertolit-westland-ws-61-sea-king-morskyj-korol-gvyntokryl-yakym-keruvav-nashhadok-monarshogo-rodu/]

124. **Генеральний штаб ЗС України** – «головний військовий орган з планування оборони держави, управління застосуванням ЗСУ, координації та контролю за виконанням завдань у сфері оборони іншими військовими формуваннями, органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування тощо». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%93%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%88%D1%82%D0%B0%D0%B1_%D0%97%D0%B1%D1%80%D0%BE%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D1%85_%D0%A1%D0%B8%D0%BB_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8]

125. **Генератор** (через нім. *Generator* від лат. *generator* – «плідник, родоначальник, породжувач») – «машина для перетворення механічної енергії в електричну». [36, 2, 50]

126. **Геноцид** (від грец. γένος – рід, плем'я та лат. caedo – вбиваю) – «винищення окремих груп населення за расовими, національними, релігійними мотивами». [36, 11, 675]

127. **Герой України** (звання) – «відзнака Президента України (з 1998), державна нагорода України, найвищий ступінь відзнаки (від 2000)[…] Присвоєння звання Герой України провадиться указом Президента України за заслуги, пов'язані зі становленням та розвитком незалежної України». [ВУЕ, http://surl.li/ijucar]

128. **Гільза** – «металева трубка для кулі, снаряда, у дно якої вставляється капсуль». [36, 2, 285]

129. **Глушити радіозв'язок** – блокувати вид бездротового радіозв'язку.

130. **Гуманітарне забезпечення** – «вид забезпечення, в підрозділах НГУ здійснюється за напрямами: інформаційно-пропагандистське забезпечення, військово-соціальна, культурно-виховна та просвітницька робота». [34, 27]

131. **Ґепард** – зенітна самохідна артилерійська установка німецького виробництва.

132. **Деблокада** – «це бойові дії, що мають на меті звільнити від ізоляції блоковане противником угруповання військ, сил флоту, важливий економічний район, військову базу, місто, порт тощо». [Вікна, https://vikna.tv/video/ukrayina/mariupol-potrebuye-deblokady-chy-gotovi-do-neyi-ukrayinski-vijskovi-ta-vlada/]

133. **Демілітаризована зона** – «територія, де за міжнародним договором чи іншим (зокрема, внутрішньодержавним) актом ліквідовано військові споруди та інші об'єкти, заборонено утримання формувань збройних сил, зведення фортифікаційних споруд, виконання військових маневрів тощо, тобто проведена її демілітаризація». [ВУЕ,

https://vue.gov.ua/%D0%94%D0%B5%D0%BC%D1%96%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B0_%D0%B7%D0%BE%D0%BD%D0%B0]

134. **Денацифікація** – «процес очищення німецького суспільства від залишків впливу нацистської ідеології після Другої світової війни». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%94%D0%B5%D0%BD%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F]
135. **Держава-агресор** – держава, визнана Верховною Радою України державою-агресором або державою-окупантом, росія.
136. **Державна безпека** – «захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру». [33, 11]
137. **Державна політика національної безпеки** – «діяльність уповноважених органів державної влади і управління, що спрямована на гарантування захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави та забезпечення сталого розвитку суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізацію реальних та потенційних загроз національним інтересам». [33, 11]
138. **Дерусифікація** або **демосковізація** (іноді **деросіянізація**) – «процес чи державна політика у різних державах чи певних їхніх частинах, спрямовані на відновлення автохтонними народами (переважно титульною нацією) ознак національної ідентичності: мови, культури, історичної пам'яті, втрачених унаслідок русифікації». [Словотвір, https://slovotvir.org.ua/words/derusyfikatsiia]
139. **Десантник** – «боєць десантної групи, учасник десанту; військовослужбовець десантних військ». [36, 2, 255].
140. **Десантування** – «висадка війська з літака, морського судна і т. ін. на територію, зайняту противником для ведення там бойових дій». [36, 2, 255].
141. **Детонація дрона** – вибух або підрив дрона.
142. **Джавелін** (англ. FGM-148 Javelin – «дротик») – «переносний протитанковий ракетний комплекс». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2022/09/24/dzhavelin-drotyk-yakyj-lyshaye-voroga-bez-broni/]
143. **Джгут для застосування в тактичних умовах (CAT)** – «це пристрій, розроблений спеціально для використання як джгут. Він входить до складу поліпшеного комплекту військовослужбовця для надання першої медичної допомоги». [34, 27].
144. **Диверсійно-розвідувальна група (ДРГ)** – «підрозділ спеціального призначення, який формується для розвідки і диверсій у тилу супротивника у воєнний і передвоєнний час з метою дезорганізації тилових установ,

знищення або тимчасового 28 виведення з ладу найважливіших промислових підприємств, військових об'єктів, транспорту, зв'язку, а також збору інформації про супротивника. Належить до малих підрозділів». [34, 27-28].

145. **Димовий гранатомет** – гранатомет, який стріляє димовими гранатами.
146. **Динаміка бойових дій** – зміни в бойових діях протягом певного періоду війни.
147. **Дислокація військ** – «розташування, розміщення збройних сил на певній території». [36, 2, 285].
148. **Доброволець** (від нім. Freiwilliger) – «той, хто вступає в армію з власного бажання, добровільно». [36, 2, 324].
149. **Добровольчі батальйони** або **Добробати** – «військові, поліцейські та парамілітарні формування, вступ до яких відбувався на добровольчій основі з 2014 року у відповідь на російську агресію». [Укрінформ, https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3201812-dobrovolcij-ruh-fenomen-ukrainskogo-vijska.html]
150. **Донат** – це «благодійний внесок на користь певної справи». [Словотвір, https://slovotvir.org.ua/words/donat-hroshi]
151. **Доставка боєприпасів дроном** – це спосіб доставки боєприпасів за допомогою безпілотних літальних апаратів.
152. **ДпАК А1-СМ «Фурія»** – перший вітчизняний комплекс, «який був прийнятий на озброєння української армії». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/news/furiya-pryjnyatyj-na-ozbroyennya-zbrojnyh-syl-ukrayiny/]
153. **Дрон** (англ. drone — трутень) – «літальний апарат, здатний виконувати політ без фізичної присутності людини-пілота на борту». [ВУЕ, http://surl.li/tqigzz]
154. **Дрон «Баба-Яга»** – важкий український безпілотний літальний апарат, призначений для перевезення вантажу, в тому числі вибухових пристроїв.
155. **Дрон «Джміль»** – це дрон-камікадзе з тактичним радіусом дії 8 км, призначений для коригування вогню та ураження цілей противника.
156. **Дрон-камікадзе** (англ. *kamikaze drone*) – це «тип безпілотних літальних апаратів з бойовою частиною. Вони здатні довгий час перебувати в повітрі в режимі очікування поблизу цілі та оперативно атакувати її після отримання відповідної команди від оператора». [Факти, https://fakty.com.ua/ua/ukraine/suspilstvo/20221005-shho-take-dron-kamikadze-pryznachennya-ta-harakterystyky/]
157. **Дрон-камікадзе «Герань-2»** – російський дрон-камікадзе, створений на базі іранського Shahed.
158. **Дрон-камікадзе «Шахед-136»** – тип російських безпілотних літальних апаратів іранського виробництва із бойовою частиною, призначений для ураження цілей на далекій відстані.

159. **ДШК** – «станковий великокаліберний скорострільний Дегтярьова-Шпагіна». [Останній бастіон, https://bastion.tv/korotka-istoriya-kulemetu-dshk_n37327]
160. **Загарбник** – «той, хто насильно захоплює що-небудь; завойовник» (російські окупаційні війська). [36, 3, 71]
161. **Загиблий у бою** – загиблі військовослужбовці, які безпосередньо брали участь у бойових діях і загинули від ворожих дій.
162. **Займати оборону** – займати певну позицію для оборони території, виконувати військові дії задля збереження територіальної цілісності держави.
163. **Закони воєнного часу** – «правові акти і норми, дія яких обмежена воєнним часом. Можуть бути прийняті до і після вступу держави у війну. Регламентують цивільні, адміністративні, кримінальні та інші правовідносини. Допускають реквізиції, проведення трудової мобілізації населення, притягнення громадян до різноманітних повинностей, більш жорстке, ніж у мирний час, покарання за військові правопорушення». [34, 29]
164. **Засідка** – «це несподіваний напад на супротивника з метою його знищення, коли за мінімальний час необхідно забезпечити максимальну вогневу міць, але при цьому зовсім необов'язково захоплювати чи утримувати територію. Після виконання операції підрозділ швидко залишає територію, яку контролює супротивник». [34, 30]
165. **Застосування сил оборони** – «установлений порядок дій сил оборони щодо виконання визначених Конституцією та законами України завдань у мирний час та в особливий період для досягнення визначеної воєнно-політичної (воєнно-стратегічної) мети їх застосування». [33, 13]
166. **Захист від зброї масового ураження** – це «комплекс заходів узгоджених за часом, місцем виконання, організаційним та інформаційним забезпеченням», спрямованих на запобігання або зменшення руйнівної дії зброї масового ураження.
167. **Захист цивільного населення** – «спільна діяльність командувачів, командирів (начальників), їх заступників, органів військового управління, штабів всіх рівнів, спрямована на запобігання та полегшення страждань, спричинених війною (збройним конфліктом), що стосуються всього населення країн, територій або окремих районів, які перебувають у конфлікті без будь-якої дискримінації за расою, національністю, релігійними або політичними переконаннями тощо». [33, 13]
168. **Зачищення** – «виявлення та знешкодження, як правило, на попередньо блокованій або звільненій території озброєних злочинців (супротивника), сховищ з вогнепальною зброєю, боєприпасами та іншими небезпечними речовинами, розмінування об'єктів та ділянок місцевості з метою створення безпечних умов переміщення військ та проживання цивільного населення». [34, 30]
169. **Збір** – збирання коштів для військових потреб.

170. **Збройна агресія** – «застосування іншою державою або групою держав збройної сили проти України». [33, 13]
171. **Збройна перевага на фронті** – це перевага однієї зі сторін-учасників бойових дій «в озброєнні, військовій техніці та боєприпасах». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2024/10/01/odyn-do-troh-perevaga-voroga-v-snaryadah-skorotylasya/]
172. **Збройні Сили України (ЗСУ)** – «військове формування, на яке відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканості». [33, 13]
173. **Зброя масового ураження** – «засоби ведення війни, які за силою руйнування та ураження у багато разів переважають звичайні озброєння». [ВУЕ, http://surl.li/hspqss]
174. **Зенітна самохідна установка** – бойова машина військ протиповітряної оборони, призначена для «безпосереднього прикриття наземних військ, знищення повітряних цілей на похилих дальностях від 0,1 до 4 км з місця, з короткою зупинкою та в русі». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2022/07/21/shho-vidomo-pro-zenitnu-samohidnu-ustanovku-bundesveru-gepard/]
175. **Зенітний вогонь** – вид вогню, спрямований на ураження повітряних цілей.
176. **Зенітний ракетний комплекс** – «сукупність функціонально пов'язаних бойових і технічних засобів, які забезпечують вирішення завдань з боротьби із засобами повітряно-космічного нападу супротивника». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%A0%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%B7%D0%B5%D0%BD%D1%96%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81]
177. **Злочини проти людяності** (*англ. crimes against humanity*) – «широкомасштабний або систематичний збройний напад на будь-яких цивільних осіб із метою проведення політики держави або організації, спрямованої на скоєння такого нападу, або в цілях сприяння такій політиці». [ВУЕ, http://surl.li/tbgbwt]
178. **3М22 «Циркон»** – «протикорабельна ракета з повітряно-ракетним двигуном, що здатна маневрувати. Призначена для ураження кораблів (фрегатів, авіаносців) та наземних об'єктів». [Факти, https://fakty.com.ua/ua/ukraine/suspilstvo/20241117-https-fakty-com-ua-ru-ukraine-suspilstvo-20230104-giperzvukova-krylata-raketa-czyrkon-haracterystuky-tsina-dalnist/]
179. **Зниклий безвісти** – «особа, яка зникла безвісти у зв'язку зі збройним конфліктом, воєнними діями, тимчасовою окупацією частини території України, надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру».

[КМУ, https://www.kmu.gov.ua/news/vyznannia-osoby-bezvisno-vidsutnoiu-ta-nabuttia-statusu-osoby-znykloi-bezvisty-v-chomu-riznytsia]

180. **Зосереджений вогонь** – «вогонь, що ведеться декількома засобами (підрозділами) по одній цілі». [http://surl.li/zeppsq]
181. **ЗРК «Оса»** – «автоматизований військовий зенітний ракетний комплекс». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/articles/zrk-osa-akm/]
182. **ЗРК «Панцир С1»** – це «російський самохідний зенітний ракетно-гарматний комплекс. Він використовується для ближнього прикриття цивільних та військових об'єктів від повітряного нападу. Також може захищати об'єкт від наземних та надводних загроз». [Факти, https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20220712-panczyr-s1-shho-cze-za-kompleks-ta-de-rosiya-hotila-vykorystaty-jogo-v-ukrayini/]
183. **ЗРК «Тор»** – це «радянський та російський тактичний зенітний ракетний комплекс, призначений для вирішення завдань протиповітряної і протиракетної оборони на рівні дивізійної ланки. Він може одночасно уражати до чотирьох цілей на відстані до 16 кілометрів і на висоті до 10 кілометрів. Боєкомплект однієї пускової установки становить 16 ракет». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/news/desantnyky-fpv-dronom-urazyly-rosijskyj-zrk-tor/]
184. **ЗРК С-300** – зенітно-ракетний комплекс, що призначений «для боротьби з літаками стратегічної і тактичної авіації, крилатими, оперативно-тактичними та балістичними ракетами на висотах від 25 м до 27 км, та відстанях до 100 км в умовах інтенсивного радіопротидії». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/articles/zrk-s-300/]
185. **ЗРК С-500** – це «російський зенітно-ракетний комплекс (система), розроблений АТ Алмаз-Антей в 2018 році, як засіб протиповітряної і протиракетної оборони з можливістю уражати повітряні цілі і балістичні ракети противника». [Факти, https://fakty.com.ua/ua/ukraine/polituka/20220621-potuzhni-na-paperi-vijskovyj-ekspert-pro-rosijskyj-kompleks-s-500/]
186. **Зустрічний бій** – це «різновид наступального бою, в якому обидві сторони намагаються виконати (вирішити) бойові завдання шляхом наступу». [https://studfile.net/preview/9031249/page:30/]
187. **Інваліди війни** – «особи із числа військовослужбовців, які втратили працездатність внаслідок поранень, контузій або каліцтва, отримані в бойових діях або під час виконання інших обов'язків військової служби, а також внаслідок захворювання, яке пов'язане зі знаходженням в бойових умовах». [34, 31]
188. **Індивідуальна аптечка військовослужбовця** – «комплект медичних препаратів, який містить знеболюючі засоби та антибіотики для профілактики зараження». [34, 31]

189. **Інженерна броньована машина Wisent 1 MC** – броньована машина, «створена на модифікованому корпусі основного бойового танка Leopard 1 зі знятою баштою, і може вміщувати різні системи залежно від відведеної армійської ролі», здебільшого призначена робити проходи у мінному полі. [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2023/02/01/brem-wisent-1-mc-bronovanyj-zubr-shho-ore-minni-polya/]
190. **Ініціатива при виконанні службово-бойового завдання** – «прагнення знайти і реалізувати найкращий спосіб виконання завдання згідно з ситуацією, що склалася, відповідно до загальної мети дій і нав'язати свою волю супротивнику». [34, 31]
191. **Інструктаж** – «це короткі, лаконічні та чіткі вказівки про виконання певних дій». [34, 31]
192. **Інфрачервона зенітна ракетна система** – це комплекс, який «складається з одноразового транспортно-пускового контейнера та пускового механізму і вбудованим радіолокаційний запитувач «свій-чужий», щоб випадково не збити свій літальний апарат». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/articles/pzrk-zbroya-yaka-znyshhuye-rosijski-krylati-rakety-i-ne-tilky/#google_vignette]
193. **Їжак (протитанковий їжак, чеський їжак)** – «навхрест скріплені й обмотані колючим дротом колоди або рейки, які застосовують проти ворожих танків і піхоти». [36, 4, 59]
194. **КАБ** – це «один із видів авіаційних боєприпасів, тобто авіаційна бомба. Вона оснащена аеродинамічними поверхнями й системою наведення для підвищення влучності потрапляння в ціль». [Факти, https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20241111-kerovani-aviaczijni-bomby-yaki-buvayut-osoblyvosti-zastosuvannya-ta-dalnist-urazhennya/]
195. **Калібр** – «діаметр каналу дула вогнепальної зброї». [36, 4, 77]
196. **Картка вогню** – це «втілений елемент задуму на бій старших командирів, починаючи зі взводного. Вона є документальною частиною спільної системи вогню взводу, яку організовують і для того, щоб кожен цілив не куди заманеться, а куди треба для всього підрозділу. Мета — максимально ефективне та економне з погляду наявного боєзапасу враження ворога». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2019/10/21/yak-i-komu-korysni-v-bojovyh-umovah-kartky-vognyu/]
197. **Катер «Раптор»** – швидкохідний патрульний катерів прибережної зони.
198. **Катування** – «дія за значенням катувати; допитуючи, піддавати тортурам; мучити». [36, 4, 121]
199. **Керована авіаційна ракета Brimstone** – сучасна британська керована ракета, призначена «для ураження аеродромної інфраструктури, бронетехніки та систем протиповітряної оборони». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/articles/raketa-brimstone-v-realiyah-vijny-v-ukrayini/]

200. **Кібербезпека** – «захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави під час використання кіберспорту, за якої забезпечуються сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національній безпеці України у кіберспорті». [33, 14]
201. **Кіберзахист** – «сукупність організаційних, правових, інженерно-технічних заходів, а також заходів криптографічного та технічного захисту інформації, спрямованих на запобігання кіберінцидентам, виявлення та захист від кібератак, ліквідацію їх наслідків, відновлення сталості і надійності функціонування комунікаційних, технологічних систем». [33, 14]
202. **Колаборант (колабораціоніст)** – «зрадник своєї батьківщини, що співпрацював з фашистськими загарбниками в окупованих ними країнах під час Другої світової війни»; особа, що співпрацює з ворожою державою в шкоду своїй країні. [36, 4, 216]
203. **Колона (техніки)** – група з трьох і більше транспортних засобів військової техніки, що разом рухаються одна за одною.
204. **Командир батальйону** – це керівник батальйону, який «у мирний і воєнний час відповідає за бойову та мобілізаційну готовність батальйону, успішне виконання батальйоном бойових завдань, за бойову підготовку, виховання, військову дисципліну, морально-психологічний стан особового складу, за внутрішній порядок, за стан і збереження озброєння, боєприпасів, бойової та іншої техніки, пального та інших матеріальних засобів батальйону і законність їх витрачання, за організацію і стан пожежної безпеки батальйону». [GUARD, https://www.ngu.com.ua/instruction/kch/kombat.html]
205. **Командир бригади** – це керівник бригади.
206. **Командир взводу** – це керівник взводу, який у «мирний і воєнний час відповідає за бойову готовність взводу (групи, башти) та успішне виконання ним бойових завдань, за бойову підготовку, виховання, військову дисципліну, морально-психологічний стан особового складу, за збереження і стан озброєння, боєприпасів, техніки та майна взводу (групи, башти), за підтримання внутрішнього порядку у взводі (групі, башті)». [GUARD, https://www.ngu.com.ua/instruction/rotaof/kv.html]
207. **Командний пункт** – основний пункт управління підрозділом(армією) в процесі підготовки та ведення бойових дій.
208. **Контактний бій** – «безпосереднє зіткнення військ протиборчих сторін із використанням усіх видів зброї». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%91%D0%BB%D0%B8%D0%B6%D0%BD%D1%96%D0%B9_%D0%B1%D1%96%D0%B9]
209. **Контратака** – «зустрічна атака, яка здійснюється для того, щоб відбити наступ ворога або самому перейти в наступ». [36, 4, 270]

210. **Контрбатарейна боротьба** – це «комплекс заходів з протидії артилерії ворога шляхом застосування власних артилерійських систем». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/articles/kontrbatarejna-borotba-znyshhyty-artyleriyu-protyvnyka/]
211. **Контрбатарейна дуель** – обмін пострілами між двома ворожими сторонами; перестрілка». [36, 2, 432]
212. **Контрнаступ** – «зустрічний наступ, що є відповіддю на наступ супротивника». [36, 4, 271]
213. **Корвет «Гетьман Іван Виговський»** – український бойовий корабель класу Ada, призначений для Військово-морських сил України.
214. **Корвет «Іван Мазепа»** – «майбутній флагман Військово-морських сил України». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/articles/korvet-getman-ivan-mazepa-proyekt-milgem-harakterystyky-ozbroyennya-ta-krytyka/]
215. **Корегування вогню** – «вносити поправки в наведення гармат, спостерігаючи їх стрільбу з певних пунктів». [36, 4, 286]
216. **Країна-агресорка** – це країна, яка здійснює збройну агресію щодо іншої країни.
217. **Крилата ракета** – «безпілотний літальний апарат одноразового запуску, траєкторія польоту якого визначається аеродинамічною підіймальною силою крила, тягою двигуна і силою тяжіння». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%A0%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82%D0%B0_%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%BB%D0%B0%D1%82%D0%B0]
218. **Крововтрата** – це «кровотеча, яка стосується великих за об'ємом кровотеч». [34, 33]
219. **Кругова оборона** – це вид оборони, організований з метою тривалого утримання займаних позицій.
220. **Кулемет** (англ. *machine gun*) – «автоматична скорострільна зброя малого калібру». [36, 4, 390]
221. **Кулемет М2 «Браунінг»** – великокаліберний кулемет, «ефективний проти піхоти, неброньованої й легкоброньованої техніки, укріплень, а також гелікоптерів на низьких висотах». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2023/06/26/desantnyky-trenuyutsya-znyshhuvaty-voroga-z-amerykanskyh-kulemetiv-browning-m2/]
222. **Кулемет М240** – американський кулемет – «основна зброя у США, Великій Британії, Канаді, Новій Зеландії». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2022/06/02/amerykanskyj-kulemet-m240-zhah-dlya-pihoty-ta-tygriv-rf/]
223. **Кулеметне гніздо** – «заглиблення в окопі, а також місце, признач. для бійця з кулеметом та іншою зброєю». [36, 2, 95]
224. **Кулеметний ковпак** – «польове укріплення стандартного розміру, яке швидко зводиться. Він міг бути цілісним або складатися з окремих частин.

Виготовлявся з металу, багатошаровим — метал-пісок-метал, або із залізобетону». [НУОУ, https://nuou.org.ua/u/stru/others/muzei/outdoor/kul-kovpak.html]

225. **Ленд-ліз** (від англ. *lend* — «позичати» і *lease* — «здавати в оренду, внайми») – «програма масштабного постачання різноманітних товарів військового, подвійного й цивільного призначення (озброєнь, боєприпасів, продуктів харчування, медичного обладнання, ліків, пального тощо) союзникам США». [ВУЕ. https://vue.gov.ua/%D0%9B%D0%B5%D0%BD%D0%B4-%D0%BB%D1%96%D0%B7]
226. **Леопард 2** (Leopard 2) – німецький основний бойовий танк третього покоління; один «з основних бойових західних танків, які передали Збройним Силам України». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/articles/nimetska-kishka-leopard-2a4-ta-leopard-2a6-u-skladi-zbrojnyh-syl-ukrayiny/]
227. **Лінія бойового зіткнення** (ЛБЗ) – «район бойових дій». [36, 4, 518]
228. **Лінія фронту** – «лінія зіткнення передових підрозділів протиборчих сторін на театрі воєнних дій у ході ведення бойових дій». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%A4%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%83_%D0%BB%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%8F]
229. **Літак Mk 0** – «перший із чотирьох гіперзвукових літаків, запланованих для поетапної реалізації програми Quarterhorse». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2024/01/12/bezpilotnyj-giperzvukovyj-litak-zavershyv-nazemni-vyprobuvannya-jogo-planuyut-rozignaty-do-5-mah/]
230. **Логістичне забезпечення** – «комплекс заходів щодо планування логістичного забезпечення; визначення потреб в озброєнні, бойовій (військовій та спеціальній) техніці, матеріально-технічних засобах та послугах; проектування, розроблення (модернізація та модифікація) озброєння, військової та спеціальної техніки та матеріально-технічних засобів, їх закупівлі, постачання, зберігання, ремонту, технічного обслуговування, контролю експлуатації (використання); планування та здійснення військових перевезень усіма видами транспорту; організації харчування; розквартирування військ (сил, органів); закупівлі або будівництва, технічного обслуговування, експлуатації об’єктів військової інфраструктури». [1, 15-16]
231. **Локалізація дрона** – обмеження руху дрона, недопущення його поширення.
232. **Льотні випробування** – «експериментальне визначення кількісних та (або) якісних характеристик властивостей зразків авіаційної техніки у польоті за встановленими нормативно-правовими актами центральних органів виконавчої влади процедурами». [Міноборони, Наказ «Про затвердження Правил інженерно-авіаційного забезпечення державної авіації України» від 05.07.2016 N 343, https://ips.ligazakon.net/document/view/TM055850]

233. **Малий ракетний корабель (МРК) «Сєрпухов»** – це «малий ракетний корабель та п'яте судно проекту 21631 «Буян-М». Після спуску на воду у 2015 році він був приписаний до Севастопольського флоту, однак у 2017 році був перебазований на Балтійський флот». Перебуває на озброєнні у росії. [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/news/u-rosiyi-goriv-raketnyj-korabel-serpuhov/]
234. **Малозахищена ціль** – це цивільний об'єкт або особа, які не беруть безпосередньої участі у воєнних діях і не становлять прямої військової загрози.
235. **Маневр** – «переміщення військ або флоту з метою створення найдоцільнішого їх згрупування та зайняття найкращої позиції для нанесення удару супротивникові». [36, 4, 619]
236. **Мародерство** (франц. *maraudeur*) – це «приховане або відкрите викрадання на полі бою речей у вбитих і поранених, здійснене військовослужбовцями, що належать до особового складу власних збройних сил держави або союзних військ, або до армії противника, або цивільними особами». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE]
237. **Маршрут висування** – це чітко визначений шлях, по якому військові підрозділи переміщуються з одного пункту до іншого з метою виконання поставленого бойового завдання.
238. **Маскування** – «вид бойового забезпечення, що організовується та здійснюється у воєнний та мирний час з метою приховування від противника складу сил власних військ і введення його в оману стосовно власних намірів та розташування військ, вогневих позицій тощо». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%9C%D0%B0%D1%81%D0%BA%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F]
239. **Масований вогонь** – «централізовано спланований і підготовлений вогонь усієї або більшої частини артилерії об'єднання (з'єднання), який ведеться одночасно по одному або декількох важливих об'єктах противника із завданням нанесення їм рішучого ураження в обмежені терміни». [Букліб, https://buklib.net/books/37567/]
240. **Масований ракетний удар** – ракетний удар, завданий російськими військами по Україні, з великою кількістю використаних ракет та дронів.
241. **Матеріально-технічні засоби** – «засоби ураження, військово-технічне майно, паливо, пальне, спеціальні рідини, продовольство, речове, медичне та інше майно, крім нерухомого, які необхідні для забезпечення складових сил оборони під час виконання ними завдань з оборони держави, захисту її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканості». [33, 16]
242. **Медична евакуація** – це процес організованого перевезення поранених, хворих або інших осіб, які потребують невідкладної медичної допомоги, із

зони бойових дій до медичного закладу, де вони зможуть отримати необхідне лікування.

243. **Медсанбат** – медико-санітарний батальйон, «військова частина, одна з основних організаційних та адміністративно-господарських одиниць медичної служби військової ланки». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%9C%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%BE-%D1%81%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%B1%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%B9%D0%BE%D0%BD]

244. **Мирний час** – епоха або період часу в історії держави, або декількох держав, що характеризується відсутністю відкритих військових конфліктів та воєн між народами, що там живуть.

245. **Мі-8** – «багатоцільовий гелікоптер, розроблений ОКБ М. Л. Миля на початку 1960-х років» [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/articles/mi-8/]

246. **МіГ-29** (за класифікацією НАТО – *Fulcrum*) – це «багатоцільовий радянський винищувач четвертого покоління. МіГ-29 був основним багатоцільовим винищувачем країн Варшавського договору та СРСР упродовж 80-х років XX століття». [Факти, https://fakty.com.ua/ua/ukraine/suspilstvo/20240804-mig-29-tehnichni-harakterystyky-ta-osoblyvosti-vynyshhuvacha/]

247. **МіГ-31** (за кодифікацією НАТО: *Foxhound* – «лисячий гончак») – «радянський висотний винищувач-перехоплювач дальнього радіусу дії». [Факти, https://fakty.com.ua/ua/ukraine/suspilstvo/20241111-shho-vidomo-pro-rosijskyj-vynyshhuvach-mig-31/]

248. **Міжконтинентальна балістична ракета (МБР)** – «стратегічна керована балістична ракета, з дальністю польоту (радіусом дії) більшою ніж 5 500 км». [ВУЕ, http://surl.li/bqioxg]

249. **Міна** (від фр. mine — рудник, шахта, підкоп) – «особливий вибуховий снаряд, що закладається в землю, під воду і т. ін.; снаряди, призначені для стрільби з мінометів». [36, 4, 739]

250. **Міномет** – «один з видів гармати для ведення навісного вогню мінами». [36, 4, 742]

251. **Мітинг** – «масові збори з нагальних, переважно політичних питань, які проводяться, як правило, на вулицях, майданах, стадіонах, парках. Неодмінні атрибути мітингу – масова аудиторія, промовці, лозунги, прапори, заклики (усні, друковані, письмові)». [34, 36]

252. **Мобілізаційні ресурси** – «військовозобов'язані, резервісти, призовники, транспортні засоби і техніка національної економіки, які перебувають на обліку у військових комісаріатах та можуть бути використані (залучені) для комплектування органів військового управління, військових частин (установ) під час мобілізації». [33, 16]

253. **Мобілізація** – «комплекс заходів, що здійснюються з метою планомірного переведення національної економіки, діяльності органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій на функціонування в умовах особливого періоду, а ЗС України, інших складових сил оборони, оперативно-рятувальної служби цивільного захисту – на організацію і штати воєнного часу». [33, 16]
254. **Моральний дух** – це «готовність і здібність військовослужбовців переносити випробування війни (бойових дій), труднощі військової служби, досягати перемоги над ворогом. Взаємопов'язаними сторонами морального духу військ є морально-психологічний потенціал і морально-психологічний стан особового складу». [34, 37]
255. **Морально-психологічне забезпечення** – це система заходів, покликана підтримувати та відновлювати моральний та бойових дух військових.
256. **Морально-психологічний стан** – «ситуаційний стан духовної, моральної, ідеологічної налаштованості, військово-професійної готовності та психологічної здатності військовослужбовців виконувати завдання за призначенням». [33, 16]
257. **Морська битва** – це масштабний бій між військовими флотами (або їхніми частинами) на морі.
258. **Морська блокада** – «вид військових дій, які спрямовані на ізоляцію з моря окремих портів, ділянок або всього узбережжя держави противника в цілях припинення зовнішніх зв'язків через море і заборони виходу сил його флоту за межі блокованого району». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%91%D0%BB%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B0_%D0%BC%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0]
259. **Морська десантна операція** – «операція, що ведеться силами на поверхні моря, в підводному просторі та над морем для здійснення чи використання контролю над морем чи заборони його використання противником». [33, 17]
260. **Морська розвідка** – «вид розвідки, яка полягає у добуванні розвідувальної інформації силами та засобами морського базування». [33, 17]
261. **Морський десант** – «війська, призначені для висадки або висаджені на [морську] територію, зайняту противником для ведення там бойових дій». [36, 2, 255]
262. **МТО** – машина технічного обслуговування іншого транспорту, який використовують на війні.
263. **Мультитул** – це «універсальний компактний пристрій, що вміщує до двох десятків інструментів». [Ukrarmor, https://ukrarmor.com.ua/news/shho-take-multitul-vidi-ta-osoblivosti?srsltid=AfmBOoomHT2s6zQDjj1m9ER-nrNOXR5Vd52fnUi9urWfBH00BP-FifIB]
264. **На щиті** – термін, яким означають загибель українського воїна.

265. **Набій** (патрон) – «бойовий снаряд, патрон з необхідною для пострілу кількістю вибухової речовини, а також куля, дріб або картеч». [36, 5, 16]
266. **Навігаційна система Raytheon AN/TSQ-158** – це високоточний навігаційний комплекс, який часто застосовується у сучасних бойових машинах, таких як бронетранспортер Stryker.
267. **Навчальний центр** – це спеціальна військова частина, обладнана необхідними навчальними об'єктами, головною метою є підготовка особового складу до виконання бойових завдань.
268. **Надводні сили** – це «загальна назва для всіх військових кораблів, які плавають на поверхні води. Надводні сили ВМС призначені для пошуку та знищення корабельних угруповань і підводних човнів противника, захисту пунктів базування і морських комунікацій, постановки мінних та сіткових загороджень, порушення морських комунікацій противника, участі у вогневій підтримці сухопутних військ на узбережжі, забезпечення висадки морських десантів, ведення розвідки та радіоелектронної боротьби, пошуку та рятування екіпажів літальних апаратів, надводних суден, підводних човнів, які зазнали аварії». [Міноборони, https://www.mil.gov.ua/ministry/sklad-zbrojnix-sil-ukraini/vijskovo-morski-sili/]
269. **Надзвичайний стан** – це «особливий правовий режим, який може тимчасово вводитися в Україні чи в окремих її місцевостях […] при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства і передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень відповідно до чинного законодавства, необхідних для відвернення загрози та забезпечення безпеки і здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу, а також допускає тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень». [34, 38]
270. **Наступальна (контрнаступальна) операція** – «сукупність узгоджених і взаємопов'язаних за метою, завданнями, місцем і часом одночасних або послідовних наступальних (контрнаступальних), оборонних бойових дій, боїв, ударів і маневру, а також спеціальних та стабілізаційних дій військ (сил, органів) об'єднаних сил, які поводяться за єдиним замислом і планом під керівництвом командувача з метою розгрому угруповання військ (сил) противника, що обороняється, оволодіння важливими районами місцевості (рубежами, об'єктами) та створення сприятливих умов для подальших дій». [33, 17]

271. **Національна безпека** – «захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз». [33, 18]
272. **Начальник штабу** – керівник штабу, який відповідає за планування, організацію та координацію діяльності підрозділу.
273. **Небесний батальйон** – загиблі українські воїни.
274. **Незаконне збройне формування** – утворене «всупереч чинному законодавству об'єднання людей для досягнення політичних та ін. цілей з використанням методів збройного насильства». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%9D%D0%B5%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D1%96_%D0%B2%D0%BE%D1%94%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%96_%D1%87%D0%B8_%D0%B7%D0%B1%D1%80%D0%BE%D0%B9%D0%BD%D1%96_%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F]
275. **Нейротравма** – це травма, пов'язана з руйнуванням або дегенерацією клітин мозку.
276. **Нетрадиційні бойові дії** – термін, що використовується для позначення військових операцій та передбачає такі дії, які принципово відрізняються від традиційних бойових операцій.
277. **Обмундирування** – «комплект форменого одягу» військовослужбовців. [36, 5, 544]
278. **Оборонна операція** – «сукупність узгоджених і взаємопов'язаних за метою, завданнями, місцем і часом одночасних або послідовних оборонних, а на окремих напрямках наступальних (контрнаступальних) бойових дій, боїв, ударів і маневру, а також спеціальних та стабілізаційних дій військ (сил, органів) об'єднаних сил, які проводяться за єдиним замислом і планом під керівництвом командувача з метою відбиття наступу угруповання військ противника, завдання ураження його ударним угрупованням, утримання важливих районів (рубежів, об'єктів) та створення умов для переходу своїх військ (сил, органів) у наступ (контрнаступ) і розгрому противника». [33, 19]
279. **Оборонна політика** – «частина політики держави, яка спрямована на забезпечення достатнього рівня її обороноздатності. Визначає основні цілі, завдання, напрями, принципи, форми та методи діяльності щодо оборони держави, запобігання війнам і збройним конфліктам, стримування ймовірного противника, а також відбиття збройного нападу, організації військового будівництва й підготовки ЗС України, населення та економіки країни до захисту її національних інтересів». [33, 19]
280. **Обороноздатність держави** – «здатність держави до захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту. Вона складається з матеріальних і духовних елементів та є сукупністю воєнного, економічного, соціального та

морально-політичного потенціалу у сфері оборони та належних умов для його реалізації». [34, 40]

281. **Обстріл** – «тривала стрільба по якій-небудь цілі». [36, 5, 586]
282. **Обхід** – «маневр, що проводиться з метою глибокого проникнення військ в розташування противника і нанесення удару по ньому з тилу». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%9E%D0%B1%D1%85%D1%96%D0%B4]
283. **Озброєння Командування Сил логістики Збройних Сил України** – це військове формування, яке має забезпечувати підрозділи та частини Збройних Сил України зброєю, боєприпасами, військовою технікою та ін. майном.
284. **Окоп** – «земляна споруда, що служить укриттям від вогню, вогневою позицією та місцем спостереження за ворогом для одного бійця або підрозділу; шанець». [36, 5, 675]
285. **Окупант** – «той, хто бере (брав) участь в окупації; загарбник». [36, 5, 686]
286. **Окупація** – «тимчасове захоплення частини або всієї території однієї держави збройними силами іншої держави». [36, 5, 686]
287. **Оперативна група** – тимчасове військове угрупування, створене для самостійного виконання оперативних завдань або у складі вищого військового формування.
288. **Оперативна підготовка** – «цілеспрямований та організований процес навчання військовослужбовців органів військового управління, а також їх злагодження з метою досягнення їх готовності до виконання завдань за призначенням як у мирний час, так і в особливий період». [33, 19]
289. **Операція сил оборони** – «сукупність узгоджених і взаємопов'язаних за метою, завданнями, місцем і часом одночасних або послідовних операцій об'єднаних сил, повітряної операції, морської операції, спеціальної операції, інформаційної операції, психологічної операції, кібернетичної операції, які проводяться для виконання визначених стратегічних, оперативних (оперативно-тактичних) завдань в операційних зонах (районах, смугах) в установлений період під єдиним керівництвом». [33, 20]
290. **Опорний пункт** – «ділянка місцевості, яка підготовлена в інженерному аспекті і зайнята взводом для виконання поставленого завдання». [34, 40]
291. **Орган військового управління** – «робочий орган управління військами. Він призначений для виконання завдань з управління військами у повсякденній діяльності та під час підготовки і ведення операції (бойових дій). Головним структурним підрозділом органу військового управління є штаб». [33, 20]
292. **Особовий склад** – термін, що використовується щодо сукупності всіх військових та цивільних найманих осіб військових частин.

293. **Оточення** – «ізоляція скупчення людей, злочинців, незаконних збройних формувань, угруповувань супротивника в межах окремих об'єктів, місць, районів їх перебування силами військових нарядів, підрозділів, частин, зведених загонів, інших формувань військ з метою локалізації осередку агресії, знешкодження порушників правопорядку, супротивника». [34, 42]
294. **Паляниця** – «шиболет» – своєрідний мовний пароль, за допомогою якого можна розпізнати, що українська мова є нерідною для людини.
295. **Панівні висоти** – найвищі точки рельєфу в певному регіоні чи території.
296. **Панування в повітрі** – домінування над противником військової авіації однієї зі сторін держав, що воюють у повітряному просторі.
297. **Панування на морі** – домінування над противником військово-морських сил однієї зі сторін конфлікту, що панують на морі.
298. **Парамедик** (англ. *paramedic*) – медичний працівник, який звичайно надає допомогу в разі надзвичайної ситуації, при невідкладних станах до транспортування у госпіталь.
299. **Патруль** – це «рухомий наряд з двох-трьох військовослужбовців (начальник патруля і патрульні), який виконує завдання шляхом обходу (об'їзду) маршруту й огляду його окремих ділянок». [34, 43]
300. **Передній край оборони, передова позиція, передова** – «район бойових дій». [36, 4, 518]
301. **Передова авіабаза** – військовий термін, що позначає відносно примітивний аеродром для дозаправлення та переозброєння авіаційних підрозділів у рамках наступальної операції поблизу ворога.
302. **Передовий загін** – підрозділ військовослужбовців, що тимчасово направляються від загальновійськової частини назустріч противнику.
303. **Передчасний постріл** – це дія, під час якої через високу температуру довколишнього середовища стається вибух боєприпасів.
304. **Переправа військ** – це складний військовий маневр, який передбачає подолання різних водних перешкод шляхом будівництва перепон.
305. **Пересувна група швидкого реагування (ПГШР)** – це «спеціальний наряд зі складу підрозділу спеціального призначення НГУ, який призначений для вживання невідкладних заходів щодо попередження та профілактики порушень громадського порядку при змінах в оперативній ситуації в районі несення служби, негайного виїзду до місця події з метою здійснення заходів щодо розкриття злочинів по гарячих слідах». [34, 46]
306. **Підрозділ** – «військова одиниця в складі більшої (батальйон, дивізіон у полку, рота в батальйоні, взвод у роті і т. ін.)». [36, 6, 493]
307. **Піхотинець** – «той, хто служить у піхоті». [36, 6, 551]
308. **Планування операції** – «детальна розробка змісту та послідовності виконання військами (силами) бойових завдань, питань розподілу їх зусиль за напрямками дій, взаємодії, всебічного забезпечення та управління; складова

частина підготовки операції (бою)». [G7 Сили територіальної оборони ЗСУ, https://sprotyvg7.com.ua/lesson/rekomendacii-planuvanya-boyu-nato]

309. **Плащ-намет** – «водонепроникна накидка, що може служити плащем або палаткою, наметом». [36, 6, 573]
310. **Плащ-пальто** – це елемент військового одягу, призначений для захисту воїнів від несприятливих погодних умов.
311. **Плитоноска** – сучасний засіб індивідуального захисту від куль, осколків і т. д.
312. **Пневмоторакс** – «ушкодження, яке виникає при проникаючих пораненнях і при розривах легенів, яке має назву (надходження повітря у плевральну порожнину)». [34, 47]
313. **Побратим** – «товариш по боротьбі, битві, боях». [36, 6, 624]
314. **Пов'язка** – це «матеріали, розташовані безпосередньо на рані. Пов'язка поглинає частину крові і сприяє формуванню тромбів. Тромб перекриває ушкоджену ділянку судини, і кровотеча припиняється. Пов'язка також захищає рану від забруднення та додаткового ушкодження». [34, 47]
315. **Повітряна розвідка** – «вид розвідки, яка полягає у добуванні розвідувальної інформації силами та засобами, що знаходяться у повітряному просторі». [33, 23]
316. **Повітряна тривога** – «сигнали, які попереджують про наближення ворожої авіації, про наліт з повітря». [36, 6, 678]
317. **Повітряна ціль** – будь-який об'єкт, що літає у повітрі та може становити загрозу для наземних, морських або повітряних сил.
318. **Повітряний бій** – «збройне протиборство в повітрі літаків, груп літаків (гелікоптерів) та підрозділів авіації, спрямоване на знищення засобів повітряного нападу супротивника, відбиття його атак, забезпечення відмови його від виконання поставленого завдання». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%91%D1%96%D0%B9]
319. **Повітряний десант** – повітряні «війська, призначені для висадки або висаджені на територію, зайняту противником для ведення там бойових дій». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%94%D0%B5%D1%81%D0%B0%D0%BD%D1%82]
320. **Повітряний підрив** – детонація вибухового пристрою у повітрі.
321. **Повномасштабне вторгнення** – збройний повномасштабний напад росії на Україну 24 лютого 2022 року.
322. **Полон** – «відсутність свободи, неволя, в яку потрапляв хто-небудь, захоплений противником під час воєнних дій; перебування в такому стані». [36, 7, 93]
323. **Поранений у бою** – «солдат, який отримав ушкодження». [34, 48]
324. **Постраждалий внаслідок війни росії в Україні** – особа, що постраждала від воєнних дії, збройної агресії росії.

325. **Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР)** – це «непсихотична відстрочена реакція психіки на травматичний стрес, що здатна викликати психічні порушення у людини після завершення травматичної дії. Це відстрочена за часом психопатологічна комплексна реакція на психотравматичні події, що сформувалася у цілісний синдром». [34, 49]
326. **Пошуково-рятувальна операція** – операція, організована для пошуку і порятунку людей, які потрапили в небезпеку.
327. **Превентивна війна** – «війна, яку починають з метою випередження агресивних дії з боку супротивника, вважаючи, що майбутній конфлікт неминучий». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%92%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0_%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B0]
328. **Превентивний ядерний удар** – це «збройний напад [із використанням ядерних видів озброєння] однієї країни (сторони) на іншу, щоб випередити противника і унеможливити його напад першим». [Факти, https://fakty.com.ua/ua/ukraine/suspilstvo/20221007-preventyvnyj-yadernyj-udar-shho-cze-ta-koly-zastosovuyetsya/]
329. **Привид Києва** – це міська легенда про героя російсько-української війни, збірне зображення українських пілотів тактичної авіації, які у перші години повномасштабного вторгнення здобув багато перемог у повітряних боях над Києвом.
330. **Призовний вік** – це «чітко встановлені вікові категорії військовозобов'язаних громадян, які підлягають призову на військову службу. Наразі закон про мобілізацію передбачає що, під час воєнного стану, військовозобов'язаними є чоловіки віком від 18 до 60 років, а також жінки з профільною медичною освітою. Всі вони можуть бути мобілізовані для захисту країни у воєнний час». [KyivPost, https://www.kyivpost.com/uk/post/40966]
331. **Призовник** – «той, хто призивається на військову службу». [36, 7, 622]
332. **Прикривати відхід** – дії окремих груп солдатів або підрозділів, які займають ризиковані позиції та ведуть вогонь по противнику, даючи змогу іншим військовим відійти.
333. **Прикриття** – «дії підрозділу (військового наряду) щодо створення умов успішного виконання завдання іншими підрозділами (військовими нарядами). Залежно від умов і засобів, що застосовуються, прикриття включає підтримку вогнем, застосування спеціальної техніки, спеціальних засобів, стримування агресивного натовпу, інші активні дії». [34, 50]
334. **Прилад нічного бачення** (ПНБ) – це оптичний пристрій «для спостереження за об'єктами в темряві». [Control,

https://control.ua/ua/blog/pribor-nochnogo-videniya-chto-eto-takoe-kak-rabotaet.html]

335. **Припинення вогню** – тимчасова угода між державами, що воюють, про припинення агресивних дій.
336. **Протез** – «механічний пристрій чи апарат, який застосовують для заміщення втрачених органів або частин тіла і часткового поновлення їх діяльності, а також для усунення косметичних вад». [36, 8, 311]
337. **Протезування** – «дія за значенням протезувати, тобто виготовляти протез якого-небудь органа або частини тіла». [36, 8, 312]
338. **Противник** – «вороже військо, ворожі збройні сили; ворог». [36, 8, 316]
339. **Протипіхотна міна** – вибуховий снаряд, призначений для ураження піхоти.
340. **Протиповітряна оборона (ППО)** – «комплекс заходів із забезпечення захисту від засобів повітряного нападу противника». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D1%82%D1%80%D1%8F%D0%BD%D0%B0_%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B0]
341. **Протитанкова керована ракета (ПТУР)** – вид протитанкової зброї.
342. **Протитанкова міна** – це вибуховий пристрій, призначений спеціально для виведення з ладу броньованої техніки.
343. **Протитанковий ракетний комплекс** (ПТРК) – «сукупність функціонально пов'язаних бойових і технічних засобів, що здійснюють ураження броньованих цілей протитанковими керованими ракетами». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9_%D1%80%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81]
344. **Псевдореферендуми на окупованих територіях України** – нелегітимні референдуми, що були проведені окупаційною владою рф в областях України, що були окуповані росією.
345. **Психологічна підтримка** – «система соціально-психологічних, психолого-педагогічних засобів, способів і методів допомоги особі з метою оптимізації психоемоційного стану в процесі формування здібностей і самосвідомості, спрямування зусиль особи на реалізацію власної професійної діяльності». [33, 24]
346. **ПТРК «Корсар»** – «український протитанковий ракетний комплекс розробки конструкторського бюро «Луч». Калібр: 107 мм». [GUARD, https://www.ngu.com.ua/weapon/antitank/at_korsar_all.html]
347. **Пункт збору** – це «місце, куди доставляються потерпілі, зазвичай для евакуації. Потім постраждалих переносять у санітарний транспортний засіб і перевозять до медичної установи». [34, 55]

348. **Пункт незламності** – проєкт української влади, який передбачає «можливість для кожного українця безкоштовно зігрітись чи підзарядити гаджет навіть в умовах тривалого знеструмлення населеного пункту». [Факти, https://fakty.com.ua/ua/ukraine/suspilstvo/20221220-punkty-nezlamnosti-shho-cze-take-ta-yak-praczyuyut/]
349. **Пункт постійної дислокації** – «визначені відповідними наказами (директивами) військові містечка (фонди), призначені для забезпечення життєдіяльності військової частини (органу військового управління, з'єднання, військового корабля, військового навчального закладу, установи Збройних Сил України) в мирний час». [СБУ, Наказ «Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю» від 23.12.2020 N 383, https://ips.ligazakon.net/document/TM065995]
350. **Радіаційна, хімічна і бактеріологічна розвідка** – «вид розвідувального забезпечення військ, комплекс заходів радіаційного, хімічного і біологічного захисту (РХБ захисту), який організується і проводиться для отримання даних про факт, масштаби, характер РХБ зараження». [https://zt.dsns.gov.ua/upload/1/5/2/9/6/0/7/organizaciia-i-poriadok-provedennia-radiaciinoyi-ximicnoyi-ta-biologicnoyi-rozvidki.pdf]
351. **Радіолокаційна зенітна ракетна система** – це зенітна ракетна система, обладнана обладнана пристроєм «для виявлення повітряних, космічних, морських і наземних об'єктів, а також для визначення їх положення відносно станції, геометричних розмірів та параметрів руху: висоти, напрямку, швидкості, визначення "свій-чужий"». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%A0%D0%B0%D0%B4%D1%96%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F]
352. **Ракета** – «бойовий снаряд, який приводиться в рух реактивною силою». [36, 8, 444]
353. **Ракета «Іскандер-М»** – це балістична ракета класу поверхня-поверхня, дальність сягає 500 км, також «оснащена засобами радіоелектронної боротьби, які можуть заглушити сигнали систем ППО та збити їх з пантелику». [Факти, https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20241028-balistychna-raketa-iskander-m-konstrukcziya-ta-chomu-yiyi-skladno-zbyty/]
354. **Ракета «Калібр»** – це «сімейство крилатих ракет, розроблених російським конструкторським бюро Новатор. […] Ракети розроблялися переважно як озброєння для підводних човнів та кораблів. Однак існують і варіанти пуску ракет з бойових літаків (Калібр-А) та наземних пускових установок». [Факти, https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20241117-vrazhaye-czili-za-sotni-kilometriv-shho-vidomo-pro-rakety-kalibr-yakymy-rf-bombyt-ukrayinu/]
355. **Ракета «Онікс»** – це «надзвукова універсальна протикорабельна ракета середнього радіусу дії – була розроблена наприкінці 1970-х років. Комплекс

із самого початку замислювався саме як універсальний, з можливістю розміщення на підводних човнах, надводних кораблях і катерах, літаках та берегових пускових установках». [Факти, https://fakty.com.ua/ua/svit/20240325-nadzvukova-shvydkist-na-vsij-dilyanczi-polotu-protykorabelna-raketa-oniks-harakterystyky/]

356. **Ракета StormBreaker** – нова американська ракета «класу «повітря – земля» з радіолокаційним та інфрачервоним наведенням […] може запускатися з літака F-35, а також з винищувача-бомбардувальника F/A-18E/F Super Hornet авіаносного базування». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2024/01/10/vps-ssha-zamovyly-novi-rozumni-rakety-klasu-povitrya-zemlya/]
357. **Ракета Х-101** – це російська «стратегічна крилата ракета повітряного базування класу повітря-земля. Дальність запуску такої ракети становить близько 5 тис. км. Вага бойової частини складає до 960 кг». [Факти, https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20241111-rakety-h-101-shho-vidomo-pro-snaryad-harakterystyky-ta-dalnist-diyi/]
358. **Ракета Х-47 «Кинджал»** – російська гіперзвукова аеробалістична ракета.
359. **Ракетний комплекс 360МЦ «Нептун»** – це «мобільний командний пункт, що обладнаний системами супутникового, КХ та УКХ зв'язку для управління елементами дивізіону», обладнаний ракетою «з нормальною аеродинамічною схемою, яка стартує з транспортно-пускового контейнера з використанням стартового двигуна». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/articles/rk-360mts-neptun-faktor-strymuvannya-rosijskogo-flotu/]
360. **Ракетний крейсер «москва»** був «найбільшим кораблем Чорноморського флоту РФ та належав до трьох кораблів далекого океанічного плавання проєкту 1164 «Атлант», які були створені для знищення авіаносних груп супротивника». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/articles/yak-zatonuv-krejser-moskva/]
361. **Рація** – «радіостанція, звичайно пересувна або переносна» [36, 8, 459]
362. **Рашизм** – це «різновид політичного режиму у росії, а також радикальна авторитарна політична ідеологія, характерними ознаками якої є сильний культ особи, мілітаризм, тоталітаризм призначений для об'єднання земель через проведення гібридних війн або повної руйнації. Це ідея «русского мира», що полягає у знищенні інших цивілізацій з високорозвинутою культурою, яка ґрунтується на тваринності стосовно інших». [АрміяInform https://armyinform.com.ua/2022/03/09/rashyzm-yak-proyav-tvarynnosti-proty-lyudstva-i-lyudyanosti/]
363. **Реабілітація** – це «сукупність медичних, військово-професійних, соціальних і психолого-педагогічних заходів, спрямованих на відновлення здоров'я і боєздатності військовослужбовців, що зумовлено хворобою або травмою». [34, 56]

364. **Реактивна система залпового вогню** (РСЗВ) – «один з типів артилерійських систем, призначений для ураження відкритої і укритої живої сили противника, неброньованої техніки і бронетранспортерів у районі зосередження артилерійських і мінометних батарей, командних пунктів та інших цілей, а також для проведення дистанційного мінування місцевості». [Словотвір, https://slovotvir.org.ua/words/reaktyvna-systema-zalpovoho-vohniu]
365. **РЕБ – радіоелектронна боротьба** – «комплекс заходів, що проводяться з метою розвідки і подальшого радіоелектронного придушення радіоелектронних засобів та систем противника, а також радіоелектронного захисту своїх радіоелектронних засобів та систем». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%A0%D0%B0%D0%B4%D1%96%D0%BE%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B0_%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%82%D1%8C%D0%B1%D0%B0]
366. **Резерв+ –** український мобільний застосунок, розроблений Міністерством оборони України для полегшення організації та структурування сил резерву.
367. **РЛС 1К148 «Ястреб-АВ»** – це станція контрбатарейної боротьби, «радіолокаційний комплекс з фазованими антенними решітками здатний в автоматичному режимі відстежувати траєкторію снарядів, випущених артилерією супротивника, визначаючи точні координати позицій». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/news/rosiya-vidpravyla-na-vijnu-novyj-kompleks-yastreb-av/]
368. **РЛС-36Д6** – радіолокаційна станція, призначена «для виявлення та розпізнавання цілей на малих та середніх висотах в умовах впливу активних та пасивних завад з видачі координатної та трасової інформації». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/news/nvk-iskra-otrymav-kontrakt-na-postachannya-rls-do-ssha/]
369. **Розвідка боєм** – це вид розвідки, коли військовослужбовці збирають інформацію про сили противника шляхом активного наступу або бою.
370. **Розвідка ЗС України** – «суб'єкт системи воєнної розвідки, яка поєднує органи військового управління розвідки і військових частин розвідки ЗС України, які в межах повноважень здійснюють діяльність з метою розвідувального забезпечення планування, підготовки та застосування ЗС України». [33, 24]
371. **Розвідувальна інформація** – «усні чи зафіксовані на матеріальних носіях (у тому числі у зразках виробів та речовин) відомості або дані, які не є загальнодоступними або які неможливо отримати офіційним шляхом, про наміри, плани й дії іноземних держав, організацій та осіб чи про їхні потенційні можливості щодо реалізації таких намірів і планів, а також про процеси, події, обставини, технології, знання в інтересах національної безпеки і оборони». [33, 25]

372. **Розквартирування військ** – «розміщення (перспективне розміщення) військових частин (органів військового управління, з'єднань, військових навчальних закладів, установ Збройних Сил України) у визначених пунктах постійної дислокації (районах), надання їм (наділення їх) необхідних земельних ділянок, будівель і споруд для житла, зберігання бойової і спеціальної техніки, запасів матеріальних засобів, проведення бойової і спеціальної підготовки, а також для господарчих та інших потреб». [СБУ, Наказ «Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю» від 23.12.2020 N 383, https://ips.ligazakon.net/document/TM066000]
373. **російське вторгнення в Україну (з 2022)** – «новий період російської агресії проти України, яка триває з лютого 2014 року […] відкрита військова агресія рф». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2023/02/24/hronologiya-rosijsko-ukrayinskoyi-vijny-etapy-vidsichi-vtorgnennya-rf/]
374. **російські окупаційні війська (російські окупаційні корпуси** або **окупаційні війська рф на Донбасі)** – це військова організація, підпорядкована збройним силам росії, яка окупувала частину української території.
375. **російські сили вторгнення** – російські військові формування, що брали участь у російсько-українській війни.
376. **Рота** – «військовий підрозділ, що входить до складу батальйону». [36, 8, 888]
377. **РСЗВ «Берест»** – «український аналог радянської реактивної системи залпового вогню БМ-21 «Град». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/news/berest-projshov-zavodski-vyprobuvannya/]
378. **Рубіж оборони** – «лінія оборони, укріплень, місце розташування війська, передова позиція». [36, 8, 893]
379. **Ручна граната** (ісп. *granada* – «гранат») – «невеликий розривний снаряд, який кидають (метають) рукою». [36, 2, 156]
380. **Ручний протитанковий гранатомет (РПГ)** – «індивідуальна, компактна та водночас потужна вогнепальна зброя для ураження широкого кола бронецілей на полі бою […] це різновид гранатомета, що здатен вражати з допомогою пострілу гранатометною гранатою бронетехніку, піхоту та фортифікаційні споруди». [Факти, https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20240126-ruchnyj-protytankovyj-granatomet-rpg-shho-za-zbroya-ta-yaki-tehnichni-harakterystyky/]
381. **Самохідна артилерійська установка (САУ)** – «артилерійська система на саморухомій базі, яка призначена для безпосереднього вогневого супроводу танків та піхоти в бою, виконання завдань артилерійської підтримки рухомих з'єднань та боротьби з танками противника». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%A1%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D1%85%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%B0_%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%BB%

D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D1%83%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0]

382. **Санітарні втрати** – «втрата військовослужбовцями боєздатності (працездатності) не менше, ніж на одну добу, для відновлення якої необхідні госпіталізація та лікування». [34, 58]
383. **Сапер** – це військовослужбовець, який спеціалізується на роботі з вибуховими пристроями.
384. **Світломаскування** – «маскування освітлених об'єктів в умовах можливого нападу ворога». [36, 9, 94]
385. **Сепаратизм** (від лат. separatio – відокремлення) – це «спланований і здійснюваний розкол суспільства й держави проросійськи налаштованими політиками і політичними силами з метою створення на її території окремого державного утворення та його приєднання до іншої країни». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%A1%D0%B5%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B7%D0%BC_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9]
386. **Сили резерву** – це військові формування, що складаються «з військовозобов'язаних, які перебувають на військовому обліку в районних (міських) військових комісаріатах та відповідних органах Служби безпеки, у тому числі резервістів». [Постанова «Про структуру військового резерву людських ресурсів», https://www.kmu.gov.ua/npas/51625547]
387. **Сили спеціальних операцій Збройних сил України (ССО ЗСУ)** – це «окремий рід сил, є складовою ЗСУ, який відповідно до Закону України "Про Збройні Сили України", може залучатися до здійснення заходів правового режиму воєнного і надзвичайного стану, організації та підтримання дій руху опору, проведення військових інформаційно-психологічних операцій, боротьби з тероризмом і піратством, заходів щодо здійснення захисту життя, здоров'я громадян та об'єктів (майна) державної власності за межами України, забезпечення їх безпеки та евакуації (повернення), посилення охорони державного кордону, захисту суверенних прав України» тощо. [Міністерство оборони України, https://www.mil.gov.ua/ministry/sklad-zbrojnix-sil-ukraini/sili-speczialnih-operaczij-zbrojnih-sil-ukraini/]
388. **Система воєнної розвідки України** – «сукупність взаємопов'язаних сил та засобів розвідки розвідувального органу МО України, розвідки видів, окремих родів військ (сил) ЗС України, які в межах визначених повноважень в мирний час та в особливий період здійснюють діяльність з метою розвідувального забезпечення оборони держави та виконання завдань в операціях (бойових діях)». [33, 26]

389. **Система управління військами** – «сукупність функціонально і структурно пов'язаних між собою підсистем (елементів): органів управління, пунктів управління, зв'язку та автоматизації управління силами оборони». [33, 27]
390. **Система цифрової передачі FBCB2** – це система американської армії, «створена для забезпечення командирів на нижчих ешелонах ситуативною інформацією (SA) майже в реальному часі, ідентифікацією цілей і графічними дисплеями зони бойових дій». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/intehrovane-pole-boiu/]
391. **Снаряд** – «один із видів боєприпасів для стрільби з гармати». [36, 9, 422]
392. **Сокіл-300** – український ударний БпЛА, «призначений для ведення розвідки та завдання ударів на оперативну та тактичну глибину противника». [Defence, https://defence-ua.com/weapon_and_tech/sokil_300_vid_kb_luch_na_scho_zdatnij_ukrajinskij_udarnij_bpla_foto-2008.html]
393. **Спеціальна операція** – «сукупність узгоджених і взаємопов'язаних за метою, завданнями, місцем та часом спеціальних дій підрозділів ССпО ЗС України, спрямованих на створення умов для досягнення стратегічних (оперативних) цілей, які проводяться за єдиним замислом самостійно або у взаємодії з військовими частинами, підрозділами ЗС України та інших складових об'єднаних сил». [33, 28]
394. **Спостережний пост** – «спеціально підготовлене і обладнане місце для ведення спостережень за ким-, чим-небудь». [36, 9, 579]
395. **Стратегічна ініціатива** – це здатність і умови, що дозволяють одній зі сторін, що беруть участь у війні, робити активні дії стратегічного масштабу, визначити розвиток подій на полі бою, нав'язувати противнику свою волю тощо.
396. **Стратегічна наступальна операція** – це масштабна військова операція, що проводиться задля досягнення стратегічних цілей. Це сукупність взаємопов'язаних активних наступальних бойових дій, що спрямовані на розгром великих груп противника, захоплення важливих територій, створення умов для подальшого наступу.
397. **Стратегічна оборонна операція** – це сукупність взаємопов'язаних активних оборонних бойових дій, спрямованих на відбивання масштабного наступу противника.
398. **Стратегія воєнної безпеки України** – «документ, у якому викладається система поглядів на причини виникнення, сутність і характер сучасних воєнних конфліктів, принципи і шляхи запобігання їх виникненню, підготовку держави до можливого воєнного конфлікту, а також на застосування воєнної сили для захисту державного суверенітету,

територіальної цілісності, інших життєво важливих національних інтересів». [33, 30]

399. **Стрільба із закритих позицій** – це метод ведення артилерійського вогню по цілі, яка не знаходиться у прямій видимості з вогневої позиції.
400. **Стрільба напівпрямим наведенням** – це метод стрільби в артилерії, який поєднує в собі елементи як прямого, так і непрямого наведення.
401. **Стрільба прямим наведенням** – це метод стрільби в артилерії, коли стрілець спостерігає ціль і наводить гармату на неї, та якщо потрібно, самостійно поправляє наведення гармати.
402. **Стугна-П** – «український важкий протитанковий ракетний комплекс другого покоління, розробки та виробництва київського конструкторського бюро "Луч"». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/articles/ukrayinski-ptrk-u-vijni-z-rosiyeyu/]
403. **Су-24** – «надзвуковий фронтовий бомбардувальник, […] знаходиться на озброєнні Повітряних Сил України». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/articles/su-24m/]
404. **Су-25** (з кодифікації НАТО: Frogfoot) – «броньований дозвуковий штурмовик, призначений для безпосередньої підтримки сухопутних військ над полем бою вдень і вночі при візуальній видимості цілі, а також знищення об'єктів з заданими координатами цілодобово в будь-яких метеоумовах». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/articles/su-25/]
405. **Су-30** – «російський багатоцільовий винищувач четвертого покоління. Призначений для завоювання переваги в повітрі, далекого патрулювання, супроводу літаків дальньої авіації, радіолокаційного спостереження, наведення й управління». [Факти, https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20240929-rosijskyj-vynyshhuvach-su-30-shho-cze-za-litaky-ta-de-v-ukrayini-yih-zbyly/]
406. **Су-34** – «російський винищувач-бомбардувальник, створений для заміни застарілої версії військового літака Су-27. Його розробили для точнішого ураження повітряних цілей та для надання можливості повітряним силам завдавати точкових авіаційних ударів по наземних цілях». [Факти, https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20241012-vynyshhuvach-bombarduvalnyk-su-34-shho-vidomo-ta-yaki-tehnichni-harakterystyky/]
407. **Сухе паливо FireDragon** – універсальний продукт, призначений для розпалювання багаття за будь-яких погодних умов.
408. **Сухий пайок** – «висушене харчування швидкого приготування, яке зазвичай поділене порціями й використовується в військовій справі; часто називається ІРХ-ом (індивідуальний раціон харчування)». [Словотвір, https://slovotvir.org.ua/words/sukhyi-paiok]
409. **Т-90** – «сучасний російський основний бойовий танк. Створений в кінці 1980 – початку 1990-х років як глибока модернізація танка Т-72Б, під індексом

Т-72БУ, але у 1992 році його прийняли на озброєння, уже під індексом Т-90». [НУОУ, https://nuou.org.ua/u/stru/others/muzei/outdoor/t-90.html]

410. **Тактика** (дав.-гр. *taktiká* – мистецтво шикування військ, від дав.-гр. *tásso* – шикую війська) – «складова частина військового мистецтва, що включає теорію й практику підготовки, організації та ведення бою». [36, 10, 25]
411. **Тактична підготовка** – «один із видів бойової підготовки, складова частина військового мистецтва, що охоплює теорію й практику виконання військовими нарядами, підрозділами, військовими частинами, територіальними об'єднаннями Національної гвардії України службово-бойових завдань у мирний час, особливий період та у надзвичайних обставинах». [34, 63]
412. **Тактичний ядерний удар** – це застосування ядерного озброєння задля досягнення конкретних військових тактичних цілей.
413. **Танк** – «бойова броньована всюдихідна машина на гусеницях, озброєна гарматою та кулеметами, встановленими на башті, що обертається». [36, 10, 33]
414. **Танк Challenger 2** – один із найсучасніших бойових [танків світу британського походження.
415. **Танк М1 «Абрамс»** – «основний бойовий танк 3-го покоління, виробництва США. Він названий на честь генерала Крейтона Абрамса, командувача збройними силами США у В'єтнамі в 1968-72 рр.». [Espreso, https://espreso.tv/yak-abrams-vplinut-na-boyovi-dii-v-ukraini-perevagi-ta-tekhnichni-kharakteristiki-amerikanskikh-tankiv]
416. **Танк Т-64** – «сімейство основних бойових танків, що випускалися серійно в СРСР з 1963 по 1987 рік». [НУОУ, https://nuou.org.ua/u/stru/others/muzei/outdoor/t-64.html]
417. **Танк Т-72 –** «основний бойовий танк другого покоління, розроблений в СРСР» [НУОУ, https://nuou.org.ua/u/stru/others/muzei/outdoor/t-72.html].
418. **Танковий десант** – це спеціальні військові підрозділи, які перевозяться безпосередньо на танках.
419. **Театр війни** – це умовне поняття на позначення території, в межах якої відбуваються воєнні дії.
420. **Театр воєнних дій (ТВД)** – «певна територія суші та морський і повітряний простір, що прилягає до неї, в межах яких передбачаються воєнні дії». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%A2%D0%B5%D0%B0%D1%82%D1%80_%D0%B2%D0%BE%D1%94%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D1%85_%D0%B4%D1%96%D0%B9]
421. **Тепловізор** – «оптико-електронний прилад для візуалізації температурних полів і вимірювання температури». [ВУЕ,

https://vue.gov.ua/%D0%A2%D0%B5%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B7%D0%BE%D1%80]

422. **Територіальна оборона** – «система загальнодержавних воєнних і спеціальних заходів, що здійснюються в особливий період із завданнями: охорони та захисту державного кордону; забезпечення умов для надійного функціонування органів державної влади, органів військового управління, стратегічного (оперативного) розгортання військ (сил); охорони та оборони важливих об'єктів і комунікацій; боротьби з диверсійно-розвідувальними силами, іншими озброєними формуваннями агресора та антидержавними незаконно утвореними збройними формуваннями, підтримання правового режиму воєнного стану». [33, 30]

423. **Тероризм** (від лат. *terror* – «жах») – суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей. [Стаття 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом», https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text]

424. **Тил** – «територія, розташована звичайно далі від лінії фронту […] сукупність допоміжних військових частин і з'єднань, які розташовані за діючими частинами й забезпечують їх усім необхідним для життя та бою». [36, 10, 112]

425. **Тилове забезпечення** – вид забезпечення, сукупність заходів для підтримки боєздатності війська, тобто задоволення матеріальних, транспортних, побутових потреб війська.

426. **Тимчасово окуповані території України** – це «частини території України, в межах яких збройні формування Російської Федерації та окупаційна адміністрація Російської Федерації встановили та здійснюють фактичний контроль або в межах яких збройні формування Російської Федерації встановили та здійснюють загальний контроль з метою встановлення окупаційної адміністрації Російської Федерації». [Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text]

427. **Товари оборонного призначення** – це «товари подвійного використання для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони, розвитку обороноздатності держави та системи національної стійкості, а також будь-які інші товари, які закуповуються державними замовниками». [Міністерство економіки України, https://me.gov.ua/inforez/Print/d49f1d3a-16bd-4005-91cd-2b38f626841d?tagId=7758c77b-e410-44ea-a07d-37f1799e11e5&tag=ZapitiKoristuvachiv&lang=uk-UA]

428. **Трибунал** (від лат. *tribunal* – підвищення для магістрата, «крісло») – «суд, що розглядає військові та інші злочини, віднесені законом до його компетенції». [36, 10, 251]
429. **Трофей** – «зброя, військове майно і т. ін., захоплені переможцем у ворога під час війни; воєнна здобич». [36, 10, 285]
430. **Турнікет** (англ. *tourniquet*) – «це ручний пристрій для зупинки кровотеч із механізмом контролю тиску, яким найчастіше є закрутка». [Sich, https://sich.ua/domedychna-dopomoha/dzhhut-i-turniket-shcho-tse-take-u-chomu-riznytsia/?srsltid=AfmBOopCu60vm58gXbSXAD_D-3mAgQFh630N1y0g-rTX48fSemOTo3iR]
431. **Удар** – «стрімкий напад, атака». [36, 10, 385]
432. **Ураження кумулятивним струменем** – це спеціальний вид руйнування матеріалів під дією енергії вибуху, що сфокусована у вузькому, дуже швидкому струмені металу, що здатний проникати крізь броню.
433. **Ураження осколками** – це один із найчастіших видів травм, отриманих під час вибухів.
434. **Ураження цілі** – це успішне виконання бойового завдання, здебільшого знищення або виведення з ладу ворожого об’єкту.
435. **Учасник бойових дій** – «особа, яка брала участь у виконанні бойових завдань по захисту Батьківщини у складі військових підрозділів, з’єднань, об’єднань всіх видів і родів військ Збройних Сил діючої армії, у партизанських загонах і підпіллі та інших формуваннях». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%A3%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%B1%D0%BE%D0%B9%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85_%D0%B4%D1%96%D0%B9]
436. **Флот –** «сукупність суден однакового призначення або певної належності, району плавання і т. ін.» [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%A4%D0%BB%D0%BE%D1%82]
437. **Форпост** – «передня варта, передній пост охоронних частин; укріплений пункт на кордоні». [36, 10, 626]
438. **Фортифікаційні споруди** – «оборонні споруди (окопи, траншеї, сховища і т. ін.) для успішного ведення бою і захисту від дій ворога». [36, 10, 628]
439. **Фрегат «Буревєстнік»** – російський багатоцільовий далекобійний фрегат 2-го рангу морської зони.
440. **Фронт** – «1. Місце, район, де відбуваються воєнні дії і розташовані діючі війська під час війни. 2. Найбільше військове з’єднання, що діє під час війни під командуванням одного воєначальника». [36, 10, 645]
441. **Фугасні набої** – це вид снарядів, що мають на меті уразити ціль ударно-вибуховою хвилею.
442. **Хибна ціль** – це об’єкт, споруда, утворення або засіб, що створюється для того, щоб відвернути увагу від справжньої цілі.

443. **Хімічна зброя** – «вид зброї масового ураження, дія якої заснована на токсичних властивостях бойових отруйних хімічних речовин». Заборонена Женевською конвенцією у всьому світі, проте росія застосовує її проти України. [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%A5%D1%96%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D0%B7%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%8F]
444. **Центр психологічної допомоги та реабілітації** – це «спеціальний підрозділ органів з гуманітарних питань, призначений для надання спеціалізованої психологічної допомоги військовослужбовцям, членам їхніх сімей та реабілітації». [34, 65]
445. **Човен Trident** – «це нова розробка 2023 року, потужний та маневрений човен класу RIB (надувні човни з жорстким корпусом)». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/news/spetspryznachentsyam-peredaly-chovny-galaxy-trident-8/]
446. **Шанець** – «земляні укріплення у вигляді ровів з насипом; окопи». [36, 11, 406]
447. **Шеврон** – «нашивка з галуна у вигляді кута на лівому рукаві форменого одягу солдатів та молодших офіцерів для позначення років їхньої надстрокової служби». На сьогодні вживається у ширшому значенні й вказує на місце проходження служби військового. [36, 11, 435]
448. **Широкомасштабна війна** – російсько-українська війна з 24 лютого 2022 року.
449. **Широкомасштабне вторгнення** – це збройний широкомасштабний напад на територію України 24 лютого 2022 року.
450. **Шрапнель** – «розривний артилерійський снаряд, начинений кулями, призначений для ураження живої сили ворога». [36, 11, 529]
451. **Штаб** – «основний орган управління підрозділом у період підготовки і виконання бойових (службово-бойових) завдань. Штаб здійснює свою роботу на основі рішення командира і розпорядження керівного штабу». [34, 66]
452. **Штурм** – «подолання перешкод та знешкодження агресивних порушників правопорядку, терористів, учасників незаконного збройного формування з метою визволення заручників, оволодіння об'єктом, транспортом, окремими позиціями або укріпленими районами, які ними захоплені». [34, 66]
453. **Штурмовий загін** – це спеціальне військове формування, призначене для штурмування ворожих споруд, об’єктів, укріплень, опорних пунктів тощо.
454. **Штурмові дії** – це вид активних бойових дій, за якої відбувається рішуча атака укріплення, опорного пункту тощо.
455. **Ядерна зброя** – «зброя масового ураження вибухової дії, заснована на використанні внутрішньоядерної енергії, що вивільняється під час ланцюгових реакцій поділу важких ядер деяких ізотопів урану і плутонію або внаслідок реакції синтезу легких ядер, таких як дейтерій, тритій (ізотопи

водню) та літій. У вузькому розумінні ядерну зброю, що використовує енергію синтезу легких ядер, називають термоядерною». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%D0%AF%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0_%D0%B7%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%8F]

456. **Ядерний шантаж** – це ядерна стратегія, коли одна держава загрожує застосувати ядерну зброю, щоб змусити іншу державу виконувати її вимоги.

457. **«Богдана», 2С22** – «українська самохідна артилерійська установка (САУ) калібру 155 мм на шасі автомобіля високої прохідності». [ВУЕ, https://vue.gov.ua/%C2%AB%D0%91%D0%BE%D0%B3%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%B0%C2%BB,_2%D0%A122]

458. **«Вільха»** – це «українська 300-мм реактивна система залпового вогню, що розроблена КБ "Луч" на основі радянської РСВЗ 9К58 "Смерч". Її основна відмінність – це використання сучасних високоточних ракет сімейства Р624, що на відміну від своїх радянських попередників мають набагато більші дальність та точність ураження цілей». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/articles/vilha-zbroya-pryvyd-chi-gamechanger/]

459. **«Грім-2»** – новий український оперативно-тактичний ракетний комплекс, розроблений спільно із Саудівською Аравією.

460. **«Дельта»** – українська технологічна система, що «містить інформацію від аеророзвідки, супутників, БПЛА, радарів». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2024/08/26/ya-bachu-kozhnu-nirku-nashyh-vorogiv-yak-ukrayinska-systema-delta-palyt-rosijsku-armiyu/]

461. **«Елерон-3СВ»** – це російський «комплекс ближньої дії повітряної розвідки та спостереження.[…]Комплекс складається з двох БПЛА типу крило, змінного модульного корисного навантаження, наземного пункту керування та стартового пристрою». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2022/04/21/ochi-voroga-shho-vidomo-pro-bezpilotnyky-kompleksu-eleron-3sv/]

462. **«Козак-2» ПСЗА-5** – броньований автомобіль, «прийнятий на озброєння вітчизняного війська». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/news/zsu-otrymaly-broneavtomobili-kozak-2/]

463. **«Орлан-10»** – «ворожий безпілотний авіаційний комплекс[…] побудований за звичайною аеродинамічною схемою. Має розмах крила понад 3 м, максимальну злітну масу від 14 до 18 кг, здатний нести до 5 кг корисного навантаження». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2022/04/08/orlan-10-zahyshhayut-vid-reb-skotchem-abo-shho-vidomo-pro-vorozhyj-bezpilotnyj-aviaczijnyj-kompleks/]

464. **«Торнадо-Г»** – російська модернізована реактивна система залпового вогню.

465. **AN/TPQ-36** – «це рухома радіолокаційна станція контрбатарейної баротьби». [АрміяInform,

https://armyinform.com.ua/2021/10/09/kontrbatarejnyj-radar-an-tpq-36-mozhe-vyznachaty-odnochasno-dekilka-pozyczij-voroga/]

466. **ATACMS** – «тактична балістична ракета» [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/news/blinken-povidomyt-pro-dozvil-byty-atacms-po-rf-golova-komitetu-palaty-predstavnykiv/#google_vignette]
467. **BONUS** – «це французько-шведський високоточний касетний боєприпас, що був спільно розроблений компаніями Nexter та Bofors спеціально для знищення бронетехніки». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/news/zsu-znyshhyly-t-90m-samonavidnym-snaryadom-bonus/]
468. **CAESAR** (фр. *CAmion Equipé d'un Système d'ARtillerie* – «вантажівка, оснащена артилерійською системою») – «французька 155-мм самохідна артилерійська установка, призначена для знищення живої сили, артилерійських батарей, дзотів, а також для забезпечення проходів у мінних полях і польових загородженнях». [Суспільне новини, https://suspilne.media/850591-ukraina-otrimae-se-12-sau-caesar-ministr-oboroni-francii/]
469. **COBRA II** – «колісна бронемашина […] з колісною формулою 4x4 належить до типу MRAP, тобто має високий протимінний та балістичний захист». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/news/ukrayinski-vijskovi-otrymaly-turetski-bronemashyny-cobra-ii/]
470. **Combat Boat 90** – шведський «швидкісний штурмовий катер […] може використовуватися для доставки та висадки десанту, як патрульний катер або спеціальний плавзасіб вогневої підтримки, а також для спостереження за акваторією в зоні відповідальності». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2022/09/15/shvedskyj-kater-combat-boat-90-mozhe-perevozyty-21-ekipirovanogo-bijczya-ta-45-tonny-vantazhu/]
471. **DOT-Chain** – «інноваційна IT-система для управління тиловими потребами ЗСУ». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2024/09/20/chym-korysna-nova-systema-dot-chain-i-yak-neyu-korystuvatysya-pokrokova-instrukcziya/]
472. **EXPAL 120-MX2-SM** – «це буксирований міномет, виробництвом якого займається компанія EXPAL Systems. Він адаптований під різний рельєф і здатний вражати цілі на відстані до 8 км». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2024/01/03/lytva-otrymala-pershi-ispanski-minomety-dalnist-urazhennya-8-km-i-pidvyshhena-mobilnist/]
473. **FIM-92 «Стінгер»** (англ. FIM-92 Stinger – в перекладі «жало») – «переносний зенітно-ракетний комплекс класу «земля-повітря» з інфрачервоною головкою самонаведення розробки американської компанії General Dynamics». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/news/zsu-zastosuvaly-zdvoyenu-ustanovku-pzrk-fim-92-stinger-dms/]

474. **FPV-дрон** – «вид безпілотників, керування якими здійснюється за допомогою функції “вигляд від першої особи” (англійською абревіатура означає FPV – First Person View)». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/articles/fpv-drony-zbroya-shho-zminyla-suchasnu-vijnu/]
475. **FV103 Spartan** – гусеничний бронетранспортер британського виробництва.
476. **Gurkha MPV** – «повнопривідний автомобіль, оснащений блокувальними диференціалами і самоблокувальним диференціалом (LSD)». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2023/12/19/ukrayina-zbagatylasya-na-bronovani-shvydki-czikavi-fakty-ta-harakterystyky/]
477. **Hydrema MCV 910 (Mine Clearing Vehicle)** – мінний тральщик, спеціальна машина розмінування, що «призначена для безпечного підриву протитанкових та протипіхотних мін». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2024/01/09/na-shho-zdatna-hydrema-mcv-910-danska-molotarka-yaka-rozminuye-ukrayinu/]
478. **IRIS-T** – «це назва ракети класу "повітря-повітря" спільної європейської розробки, оснащена інфрачервоною головкою самонаведення, що охолоджується». [Espreso, https://espreso.tv/shcho-take-iris-t-slm-i-yak-nimetski-kompleksi-pokrashchat-ppo-ukraini]
479. **IRIS-T SLM** – «це новітня система ППО середньої дальності дії. Ракети IRIS-T для цього комплексу були практично повністю перероблені — збільшена потужність двигуна та головка самонаведення замінена на радіолокаційну. Дальність роботи комплексу збільшена до 40 км та 20 км за висотою цілі». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2022/06/01/nimeczki-systemy-ppo-iris-t-slm-ta-iris-t-sls-u-chomu-yihni-vidminnosti/]
480. **IRIS-T SLS** – «це система ППО ближньої дії. В установці ЗРК відсутні транспортно-пускові контейнери. Дальність ураження ракети — 12 км за висоти цілі до 8 км». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2022/06/01/nimeczki-systemy-ppo-iris-t-slm-ta-iris-t-sls-u-chomu-yihni-vidminnosti/]
481. **KN-23** – «це позначення твердопаливної тактичної балістичної ракети виробництва КНДР». [Espreso, https://espreso.tv/poyasnuemo-tochkovo-ne-vrazhae-terorizue-tsivilnikh-shcho-take-kn-23-pivnichnokoreyska-raketa-yakoyu-rf-aktivno-obstrilyue-ukrainski-mista]
482. **Lockheed SR-71 Blackbird** – американський надзвуковий літак, призначений для розвідки.
483. **M142 HIMARS** (абр. від англ. *High Mobility Artillery Rocket System*, «високомобільна артилерійська ракетна система») – «розроблена наприкінці 90-х американська ракетна артилерійська система підвищеної мобільності» [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/tag/himars/].

484. **M982 Excalibur** – «155-мм керований активно-реактивний снаряд (АРС) збільшеної дальності, що запускається зі ствола гаубиці». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2023/02/09/kerovanyj-artylerijskyj-snaryad-m982-excalibur-boyeprypas-shho-transformuye-gaubyczyu-u-snajpersku-gvyntivku/]
485. **MIM-104 «Patriot»** (англ. *MIM-104 Patriot,*) – «американський зенітний ракетний комплекс (ЗРК) виробництва компанії Raytheon, що перебуває на озброєнні армії та ВМС США» [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2022/12/25/chetverta-batareya-zrk-patriot-nadijshla-zbrojnym-sylam-shvecziyi/]
486. **MRAP (Mine Resistant Ambush Protected)**– «це класифікація бронемашин, які закуповувала армія Сполучених Штатів у межах спеціальної програми, що мала на меті розробку та закупівлю бронемашин, здатних витримати підрив на мінах та саморобних вибухових пристроях». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/articles/mrap-u-rosijsko-ukrayinskij-vijni-bos-kachalky-chy-nezgrabnyj-veleten/]
487. **M-SHORAD** (Maneuver SHOrt Range Air Defense) – «система протиповітряної оборони ближнього радіусу дії […] складається з бойового модуля встановленому на колісній броньованій машині Stryker». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/news/armiya-ssha-dala-ofitsijne-im-ya-systemi-ppo-m-shorad/]
488. **NASAMS** – «це зенітний ракетний комплекс середньої дальності, розробки норвезької компанії Kongsberg та американської Raytheon. Його абревіатура розшифровується як Norwegian Advanced Surface to Air Missile System, тобто «Норвезька вдосконалена ракетна система “земля-повітря”». Цей ЗРК призначений для ураження повітряних цілей на малих та середніх висотах за будь-яких погодних умов». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/articles/na-zahysti-ukrayinskogo-neba-norvezko-amerykanskyj-nasams/#google_vignette]
489. **NLAW** (англ. *Next Generation Light Anti-armour Weapon*) – «шведсько-британська переносна протитанкова керована ракета малої дальності» [Guard, https://www.ngu.com.ua/weapon/antitank/at_nlaw_all.html].
490. **OSHKOSH M-ATV** – «це броньований автомобіль із колісною формулою 4×4 класу MRAP, який зараз перебуває на озброєнні армії США та низки інших країн». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/news/ukrayina-otrymala-amerykanski-bronemashyny-oshkosh-m-atv/]
491. **PD-2** – «це багатоцільові розвідувальні безпілотні комплекси, розроблені UkrSpecSystems. Це БПЛА з радіусом польотів у понад 200 кілометрів». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/news/vyrobnyk-bpla-pd-2-vidkryvaye-ofis-ta-vyrobnytstvo-v-polshhi/]
492. **Ram II UAV** – це український дрон-камікадзе призначений для знищення військової броньованої техніки та ЗРК в радіусі 30 км.

493. **Shark** – «багатофункціональна безпілотна авіаційна система […] призначена для широкого спектра місій». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/news/artylerystiv-43-oabr-ozbroyily-novymy-bpla-shark/]
494. **Slinger** – австралійський протидроновий бойовий модуль.
495. **SMArt 155** – «артилерійський снаряд із самонаведенням на російські танки». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2022/07/23/smart-155-rozumnyj-artylerijskyj-snaryad-iz-samonavedennyam-na-rosijski-tanky/]
496. **Supercam** – російський розвідувальний дрон призначений для аерофотознімки місцевості.
497. **UJ-22 Airborne** – ударний БпЛА українського виробництва.
498. **Windhover** – «безпілотний авіаційний комплекс […] допущений до експлуатації в Збройних Силах України». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/news/minoborony-ukrayiny-shvalylo-multykopter-windhover/]
499. **Yugo Zastava M55** – «югославська строєна зенітна установка калібру 20 мм. […] Призначалася вона як для боротьби з цілями, що низько летять, так і проти наземних цілей». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2023/12/27/myslyvecz-na-shahediv-perevagy-i-nedoliky-yugoslavskoyi-zenitky-zastava/]
500. **Yugo Zastava M75** – «югославська одноствольна 20-мм зенітна установка М75 призначена для боротьби з повітряними цілями на відстані до 1500 метрів». [Мілітарний, https://mil.in.ua/uk/news/ukrayina-otrymala-zenitni-ustanovky-zastava-m75-ta-m55/]

Додаток Б

1. **Аборт** – «вилучення із ствола міни, що дала осічку». [АрміяInform https://armyinform.com.ua/2019/08/20/minislovnyk-vijskovogo-slengu-muha-pokemon-ulitka/]
2. **Аватари / Семисоті** – військові, які дуже полюбляють випивати спиртні напої.
3. **Аналоговнєт** – щось, що було вигадане в росії через заборону торгівлі іноземними продуктами з державою-терористом.
4. **Арестовлення** – заспокійливе повідомлення. [5, 11].
5. **Арта** – артилеристи.
6. **Бавовна / Хлопки / Термоточки / Салют** – вибухи та пожежі на території рф.
7. **Байденотерапія** – аргументоване переконання і схиляння на свій бік. [5, 11].
8. **Байрактарити / Енлоїти / Джавелінити / Стінгерити / Хаймарсити** – нищити ворога, ходити на полювання, партизанити.
9. **Балістика** – сленг, що позначає збірне поняття всіх видів балістичного озброєння.
10. **Бандерівське смузі** – коктейль Молотова – це найпростіший саморобний виріб із запалювальною сумішшю, призначений для оборони та знищення ворожої техніки.
11. **Бандеромобіль** – будь-який бойовий автомобіль Збройних Сил України.
12. **Банка** – стілець без спинки (лише у моряків).
13. **Бардак** – БРДМ (бойова розвідувально-дозорна машина).
14. **Бека́** – бойовий комплект.
15. **Бетр** – БТР (броньована транспортно-бойова машина).
16. **бидлостан / ерефія / мордор / оркостан / раша / рашка / рускій мір / стадо / терраша** – росія
17. **Блєдіна (бледина) вже вилетіла** – оголосили повітряну тривогу.
18. **бліда міль / божевільний із ядерною кнопкою / бункерний хробак / гебіст-рашист / голомозий вождь / директор бюро ритуальних послуг / кадебістський маніяк / капутін / кремлівський терорист / курдупель / лаптенфюрер / ліліпут / недомірок / недопалок / пітерський гопник / путіночет / путлер / рашистський фюрер / старий кабаєв / хапутін** – путін.
19. **Бобри** – інженерний підрозділ (тому що вони постійно щось будують і не можуть всидіти на місці);
20. **Бойові гуси** – “біологічна зброя” українців.
21. **Бронік** – бронежилет.
22. **бульбаші** – іронічна, зневажлива назва білорусів.

23. **Бумер / беха** – БМП (бойова машина піхоти).
24. **Буратіно** – так називають військових, які свою зарплатню прогулюють у перші 2 дні. [АрміяInform http://surl.li/dlcjso]
25. **Бурячок** – мінометна міна 82 мм.
26. **Бути під прицілом** – вислів, що означає бути під постійною загрозою, коли на когось напрямлена зброя і можливе ураження вогнем.
27. **Вагнерівці** – російські найманці ПВК (Приватна військова компанія) «Вагнера».
28. **ваньки / дикуни / кадировці / кацапи / консерви / няш-маш / окупанти / орки / путлери (путлерівці) / пушкіністи / zомбі / рашисти / русня / свинособаки / смердючі покидьки / тікток-війська / z-окупанти** – злочинні російські окупаційні війська.
29. **Ватник** (від назви теплого одягу, куфайки – «ватника»), збірний образ – ватники, вата – це «людина (люди) із (пост)радянською ментальністю, яка щиро не розуміє, для чого існує держава Україна». Також вживається на позначення збірного образу російського патріотичного бидла. [Мислово, https://myslovo.com/?dictionary=%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%BA]
30. **Весло** – самозарядна гвинтівка Дегтярьова (СВД).
31. **вєртухай** – наглядач рф за полоненими (стоять на вишках).
32. **Відірпінити / Перегостомелити / Начорнобаїти** – боротися, знищувати ворога.
33. **Відправити на концерт до кобзона** – ліквідувати окупанта.
34. **Візитка Ярошa** – потужна зброя та універсальний оберіг.
35. **Вуха** – ручний протитанковий гранатомет – РПГ-22.
36. **Гальюн** – туалет у моряків.
37. **Глаза / Очі / Ночніки** – прилад нічного бачення.
38. **Глушак** – 1. прилад безшумної стрільби; 2. глушник мобільних телефонів.
39. **Гражданка** – цивільне життя.
40. **Губа** – гауптвахта – місце для покарань.
41. **Гусян** – техніка на гусеничному ходу.
42. **Давити на масу** – настільки міцно спати, що не чути артобстрілу.
43. **Дашка** – ДШК – станковий кулемет Дегтярьова-Шпагіна.
44. **Двохсотий** – вбитий у бою.
45. **Дебахнуло (дебахнулько)** – «людина, яка через свій інтерес чи стурбованість може спричинити багато шкоди». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2022/07/20/armiyainform-predstavlyaye-slovnyk-neologizmiv-ukrayinskoyi-movy/]
46. **Диванні війська** – домашні «експерти» з військових питань.
47. **Дискотека / Дзеркальна тиша / Есемеска / Прихід** – бойові дії.

48. **Доброго вечора, ми з України** – «нагадування про себе та свою проукраїнську позицію». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2022/07/20/armiyainform-predstavlyaye-slovnyk-neologizmiv-ukrayinskoyi-movy/]
49. **Доставка в один кінець** – навішування боєприпасів (переважно на БпЛА) для ураження техніки чи живої сили противника.
50. **Дуйчик** – обігрівач.
51. **Евак** – евакуація, або автомобіль для евакуації.
52. **Емтеошки** – МТО – машини технічного обслуговування для військової техніки.
53. **Є-могила** – українська державна програма зі знищення окупантів.
54. **Єноти** – десантники, тому що мають смугасту форму.
55. **Жертва куріння в невстановленому місці** – вислів, що вживається на позначення жертв вибухів чи пожеж на території рф, які російська пропаганда не визнає, як цілі, уражені українськими військами, а офіційною версією для росіян є пожежа внаслідок куріння у невстановленому місці.
56. **Жест доброї волі** – вислів, який використовується російською пропагандою для опису відведення своїх військ з територій України нібито з добрими намірами, проте насправді це евфемізм, який прикриває відступ російських військ через значні втрати чи невдалі наступальні операції.
57. **Жовторотики** – недосвідчені військові.
58. **За поребриком** – на території рф.
59. **Забайрактарити / Застінгерити / Заенлоїти / Заджавелінити** – ліквідувати окупантів.
60. **Завести трактор** — «застосувати найбільш неочікуваний аргумент, найнесподіваніший засіб для боротьби». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2022/07/20/armiyainform-predstavlyaye-slovnyk-neologizmiv-ukrayinskoyi-movy/]
61. **Задвохсотити** – ліквідувати ворога.
62. **Замок** – заступник командира взводу.
63. **Затридні** – нереалістичні плани.
64. **Затрьохсотити** – поранити, нейтралізувати ворога.
65. **Зашквар** – все погано.
66. **Зеленка** – кущі, зарості, лісиста місцевість.
67. **Зомбоящик** – вживається на позначення російського агітаційного телебачення щодо війни росії в Україні.
68. **Зрада** – будь-яка важка або незрозуміла ситуація.
69. **Іхтамнєт** – пропагандистське твердження про буцімто відсутність російських окупаційних військ на території України.

70. **Йти за російським кораблем** – «зазнати поразки». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2022/07/20/armiyainform-predstavlyaye-slovnyk-neologizmiv-ukrayinskoyi-movy/]
71. **Кадирити** – «видавати бажане за дійсне». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2022/07/20/armiyainform-predstavlyaye-slovnyk-neologizmiv-ukrayinskoyi-movy/]
72. **Калаш (калашмат)** – автомат Калашникова.
73. **Карандаш** – осколковий снаряд для гранатомета РПГ-7.
74. **Каратель** – бандит з ДНР або ЛНР.
75. **Каруселі** – спеціальна тактика у повітряних військах, коли кілька винищувачів стають у ряд й одночасно роблять пуски ракет.
76. **Кіберкозаки / Кіберпартизани** – «спільнота українських ІТ-спеціалістів, що працюють для нейтралізації ворога в кіберпросторі під час російського вторгнення в Україну». [Новітні сленгізми-неологізми – мовне віддзеркалення війни. Блог, https://mova-ombudsman.gov.ua/news/novitni-slengizmi-neologizmi-movne-viddzerkalennya-vijni-blog]
77. **Кімити** – «зберігати оптимізм». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2022/07/20/armiyainform-predstavlyaye-slovnyk-neologizmiv-ukrayinskoyi-movy/]
78. **Клепачик** – ніж зі сталі.
79. **Колотнеча** – внутрішні сварки чи заворушення.
80. **Комбат** – командир батальйону.
81. **Комбриг** – командир бригади.
82. **Комок** – камуфляжна уніформа.
83. **Контрабас (контрач)** – солдат контрактної служби.
84. **Контрік** – службовець контррозвідки.
85. **Коробочка** – автомобіль для евакуації.
86. **Ксюша (ксюха)** – автомат АКСУ або протитанкова граната.
87. **Культурний десант** – це культурні діячі, що своєю творчістю підтримують українських воїнів, даючи концерти неподалік від зони бойових дій.
88. **Лєнточка** – колона військової техніки.
89. **Лимон** – граната.
90. **Лінія ВОПів** – опорний пункт, частина оборонної позиції.
91. **Літакопад** – «безперебійне збивання російських літаків військами протиповітряної оборони України». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2022/07/20/armiyainform-predstavlyaye-slovnyk-neologizmiv-ukrayinskoyi-movy/]
92. **Мазепинка** – кашкет у Збройних Силах України.
93. **Макронити** – «робити дуже стурбований вигляд щодо певної ситуації, усім це показувати, але нічого не робити по суті». [5, 11]

94. **Мамалига** – несмачна їжа.
95. **Мамкувати** – «не виконувати простих дій для збереження життя». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2022/07/20/armiyainform-predstavlyaye-slovnyk-neologizmiv-ukrayinskoyi-movy/]
96. **Мангал** – металеві ґрати над баштою танка в армії Росії для імовірного захисту від Джавеліну та NLAW.
97. **Маслята** – патрони.
98. **Медевак** – медична евакуація, або автомобіль для медичної евакуації.
99. **Мєховод (мєхан)** – механік-водій.
100. **Мішкі** – танковий підрозділ (достеменно невідомо, звідки пішла така цікава назва, можливо, на честь Михайла – першого танкіста в АТО, або на честь плюшевого ведмедика, який був талісманом одного з перших танкових підрозділів АТО). [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2022/07/20/armiyainform-predstavlyaye-slovnyk-neologizmiv-ukrayinskoyi-movy/]
101. **Мобнути** – мобілізувати.
102. **Могилізація** – «позбавлене будь-якого сенсу знищення чоловічого населення країни-агресора». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2022/09/29/u-slovnyku-neologizmiv-popovnennya-mogylizacziya-shho-porodzhuye-ladakalynizacziyu/]
103. **Молоко** – навколомішеневий простір.
104. **Молотарка** – мінний тральщик – спеціальна машина для безпечного розмінування територій.
105. **Молоток** – протитанкова керована ракета (ПТУР).
106. **Мотолига** – МТ-ЛБ (плавучий бронетранспортер).
107. **Мультикам (Мультик) / Цифра / Піксель** – «універсальне камуфльоване забарвлення для різних місцевостей». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2019/08/20/minislovnyk-vijskovogo-slengu-muha-pokemon-ulitka/]
108. **Муха** – РПГ – ручний протитанковий гранатомет.
109. **Наволонтерити** – «знайти щось потрібне, навіть з-під землі». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2022/07/20/armiyainform-predstavlyaye-slovnyk-neologizmiv-ukrayinskoyi-movy/]
110. **Наташка** – вантажний «Урал».
111. **Нацики** – бійці Національної гвардії України.
112. **Невдало покурити** – вживається на позначення вибухів, пожеж на території рф, які росіяни не визнають як цілі, знищені українськими воїнами.
113. **Негативне зростання / Від'ємне виринання** — падіння чи потоплення чого-небудь російського.
114. **Негативно народився** – помер (про російського солдата).

115. **Ніштяки / Балабаси** – смаколики, які отримують військові від волонтерів.
116. **Номекс** – вогнетривка, водонепроникна куртка.
117. **Нора** – бліндаж.
118. **Нулі** – перша лінія розмежування.
119. **Няма** – пістолет-кулемет Судаєва.
120. **Обвіси** – додаткове навісне обладнання, яке використовується на стрілецькій зброї. [Факти, https://fakty.com.ua/ua/ukraine/suspilstvo/20240828-vijskovyj-slovnyk-shho-oznachaye-kod-4-5-0/]
121. **Огірки /Моркви / Кабачки** – боєприпаси до СПГ, РПГ чи ПТРК.
122. **П'ятисотий** – зниклий безвісти військовослужбовець.
123. **Парадка** – парадно-вихідна форма одягу військовослужбовців.
124. **Пасхалочка** – масований обстріл.
125. **Педалі** – взуття.
126. **Передок** – передова.
127. **Підсніжники** – осколки від мін, які були витягнуті з тіла.
128. **Пікселька** – польова уніформа ЗСУ.
129. **Плюс** – замінник згоди, підтвердження, або фрази "все добре".
130. **Плюс-плюс** – чудово, дуже добре.
131. **Покемон** – модернізований кулемет Калашникова.
132. **Поросята** – снаряди до мінометів.
133. **Посмішка** – нижня лінія (військові звання штаб-сержанта чи майстер-сержанта), яка розрізняє українські погони сержантського складу.
134. **Посмішка Джокера** – осколкове поранення.
135. **Потєрьнєт** – пропагандистське твердження про буцімто відсутність бойових втрат у лавах російських окупаційних військ.
136. **Прапор** – прапорщик.
137. **Приліт** – влучання ворожої ракети чи снаряда у що-небудь.
138. **Присвітити** – завдати втрат ворогові.
139. **психи** – службовці ГРУ ГШ росії.
140. **Птічки** – дрони.
141. **Пупкарі** – наглядачі рф за полоненими.
142. **Расуха (радейка)** – рація.
143. **Рибаки** – студенти військової кафедри.
144. **Розтяжка** – наз0емна міна, добре замаскована, яка детонує від дотику.
145. **Рубитися** – битися, воювати до останнього.
146. **Рудий ліс** – «це ділянка соснового лісу в безпосередній близькості від Чорнобильської АЕС. Дерева взяли на себе потужний удар радіації, який «пофарбував» хвою в цегляний колір». Назва набула популярності

після російського повномасштабного нападу у 2022 р. на Україну, де окопувалися російські війська. [Мандруй Київщиною, https://kyivregiontours.gov.ua/places/rudij-lis]

147. **Сагайдачник** – поясний ніж.
148. **Санінструктор** – санітарний інструктор.
149. **Сапог** – станковий протитанковий гранатомет СПГ-9.
150. **САУшка** – самохідна артилерійська установка.
151. **Сєпари** – сепаратисти.
152. **Ситуація «4.5.0.»** – все спокійно.
153. **Слони** – ніжна назва курсантів першого курсу.
154. **Стабпункт** – стабілізаційний пункт.
155. **Створити ударний «кулак»** – це значне зосередження військової техніки та особового складу на певній території з метою завдати потужного удару (прорвати оборону, захопити важливі об'єкти тощо).
156. **Сумраки** – розвідники.
157. **Сухпай** – сухий пайок для військовослужбовців.
158. **Сушка** – різноманітні авіаційні винищувачі (типу Су-30, Су-27).
159. **Таблетка** – «медична машина, представлена в таких версіях: фургон, мікроавтобус, санітарний автомобіль, вантажівка з приводом на всі колеса». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2019/08/20/minislovnyk-vijskovogo-slengu-muha-pokemon-ulitka/]
160. **Такмед** – тактична медицина, або бойовий медик.
161. **Тактика «класти пачками»** – тактика російських окупаційних військ, за якою відбуваються масові втрати особового складу в результаті нераціонального використання живої сили.
162. **Теплик** – тепловізор.
163. **Термуха** – термобілизна.
164. **Тракторні війська** — неочікувана дієва допомога.
165. **Три сокири** – гаубиця М777.
166. **Тримати на мушці** – постійно спостерігати за ворогом, контролювати противника, його дії, бути готовим завдати удару в будь-яку хвилину.
167. **Тристаграм** – автономна російська соцмережа, що прийшла на заміну соцмережі «Інстаграм» після її заборони на території країни-окупанта.
168. **Трьохсотий** – поранений у бою.
169. **Тушняк** – їжа на війні (переважно про тушонку).
170. **Убакс** – бойова сорочка.
171. **Україніти** – «дати жорстку відповідь на невиправдані дії». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2022/07/20/armiyainform-predstavlyaye-slovnyk-neologizmiv-ukrayinskoyi-movy/]

172. **Улітка** – барабанний магазин від ручного кулемета Калашникова.
173. **Файтитися** – битися, воювати до останнього.
174. **Фізуха** – фізична підготовка.
175. **Хахаганда** – сленговий вираз на позначення особливого виду інформаційної війни, яка полягає у поєднанні гумору, іронії, сатири та пропаганди.
176. **Хімра** – хімічна зброя.
177. **Цигани-привиди** – цигани, які крадуть техніку в окупантів.
178. **Черепаха** – танк Т-34.
179. **Чисте небо** – відбій повітряної тривоги.
180. **Чорний ворон** – військовий літак, що перевозить тіла загиблих українських військових.
181. **Чорнобаїти** – постійно безрезультатно намагатися щось зробити (наступати на одні й ті ж самі граблі).
182. **Шайтан-труба** – РПГ (ручний протитанковий гранатомет) або РПО (реактивний піхотний вогнемет).
183. **Шишига (шишарик)** – грузовий автомобіль ГАЗ-66.
184. **Шо по русні?** – «запитання, на яке очікується знівельована відповідь». [АрміяInform, https://armyinform.com.ua/2022/07/20/armiyainform-predstavlyaye-slovnyk-neologizmiv-ukrayinskoyi-movy/]
185. **Шойгувати** – вдавати, що все добре, коли це не так . [5, 11].
186. **«Кімскандер»** – північнокорейський сленговий відповідник до назви російської балістичної ракети «Іскандер».
187. **Z-трофеї** – вкрадені російськими військовими в Україні пральні машинки, телевізори, планшети, ноутбуки, коштовності та ін.